

Max Käck

**VARAT
OCH
MEDVETANDET**

En introduktion till
metafysiken i
Martinus Kosmologi

Max Käck

**VARAT OCH
MEDVETANDET**

Just nu tänker jag på norrsken. Man vet inte om det finns eller bara syns. Allt är mycket osäkert och det är just det som lugnar mig.

Tove Jansson, Trollvinter

Tack till:
Åke Sander
Staffan Carlshamre
Anna-Christina Enström

Utgiven med stöd från
Stiftelsen Informationscentrum för Martinus Kosmologi

© Max Käck 1993

ISBN 91-630-2246-X

VARAT OCH MEDVETANDET

En introduktion till metafysiken i Martinus Kosmologi

1. Inledning	3
2. Martinus och hans projekt	
a. Martinus liv	13
b. Projektet	15
3. Martinus Kosmologi – en översikt över huvuddragen	
a. Världsalltet – holism och organisk samhörighet	25
b. Medvetandefilosofi	41
c. Utvecklingslära	89
d. Kunskap och mening	139
4. Avslutande kommentarer	181
Litteraturhänvisningar	208
Ordförklaringar	213
Litteraturförteckning	215

1.

Inledning

Att försöka beskriva och göra rättvisa åt en så originell och singulär skapelse som den danske författaren och tänkaren Martinus verk utgör, är onekligen en mycket vanskelig uppgift. För de flesta filosofer och skribenter gäller ju att man kan få ledtrådar och orienteringspunkter genom att se deras verk i sammanhang med en filosofisk, religiös eller naturvetenskaplig tradition. Från gång till annan händer det emellertid att ett geni visar sig, som öppnar dörrar till en helt okänd del av verkligheten, som talar om realiteter som varken den stora massan eller den auktoriserade akademiska traditionen ännu känner till. Och ibland medför sådana verk att människans syn på tillvaron och världen radikalt förvandlas.

Martinus tankebyggnad är enligt honom själv inte ett uttänkt eller konstruerat försök att förklara livsmysterierna, det är en berättelse om hans egen direkta upplevelse av en kosmisk verklighet, osynlig för de flesta "vanliga" människor. Att Martinus kunnat se och förstå dessa sammanhang bortom tid och rum, tillskriver han en särskild fattningsförmåga som han säger sig ha, och som han (liksom tidigare författare¹) gett beteckningen "kosmiskt medvetande". En sådan på personlig begåvning baserad verklighetsuppfattning kunde vara av blott kuriöst intresse. Men Mar-

tinus gör gällande för det första att det han beskriver utgör en objektiv, allmängiltig verklighet, för det andra att alla människor utan undantag kommer att kunna uppleva denna verklighet, och för det tredje att det är möjligt att meddela denna verklighetsuppfattning till dagens människor med användande av enkla logiska resonemang. Det är detta som är Martinus projekt.

Martinus menar således att den moderna, humana människan genom att lära sig tänka på ett visst sätt, genom att studera verkligheten i sitt eget dagliga liv och genom att prova hans andliga vetenskaps teser, kan utveckla sig till att själv förstå livet och dess mysterier. Martinus Kosmologi är därför inte ett filosofiskt system i konventionell bemärkelse – det är snarare ett sätt att tänka. Det är som en andlig byggnadsställning till vilken vi själva måste foga tegel, murbruk och virke i form av våra egna livserfarenheter. När bygget är klart, d.v.s. när man förstått var respektive tegelsten och bräda skall placeras för att byggnaden skall bli fullkomlig, då kan man riva byggnadsställningen – huset står av egen kraft. Och om man saknar livserfarenheter som kan bli material i detta mentala bygge gör man klokt i att lämna Martinus lära därhän.

Även om Martinus hävdar att alla kommer att uppleva verkligheten som han själv gjort det, är han nämligen snar att framhålla att hans verk inte är "allena saliggörande" på något sätt. Vägarna till sanningen är många, och Martinus vänder sig till den typ av människor för vilka just den typ av förklaring som han ger är den mest adekvata. Så länge man har större glädje av andra religiösa eller filosofiska system bör man naturligtvis hålla sig till dessa. Att Martinus på detta sätt betraktar samtliga trosriktningar och världsbilder som lika nödvändiga i utvecklingen är säkert en av anledningarna till att hans lära ännu är relativt lite känd.

Eftersom Martinus inte ansluter till någon filosofisk tradition använder han inte heller någon etablerad facktermi-

nologi. Hans verk är formulerat med ett mycket allmänt ordförråd, med undantag för vissa begrepp som han själv inför. Andra termer ger han egna definitioner som i vissa fall kan skilja sig från de allmänt vedertagna. Beträffande hans språk måste man emellertid understryka att hans texter avser att beskriva något som egentligen inte låter sig beskrivas, och att en strikt begreppsanalytisk läsning därför kommer att föra till missuppfattningar. Martinus verk gör anspråk på att beskriva en verklighet som är begreppsligt transcendent, de kosmiska realiteter han talar om utgör en nivå ”före” eller ”ovan” den språkliga eller diskursiva. Meningen i Martinus verk framträder därför bäst vid en holistiskt och immanent läsning. Detta vill för det första säga att hans teser kan förstås fullt ut endast under hänsynstagande till *hela* hans kosmologi, för det andra att de endast kan ledas i bevis *inom* denna. Ett löstryckt påstående, t.ex. att reinkarnation är verklighet, kan med andra ord möjligen göras *sannolikt*, men inte *bevisas* med stöd från andra läror eller forskningsresultat. Tesen om att det s.k. onda egentligen är ett kamouflerat godo, kan på samma sätt motiveras fullständigt bara när man betraktar den i det helhetssammanhang i vilket den ingår i världsbilden. Martinus Kosmologi som helhet kan därför inte heller bevisas vara vare sig riktig eller falsk genom en bevisföring som grundar sig på andra forskningsresultat eller tankesystem. Den kan bara bevisa sig själv genom sin inre konsistens och koherens, och genom att den i den privata livsvärlden visar sig vara i överensstämmelse med det sätt på vilket vår växelverkan med livet i praktiken gestaltar sig.

När man börjar sätta sig in i Martinus tankevärld tror jag det är viktigt att man är medveten om vad det är han vill göra i sitt verk. Martinus arbete går ut på att klarlägga det han anser vara *eviga* eller *absoluta* sanningar om livet och världen. Med detta menar han sådana utsagor som alltid har gällt och alltid i framtiden (och på alla platser i rum-

met) kommer att vara giltiga. Genom att redogöra för dessa vill han förklara tillvarons mysterium för att därigenom öka människans egen förståelse av vad som är rätt och fel att företa sig. Det här betyder att Martinus använder sig av två olika perspektiv i sin analys. Dels det "timliga" – den tidsrumsliga världen, bestående av materiella ting – dels det "eviga" – de eviga principerna för livets upplevelse.

Dessa båda aspekter av världen är emellertid inte separata världar, de är just två olika sätt att uppleva den. Man kan möjligen göra en analogi med våg-partikeldualiteten inom kvantfysiken. En elektron t.ex., är en partikel om man bestämmer sig för att betrakta den som sådan, och våg om man bestämmer sig för att betrakta den som våg. När den inte är föremål för mätningar är den en komplementär kombination av båda. På analogt sätt kan man säga att världen enligt Martinus har en materiell sida som framträder när den betraktas med fysiska sinnen, och en andlig sida som blir verklig för individen när han eller hon har organiska förmågor att uppleva denna. Men även om Martinus världsbild är monistisk, måste man i analysen ändå noga skilja på de båda nämnda perspektiven. Av alla missuppfattningar som kan uppstå hos den som studerar Martinus verk är enligt min mening de ojämförligt vanligaste resultat av sammanblandningar mellan dessa perspektiv.

Martinus argumenterar med stöd i erfarenheten av den fysiska världen i avsikt att bevisa existensen av en värld utanför denna. När han sedan på sina ställen talar om materien som "illusion" kan denna argumentation verka mindre trovärdig – man kan kanske tvivla på att något överkligt kan ge stöd för existensen av något verkligt. För Martinus är detta emellertid ingen motsägelse eftersom det materiella *är* verkligt – inom sitt eget område. Detta problem gör sig t.ex. gällande i Martinus analys av "gott" och "ont". I ett kosmiskt perspektiv, säger han, är "allt mycket gott" – detta är kanske en av hans mest centrala och omta-

lade teser. Detta hindrar dock inte att vi inom den tidsrumsliga existensen, i vårt dagliga liv, och i förhållande till våra medmänniskor måste tala om "gott" och "ont". Lidandet blir inte mindre smärtsamt som upplevelse därför att det finns ett "högre" perspektiv där "gott" och "ont" båda visar sig vara ett godo. Och det finns naturligtvis inte heller något som helst i denna ståndpunkt som ger anledning att underlåta att på alla tänkbara sätt minska lidandet i världen.

Jag har i denna bok försökt redovisa de metafysiska teser som enligt min egen bedömning är mest fundamentala i Martinus världsbild. Jag har sålunda försökt sammanfatta Martinus gudsbegrepp, hans lära om det levande väsendet, om utvecklingsspiralen och om kunskapsproblemet. I möjligaste mån har jag försökt få resonemangen att "stå på egna ben", men av bl.a. utrymmesskäl måste långa avsnitt bli ren deskription.

Martinus verk är inte en konstruktionsbeskrivning av världsalltet – det är en framställning som måste betecknas lika mycket som konst som rigorös vetenskap. Detta därför att det enligt Martinus ligger i verklighetens natur att den bara kan förstås med lika mått känsla och intelligens. Konstverk kan inte förklaras enbart vetenskapligt, och vetenskapliga kunskaper leder inte alltid till estetiska resultat; analogt kan världsalltet inte heller förstås annat än som konst och vetenskap i förening. Jag hoppas därför att mina läsare inte bedömer Martinus verk och kosmiska världsbild enbart på basis av min återgivning. Oavsett vad man anser som dess sanning tror jag att de flesta skulle tillstå att Martinus Kosmologi är en både märklig och storlagen tankebyggnad. En verklig uppfattning om hans skapelse kan man emellertid endast få genom att gå till källan – Martinus egen litteratur.

M.K.

2.

**Martinus och hans
projekt**

2a.

Martinus levnad

Martinus (Thomsen) föddes år 1890 i den lilla nordjylländska stationsbyn Sindal utanför Frederikshamn. Han växte upp med sina fosterföräldrar under mycket enkla förhållanden, hans skolgång inskränkte sig till den på den tiden mycket elementära folkskolan, och de ekonomiska villkoren medgav inget fortsatt studium. Han sysslade med olika arbeten som hör hemma i det lantliga samhället, och blev till sist mejerist. I trettioårsåldern hade han efter att ha arbetat på flera olika orter i Danmark, sin arbetsplats på ett kontor i ett av Köpenhamns mejerier.

Martinus framhåller själv två saker beträffande sin barndom och uppväxt: För det första hade han redan tidigt en mycket innerlig religiös känsla och en stark sympati för Kristusgestalten. Denna inre övertygelse tog sig t.ex. uttryck i att han kunde skilja på vad den dogmatiska kristendomsundervisningen gjorde gällande, och vad Martinus själv menade vara den verkliga meningen i Kristi uttalanden. Den medförde också att han upplevde sig ha ett stabilt etiskt rättesnöre för sitt handlande.

För det andra bör man lägga märke till den totala avsaknaden av utbildning eller studier av något slag. När Mar-

tinus i trettioårsåldern påbörjar sitt författarskap har han läst ytterst lite, och i synnerhet ingen litteratur över huvud taget i filosofiska, psykologiska, naturvetenskapliga, teosofiska, ockulta eller liknande ämnen. Även om man kan finna vissa likheter mellan hans lära och andra filosofiska eller religiösa system, är således orsaken till detta inte att han bygger på, eller ens är influerad av sådana läror. Hela hans verk är enligt hans egen utsago (vilken dokumenteras av hans levnadsbeskrivning²) en produkt av den egna förmågan att iaktta, tolka och analysera livet och världen, och bär därför i den utsträckning man finner hans utredningar giltiga, vittnesbörd om en särskild "intuitiv" förnimmelseförmåga som Martinus gett beteckningen "kosmiskt medvetande".

2b.

Projektet

Martinus har på olika ställen i sin litteratur³ berättat om den serie händelser som ledde fram till att han påbörjade sitt författarskap. Han skildrar där hur han driven av ett andligt intresse kom i kontakt med en person som kunde rekommendera en teosofisk bok. Denna bok kom Martinus aldrig att läsa till slut, men den medförde att han påbörjade den meditation på begreppet ”Gud” som utlöste de andliga upplevelser av vilka hela hans livsverk är ett resultat. Dessa upplevelser efterlämnade verkningar som enligt Martinus själv satte honom i stånd att fullgöra det som han ansåg vara sin ”mission”:

Skapandet av en verklig matematisk världsanalys, en absolut orubblig andlig vetenskap och den därpå vilande begynnande tillblivelsen av en ny mentalitet, en ny kultur, i vilken den sanna förståelsen av livet, dess hårfina kärlekslagar, dess kulminerande världslogik och högsta facit 'allt är mycket gott,' från att vara utopier övergår till att vara verkligt liv, påtagliga fakta, tillgängliga för varje människa, som i förstånd och känsla utvecklats eller mognat därtill.⁴

Om sin upplevelse framhåller Martinus, att denna i sig inte av läsaren bör tas som intäkt för att hans utredningar är riktiga. Den lära som han formulerat gör anspråk på att vara en vetenskap, och står därför för sig själv, utan behov av hänvisning till upphovets auktoritet eller särebegåvning. Denna andliga vetenskap eller kosmologi är inte avsedd att bli en trossak för dem som vill tillgodogöra sig den, utan en förklaring eller demonstration av ett sätt att tänka, som kan sätta läsaren i stånd att av egen förmåga ta ställning till livsfrågorna. Martinus hävdar ofta att den auktoritativa och dogmatiska ledningen på det andlig området i vår tid har spelat ut sin roll, och att framtidens sätt att närma sig dessa frågor är vetenskapligt och individualistiskt. Det är därför hans uttryckliga avsikt att vända sig till den andligt sökande och självständigt tänkande individen, och inte medverka till att det i förbindelse med hans lära uppstår någon form av sekt- eller föreningsbildning eller annan sammanslutning som kan få karaktär av persondyrkan och monopolisering, och därmed kan tänkas inskränka det fria forskandet och tänkandet på de områden han behandlar.

Som nämnts upplevde Martinus efter de ovan nämnda begivenheterna som ägde rum våren 1921, att han hade en mission att fylla, och att hans livsuppgift skulle vara att skriva och undervisa om andliga ämnen. Intill hans bortgång 1981 var han verksam med denna uppgift, som resulterade i ett huvudverk med titeln *Livets Bok* i sju band, *Den Eviga Världsbilden* som är ett verk i tre delar baserat på symboliska bilder, *Logik*, *Bisättning*, samt ett stort antal mindre skrifter och artiklar. Vid slutet av sitt liv beslutade Martinus att ge hela sitt arbete samlingsnamnet *Tredje Testamentet*.

Vad var det då för projekt som Martinus gav sig i kast med? Martinus ansåg att orsaken till människors olycka, hennes existensiella och etiska problem är okunskap, och

att lyckan eller det fullkomliga ödet "...betingas av en absolut sann kunskap om tillvarons djupaste lagar och eviga grundprinciper och därmed om själva livets mening...". Martinus är alltså naturalist med avseende på etik*; kunskapen om hur världen är, leder enligt honom till normer för hur man bör handla. Den bristande kännedomen om den andliga lagbundenheten i livet tar sig bl.a. uttryck i att den moderna människan inte kan se det logiska eller förnuftiga i den kristna kärleksläran eller moralen. Att så sker beror på att den kristna förkunnelsen saknar vissa upplysningar samt den logiska underbyggnad som kan göra Kristi uttalanden till vetenskapligt motiverade sanningar. Det är denna underbyggnad som Martinus vill ge, för att därmed visa att kärleksbudet samt de övriga centrala uttalandena av Jesus (i synnerhet som de förekommer i bergspredikan) inte bara skall betraktas som påbud eller trosobjekt, utan som den logiska konsekvensen av en intellektuell insikt i det sätt på vilket livet och det personliga ödet är inrättat.

Hur skall man då förstå påståendet att den andliga sidan av tillvaron är lagbunden? Martinus jämför tänkandet och handlandet med kemistens eller kockens arbete. För att få ett visst resultat måste de rätta ingredienserna blandas samman. Sker inte detta följer ämnena sitt eget sätt att reagera och det önskade resultatet uteblir.

Då det är ett faktum, att vartenda existerande ämne i tillvaron har sin speciella reaktionsförmåga, varigenom det i förbindelse med vissa andra ämnen kan skapa harmoni, liksom det i förbindelse med åter andra ämnen inte kan skapa annat än en fruktansvärd disharmoni, explosioner och ödeläggelser, är det naturligtvis inte likgiltigt, hur man sammansätter de olika ämnena eller energierna. Tvärtom måste man, för att nå ett bestämt resultat, noga

* – se ordförklaringar sidan 213

följa receptet för sammansättningen av de kosmiska energier som just genom sin speciella reaktion kan ge det önskade resultatet, i synnerhet som detta resultat i verkligheten ju endast kan existera som en reaktion av de använda energierna.

Detta förstås kanske lättare genom följande exempel. Om en man vill skapa åt sig en viss fysisk företeelse – ett hus, en trädgård, en möbel eller något liknande – måste han i förväg, i sitt medvetande, göra upp en plan över hur han önskar att denna företeelse skall se ut i sitt färdiga tillstånd. *Men att ”göra upp en plan” är ju i själva verket ingenting mindre än ett kosmiskt-kemiskt experiment.* För att skapa denna plan måste han samla sina erfarenheter på det speciella fält som företeelsen tillhör. Men dessa hans skilda erfarenheter representerar ju tankar, vilka återigen består av ämnen. Om nu erfarenheterna är korrekta, så kommer även den kemiska sammansättningen av dem, d.v.s. den färdiga planen, att vara korrekt. Och vi säger då om en sådan korrekt eller fullkomlig plan, att den är ”logisk”.⁶

Den andliga lagbundenheten skall alltså förstås analogt med den fysikaliska lagbundenhet som betingar att en viss orsak, t.ex. vissa bestämda ämnen blandade efter ett särskilt recept, alltid ger samma verkan. Martinus betraktar som framgår av citatet ovan, tankar som en slags ”ämne” eller energi. När vi tänker blandar och sammanför vi olika tankar som var för sig har sin bestämda reaktionsförmåga. Alla tankar befinner sig så att säga på en skala som sträcker sig mellan ytterpunkterna ”hat” och ”kärlek” eller ”egoism” och ”altruism”. När tankar och planer förs ut i praktisk handling blir resultatet en verkan som bestäms av de andliga energiernas sätt att reagera. Hatiska och intoleranta tankar alstrar på detta sätt fiendskap, disharmoni och li-

dande, medan kärleksfulla och humana tankar alstrar fred, harmoni och behag. Det är därför, menar Martinus, omöjligt att utrota krig med krigshandlingar, liksom det är oklokt att vedergälla förmenta oförrätter. Fred och lycka kan endast skapas genom att individen själv skapar fred i sitt eget inre, och lär sig att leva i fred och tolerans gentemot andra.

Det moraliska handlandet är således för Martinus en följd av kunskapen om hur världen är beskaffad. Samtidigt gör han emellertid gällande att man inte kan förstå hur världen är förrän man själv genom egna konkreta livserfarenheter har utvecklats till att vara en human eller kärleksfull varelse – förmågan att tänka logiskt är med andra ord en följd av den moraliska förmågan (se 3.d). Vad Martinus vill göra, är att ge ett intellektuellt stöd åt den gryende nästakärlekstalang som finns i varje kultiverad människa, genom att visa att det som samvetets röst bjuder – att förlåta, tolerera – inte är irrationell sentimentalitet utan också förnuftsmässigt motiverbart.

Martinus vill sålunda visa att uppmaningen att ”man skall älska sin nästa som sig själv och Gud över alla ting” är en lika naturlig konsekvens av en fullgod kunskap om den andliga lagbundenheten som en teknisk konstruktionsföreskrift är en konsekvens av kunskapen om den fysiska världen. För att kunna göra detta måste Martinus komplettera den kristna världsförklaringen med ett antal nya element (bland annat reinkarnationsprincipen och orsak-verkanslagen, se nedan), och visa hur dessa tillsammans med våra egna erfarenheter och kunskaper hänger samman i ett logiskt konsistent och komplett vetenskapligt system (om Martinus vetenskapsbegrepp, se 3.d). Avsikten med att formulera detta vetenskapliga system är att ge den andligt sökande människa som efterfrågar det, ett intellektuellt verktyg att själv komma till insikt om meningen med sitt

liv och hur han eller hon bör leva och handla för att uppnå den lycka och det välbefinnande som varje människa eftersträvar. Alla kommer efterhand att uppnå en sådan intellektualitet att de själva, baserat på egna kunskaper och insikter, kan leva på ett sådant sätt att de får sina behov och önsknings uppfyllda. Det är som ett hjälpmedel i denna individualiseringsprocess som Martinus har skapat sin andliga vetenskap.

Eftersom Martinus anser att den andliga sidan hos livet är lagbunden, menar han också att konfrontationen med denna andliga lagbundenhet kommer att leda till kunskap om hur man bör leva, på motsvarande sätt som konfrontationen med den fysikaliska lagbundenheten lett till kunskap om hur man bör konstruera fysiska artefakter. Därför menar han att människan kommer att komma fram till slutsatsen att "det lönar sig att vara god", liksom man redan upptäckt att det t.ex. lönar sig att följa hållfasthetslärans resultat när man bygger hus. Men liksom hållfasthetslärans resultat tillkommit efter ett medvetet sökande efter och formulering av objektiva fysikaliska lagar, måste även det andliga området utforskas med avseende på objektiva lagbundenheter. Dessa andligtvetenskapliga resultat är en förutsättning för att mänskligheten skall kunna få en gemensam grund som en fredlig värld och ett rättvist samhälle kan byggas på. I sin slutprodukt avser således Martinus projekt att grunda en vetenskap om livet, som genom sin förklaringskraft skall kunna förena olika kulturer och folkslag omkring en världsbild och människosyn som på lång sikt kan utrota krig, förföljelser, orättvisor, sjukdomar, psykiskt lidande, fattigdom o.s.v. från jordens yta.

3.

Martinus Kosmo- logi – en översikt över huvuddragen

3a.

Världsalltet – holism och organisk samhörighet

Utgångspunkten när Martinus börjar analysera världen och livets upplevelse, är att betrakta individen och dess förhållande till den helhet i vilken upplevelsen äger rum. Livsupplevelsen är, säger Martinus, en växelverkan mellan två former av energi: den som kommer oss tillmötes ifrån omgivningen, respektive den som i form av våra egna livsyttningar utstrålar från vårt inre⁷. Det senare skall förstås som inbegreppet av alla våra tankar, känslor, talanger, egenskaper och karaktärsdrag liksom den fysiska kroppen och dess egenskaper, d.v.s. allt som jag upplever som tillhörande mig själv. Martinus betecknar allt detta som former av energi (motivering senare), och denna energiutstrålning (i det följande benämnt "manifestation"*) reagerar genom vårt dagliga liv, vårt tänkande och handlande med omvärlden. Omvärlden kommer till vår kännedom genom våra fysiska och andliga (se nedan) sinnen, och framträder i medvetandet som allt det som vi gett beteckningar som t.ex. djur, växter, mineral, naturen, medmänniskor, planeter, solsystem, vintergator o.s.v.. Totaliteten av denna omgivnings på-

**Livsupple-
velse är växel-
verkan**

verkan betecknar Martinus också som en energi-form (i det följande benämnt "ödet"), och reaktionen mellan denna och vår manifestation är det-samma som vår upplevelse av livet.

Allt är liv

För att vi skall förstå våra liv och hur vi skall handla för att få våra avsikter uppfyllda, måste vi således dels veta vilka vi själva är, dels vad den värld är i vilken vi existerar. Martinus gör gällande att hela världsalltet, med alla dess varelser, ting och skeenden, tillsammans utgör ett enda alltomfattande levande, tänkande och handlande väsen. Allt som överhuvudtaget existerar i världsalltet (som han yttermera anser vara av oändlig utsträckning) utgör delar av en organism i vilken alla delar står i ett ömsesidigt beroendeförhållande till alla andra delar. Det finns i Martinus världs bild inga "döda" materier eller krafter, och det finns heller enligt hans åsikt inga delar eller händelser som är så små eller avskilda att de inte påverkar allt annat som existerar.

Världen – en levande helhet

Obruten helhet

Allt som finns är sålunda enligt Martinus liv, och varje levande varelse (av Martinus kallat "levande väsen") är förkroppsliganden eller aspekter av detta alltomfattande liv. Och alla skeenden i världsalltet är livsprocesser i denna universella levande organism. Även om världen framträder för oss som en samling "livsenheter", betyder detta att var och en av dessa enheter i sin djupaste natur eller sitt innersta väsen är identisk med allt annat levande, och med det levande världsalltet. Detta innebär, att den reaktion med omgivningen som utgör individens livsupplevelse, från individens synvinkel uteslutande är en växelverkan med *ett*

enda levande väsen. Eftersom detta väsen utgör allt som finns, är det detsamma som det väsen med obegränsad kunskap, frihet och makt som man traditionellt omtalar under namnet "Gud".

Förhållandet mellan individen och världen är en av de paradoxer som måste överbryggas för den som vill förstå Martinus världsbild. Han anser alltså å ena sidan att världen är en sammanhängande helhet där varje del är beroende av och påverkar alla andra delar, och å andra sidan att det är meningsfullt att tala om individen som en "enhet" i världsalltet. Individualiteten är en evig realitet (se 3.b), och utan förhållandet "jag-det" skulle livets upplevelse aldrig kunna äga rum. Den manifesterade, synliga världen kommer enligt Martinus till genom principen "relativitet". Detta betyder att alla dess delar, tingen, är *identiska med* sina relationer med andra ting i världen. Jag kommer att behandla denna fråga mera ingående i avsnitt 3b och 3d. Här vill jag bara konstatera att Martinus anser att varje materiellt ting döljer en annan verklighet än det som framträder vid en oreflekterad sinnesförnimmelse. "Tingen" är med andra ord inte det de för den naive realisten* ser ut att vara, och Martinus talar därför om deras "illuseriska" natur. Hur blir de synliga, materiella företeelserna till, frågar han sig:

Ja, här måste svaret bli, *att detta endast är möjligt därigenom att alla de nämnda detaljerna blott är illusioner. De är endast uttryck för förhållande till andra illusioner. Det är detta förhållande vi kallar "relativitet". "Relativitet" är alltså detsamma som ett tings förhållande till ett annat ting och den därav följande reaktionen på förnimmelse- eller upplevelseförmågan.*⁸

Individualitet

Vad är ett ting?

...om tinget kan förnimmas, så existerar det ju ett förhållande mellan detta ting och förnimmel-sens upphov eller "jag". Och det är just detta förhållande och inte själva tinget som förnimmes.⁹

Relativitet och holism

Martinus kommer således här fram till en liknande ståndpunkt som man finner inom den strukturalistiska filosofiska traditionen. Där framträder ju en ontologi* som har sina rötter i strukturalistisk språkfilosofi, där orden får sin betydelse av sin position i den helhet som det totala språkssystemet utgör. Varje ord bestäms av hur det skiljer sig i förhållande till andra ord, vilka i sin tur bestäms av sina skillnader o.s.v. Följden blir att inget ord kan definieras slutligt utan att man tar hänsyn till hela språkssystemet. Man kan därför säga att helheten i en viss mening är närvarande i varje del.

Holism i ekologi och ny fysik

Liknande tankar återfinns även på andra områden i den moderna forskningen. Biologin har kommit till resultat som tycks visa att själva det ekologiska systemet är ett holistiskt system, där varje livsform har en del i upprätthållandet av helheten. Rubbas naturens balans på en plats kan livsbetingelserna förändras över stora områden. Men det område där det holistiska synsättet skapat mest uppmärksamhet är kanske den moderna fysiken. Ernst Mach tog avstånd från den newtonska uppfattningen av "rum", med åsikten att detta inte utgör en behållare som uppfylls av de materiella kropparna, utan snarare är "totaliteten av rumsliga relationer". Och inom kvantfysiken har forskningens resultat lett till en syn på verkligheten som tycks närma sig orientaliska filosofier. Fysikern Paul Davies skriver:

David Bohm, den framstående kvantfysikern, tar upp de här frågorna i sin bok *Wholeness and the Implicate Order*:

En i sammanhanget väsentlig förändring i beskrivningsordningen som krävs av kvant teorin är således avskaffandet av föreställningen om analys av världen i relativt självständiga delar som existerar var för sig men växelverkar. Huvudtonvikten ligger nu snarare vid *odelad helhet*, där det observerade instrumentet inte särskiljs från det som observeras.

Världen är, kort sagt, inte en samling separata men ihopkopplade *ting* utan snarare ett nätverk av *relationer*. Bohm uttrycker här det samma som Werner Heisenberg sagt: "Den vanliga uppdelningen av världen i subjekt och objekt, inre värld och yttrevärld, kropp och själ, är inte längre adekvat."¹⁰

Detta sätt att betrakta fysiska realiteter kan föra tankarna till den buddhistiska tanken om "the principle of dependent origination" (*paticca samuppada*), enligt vilken allt som existerar är i ständig förvandling och beroende av allting annat.¹¹ Om denna relativism drivs långt tenderar den att upplösa såväl jaget som materien och radera grunden för absoluta värden, t.ex. inom moralen. Den slutsats som vissa tänkare dragit av den strukturalistiska filosofin, nämligen att det inte är människan som talar i språket, utan språket som talar i människan, är ett tydligt exempel på detta. Detta är dock inte i överensstämmelse med Martinus slutsatser – vilket kommer att framgå i 3.b.

De eviga värdena existerar utanför materien

Individ och värld

Vad kan vi
veta om
världen?

Men låt oss återgå till Martinus syn på problemet om del och helhet. För att kunna lösa livets mysterium uppmanar Martinus oss att göra en meditation av cartesianskt slag. Oförvillade av filosofiska, religiösa, andliga eller vetenskapliga fördomar bör vi rikta uppmärksamheten på själva upplevelsen av livet, och ”...*vad livet självt i sitt eget rena och absoluta språk har att säga oss om sin identitet och existens.*”¹²

*Detta livets språk visar för läsaren varje dag av hans liv, att han är ställd ansikte mot ansikte med en mängd andra företeelser. Dessa företeelsers existens, såväl som hans egen existens, har genom livets språk för länge sedan blivit till faktum för honom. Därför kan han inte rättmätigt påstå, att dessa företeelser och han själv alls inte existerar. Forskaren själv, såväl som allt han är omgiven av eller förnimmer, utgör alltså – icke ett ”intet” – utan ett ”något.”*¹³

En analys
”inom livet”

Man måste här vara medveten om, att det (enligt Martinus) är omöjligt att tänka på livet och samtidigt sätta sig själv utanför livet. Om vi bara betraktar helheten betyder det att vi försöker gå ut ur det medvetande som just skall företa analysen: helheten är ju det för vilket inget ”utanför” finns, helheten är därför identisk med ”oändligheten”. Om denna kan man enligt Martinus inte säga mer än att den är ”något som är” (se vidare 3.b, jaget), eftersom den innehåller allt, stort och smått, varmt och kallt, gott och ont, kort sagt alla kontraster. Helheten kan därför själv inte tillskrivas några egenskaper, för det första därför att en

egenskap är detsamma som ett kontrastförhållande vilket kräver ett ”utanför”, för det andra därför att samtliga existerande kontraster tillsammans upphäver varandra.

**Helheten
har inga
egenskaper**

För att förstå livsupplevelsen måste vi således röra oss *inom* livet, vilket bl.a. betyder att det är nödvändigt att anta existensen av ett ”jag och det”. Medvetandet kan bara existera som ett medvetande *om* något, och eftersom livets upplevelse är ett faktum, måste detta förhållande mellan subjekt och objekt finnas. Detta återkommer vi till i 3.b som förhållandet mellan stillheten och rörelsen. För närvarande får vi nöja oss med att fastslå att det från det levande väsendets individuella synvinkel är omöjligt att bortförklara att det existerar en yttre värld. När individen har konstaterat att han eller hon själv och omgivningen inte är ett intet – utan ett ”något”, är Martinus nästa steg att vädja till individens erfarenheter, som visar att detta ”något” ”består av orsak och verkan”.¹⁴ Denna orsak-verkan-kedja visar sig vidare – säger Martinus – vara logisk och planmässig, vilket omöjligt kunde vara fallet om den inte vore ett resultat av tanke och medvetande (se det teleologiska argumentet nedan). Martinus undviker alltså i detta sammanhang att direkt gå in på vad världen egentligen är, det viktiga här är att den är planmässig och ändamålsenligt uppbyggd (ändamålet är livets upplevelse). För att komma till ett resultat beträffande frågan vad världen är som säger något väsentligt, verkar Martinus alltså anse att det är nödvändigt att betrakta yttervärlden och dess sätt att verka ur individens perspektiv. För individen är yttervärlden ett ”det” som är skilt från honom själv. Och den viktiga kunskapen för att kunna komma till en absolut eller kosmisk kunskap, är

**Allt följer
kausala
samband**

inte information om dess former och kvantiteter – utan erfarenheten av logik, planmässighet och mening.

Världen har menings- struktur

Den yttre världen fungerar alltså enligt Martinus meningsfullt och planmässigt, och det är möjligt att uppnå sann kunskap om den. Men världen är inte i absolut bemärkelse det som den fysiska sinnesförnimmelsen rapporterar om. Och fysisk forskning, d.v.s. forskning i mått och vikt, kan heller aldrig ge annat än relativa data, d.v.s. data om förhållanden mellan olika kvantitativa storheter. Eftersom mått- och viktdata är detsamma som data om förhållanden mellan föränderliga ting, kan materiell forskning aldrig ge annat än tillfälliga och lokala kunskaper. Sann eller absolut kunskap kan bara existera som förhållandet mellan rörelsen och en fast punkt (se 3.d), vilket är detsamma som förhållandet mellan rörelsen och jaget. Detta är alltså kunskap om hur tingen framstår för subjektet – eller med andra ord företeelsens *mening*, d.v.s. kunskap om företeelsen såsom uttryck för tanke eller medvetande. Martinus kallar denna kunskapsform "livsyttlingsfacit" (se vidare 3.d).

Livsyttlings- facit

Man kanske skulle kunna beskriva individens förhållande till världen som en slags lokal avknoppning i ett oändligt och sammanhängande fält av livsprocesser, eller som en enskild våg på det hav av energireaktioner som världsalltet utgör. Och livets upplevelse är som nämnts detsamma som reaktionen mellan individens energiers (medvetandet och organismen) beröring med världen (Guds medvetande). Guds medvetande visar sig för individen i världens struktur och lagbundenhet. Genom sina konkreta livserfarenheter och kampen för tillvaron leds individen till att inrätta

sitt tänkande och handlande i enlighet med det sätt på vilket världens lagbundenhet fungerar (se 3.c). Därigenom kommer naturens verkningssätt i ständigt högre grad att internaliseras i individens medvetande. Det är denna överensstämmelse mellan medvetandet och världen som vi upplever som *kunskap* (se 3.d). Martinus talar om att utvecklingens mål i den fysiska världen (vilket som vi skall se endast är ett "delmål") är att människan skall bli "till Guds avbild". Detta innebär att hennes sätt att tänka och vara är helt i harmoni med Guds vilja. Detta är detsamma som ett hundraprocentigt uppfyllande av kärlekslagen: "älska din nästa som dig själv och Gud över alla ting". Detta utvecklingsstadium innebär således att individens medvetande är en isomorf* representation av Guds medvetande; individen tänker i harmoni med livslagarna. Medan egoismen och den dräpande principen skapar avskildhet från helheten, skapar den opartiska kärleken samhörighet med allt annat levande och i sista instans Gudomen själv. Och det eviga livet är som vi senare skall se en ständig rörelse mellan dessa båda ytterligheter.

Det är viktigt att påpeka att Martinus gudomsbegrepp inte skall förväxlas med någon hegeliansk världsande som använder människan för att i historien förverkliga sin egen natur. Tankeriktningar som inordnar individen under ett universellt medvetande ger alltid stora problem beträffande individens roll och den fria viljan. Men Martinus gudsbegrepp innebär inte att Gudomen finns "utanför" eller "ovanför". Gudomen *är* livet och individens medvetande *är en "del" av* Guds medvetande. Man kan i en viss bemärkelse säga att individen *är* Gud – men är omedveten om det. Detta förstås bättre när man tagit del av Martinus

**Guds "tal"
till individen**

**Utveckling är
utveckling av
moral**

**Individ och
helhet i
balans**

**Kunskap om
tillvarons
naturlagar
ger frihet**

analys av "jaget". Skillnaden som vi upplever mellan oss själva och världen, liksom avståndet som tycks finnas mellan individen och Gudomen, är med andra ord utvecklingsmässigt be-
tingat. "Utveckling" kan kanske rent av beskrivas som en rörelse av gränsen mellan medvetet och omedvetet, så att det medvetna området tilltar på det omedvetnas bekostnad. Detta betyder att problemet "fri vilja" inte är en fråga om frihet, utan en fråga om medvetenhet. Och Martinus menar därför att efterhand som utvecklingen fortskrider och allt fler livserfarenheter och kunskaper om livslagarna förvärvas, ökar också den grad av frihet vi upplever oss ha. Ofriheten är en konsekvens av vår omedvetenhet, som binder oss i samma mån som vi inte förstår verkningarna av våra handlingar.

Det teleologiska argumentet

Martinus återkommer ofta i sin litteratur till det som i traditionell filosofi kallas det "teleologiska gudsbeviset"*; men använt på hans eget personliga vis. Det finns enligt honom inget i naturen som sett i sitt sammanhang och över hela sin existens-tid kan fränkännas ett ändamål. Allt har någon form av positiv funktion knutet till sin existens. Allt är – som han uttrycker det – "i sitt slutfacit till glädje och välsignelse för levande väsen". Martinus tar som ett exempel kroppens funktioner, som alla utan undantag möjliggör och underlättar livets upplevelse genom dess sinnen, matsmält-ningsapparat, hjärt- och lungsystem, njarar, armar och ben m.m.. Han framhåller vilket mästerverk i mekanisk, kemisk, optisk, akustisk m.m ingenjörskonst vår fysiska organism är. Naturen om-

kring oss är en ousinlig källa till upplevelser av skönhet och visdom. All kunskap och allt vetande som människan berömmar sig av att äga kommer ursprungligen från studiet av naturen. Ingen mänsklig frambringelse vore möjlig om den inte vore baserad på kunskaper hämtade ur denna källa. Den mänskliga kulturen – intellektualitet, vetenskap, teknik och konst – har således som förebild den värld vi lever i. Utan kunskapen från denna vore utvecklingen av det mänskliga tänkandet överhuvudtaget inte möjligt.

Men när det gäller våra egna manifestationer, d.v.s. allt som kommer in under begreppet ”kultur”, är det ingen som svävar i tvivel om att varje ändamålsenlig produkt, varje ting som bär spår av plan eller tänkande måste ha en medvetet tänkande varelse som upphov. Ingen tror att en stol, en gaffel eller ett urverk kommer till som resultat av slumpmässiga kombinationer av tillfälligt sammanförda materier. Ett fynd av den enklaste stenysa i marken utgör bevis för en förtida närvaro av skapande varelser. Kan man då, frågar Martinus, med rätta anta att hela naturen omkring oss, som i realiteten uppvisar mycket högre förmåga till logisk skapelse, **inte** skulle ha ett tänkande och upplevande upphov? Varje liten blomma eller grässtrå är en kemisk, teknisk och konstnärlig produkt som på många sätt överträffar vad människan är i stånd att framställa, och kan därför lika lite som en mänsklig konstnärlig eller ingenjörsmässig skapelse fränkännas medvetet upphov. Att detta upphov inte är synligt eller möjligt att kontakta utgör inget skäl att anta att det inte existerar.

Naturen är en uppenbarelse av medvetande och viljeföring

Logisk form är alltid resultat av förutgående tänkande

Allt
materiellt är
knutet till
levande väsen

Här kan man naturligtvis invända att bara för att något är skapat av någon behöver det inte vara en del av denne någon, t.ex. dennes organism. Men denna invändning blir irrelevant när man förstår att Martinus anser att det överhuvudtaget inte finns något *utanför* livet. Han arbetar inte med någon dualism utan betraktar som nämnts universum som en *enhet* bestående av medvetande och livsupplevelse. Som jag kommer att återkomma till anser han att *allt* som existerar i någon mening är organismer eller delar av organismer för levande varelser. Allt som skapas är därför både produkter av medvetande och delar av levande organismer.

Organisk
samverkan

Den planmässighet som Martinus talar om visar sig bl.a. i att inget enskilt ting eller enstaka individ kan sägas vara oberoende eller självständig i förhållande till omgivande varelser och ting. Varje människa är t.ex. beroende av andra medmänniskor, av naturen, djurriket, växtriket, jordens mineraler och andra naturtillgångar, solens ljus, månen m.fl. astronomiska företeelser. På samma sätt är varje individ i djur- och växtriket ömsesidigt sammanknutna i ett beroendesystem, där varje varelse och ting tillför helheten sin unika och oundgängliga egenskap. Det finns enligt Martinus inga som helst onyttiga eller överflödiga skapelser i naturen, allt som existerar spelar en roll i helheten. Varje skapelse tillför m.a.o. *mer* än sin blotta existens eller närvaro. Den är därutöver till nytta för den helhet i vilken den existerar och för alla däri ingående levande väsen. Den är – som han uttrycker det – ett ”plus” för denna helhet.

Här kan man kanske invända att det visst finns mycket i naturen som framstår som både fult, il-

lasmakande, giftigt eller i bästa fall likgiltigt. Martinus motargument blir då att man i varje sådant fall måste ge akt på att företeelsen alltid måste betraktas över sin fulla existens-tid, från tillkomst till upplösning eller från födelse till död, för att man skall kunna fälla ett rättvist omdöme. Man bedömer inte äpplet efter sitt sura stadium, och man fördömer inte dypölen eller avföringen för dess utseende eller lukt. Vi vet ju nämligen att äpplet kommer att mogna, att smutsvattnet avdunstar och blir till regn, och att gödsel och förmultningsprodukter är nödvändiga för att växter, djur och därmed vi själva skall kunna leva. På samma sätt hävdar Martinus att det förhåller sig med alla obehagliga eller osköna stadier i naturen såväl som i människans psyke. Alla materier går i kretslopp (se nedan), och kretsloppet består av en uppbyggande och en nedbrytande fas. Därför kan ingen skapelse bedömas på ett riktigt sätt utan att bedömningen baseras på en kunskap om företeelsens hela kretslopp. För att kunna göra detta krävs i många fall att man kan överblicka ett betydligt större tidsavsnitt än ett enskilt jordeliv tillåter. När det gäller "stora" frågor – som t.ex. mänsklighetens utveckling eller lidandets mening – är förutsättningen att man kan överblicka det som Martinus kallar "spiralkretsloppet", vilket (om man undantar en teoretisk förståelse) endast kan göras med kosmiskt medvetande.

Det teleologiska argumentet hos Martinus skall enligt min tolkning för det första förstås så, att varje ting, organism eller skapelse i sig själv uppvisar en logisk struktur, inre ordning och skönhet, för det andra att det medverkar till att helheten i vilken det existerar blir livsbefrämjande och att de levande varelserna i denna helhet har

**Alla tillstånd
ingår i
kretslopp**

**Sann
kunskap om
världen ger
moraliska
imperativ**

glädje av dess existens. Det sistnämnda innebär att det i naturen och hela världsalltet finns en osjälviskhetsprincip som Martinus formulerar så, att allt som existerar har till syfte att vara "till glädje och välsignelse för levande väsen". Detta är världsalltets grundläggande funktionsprincip, och eftersom världsalltet är detsamma som Guds organism kan man säga att det är detta som är Guds vilja. Eftersom denna altruism är världens grundläggande funktion kommer varje individ som motsätter sig eller handlar i konflikt med denna princip att komma i disharmoni med sin värld. Individens öde kommer att innebära motstånd, lidande eller det s.k. onda. Enda sättet att uppleva lycka, harmoni och glädje är att handla på ett sätt som ansluter sig till det naturliga, d.v.s. att själv arbeta på att vara till glädje och välsignelse för allt levande.

**Universell
sanhörighet**

Det ömsesidiga beroendet mellan individerna sträcker sig inte blott över t.ex. det mänskliga samhället, det ekologiska systemet eller ens över hela jordklotet. Varje levande väsen måste växelverka med andra levande väsen för att upprätthålla sitt liv. Och alla dessa övriga väsen växelverkar i sin tur med andra, med naturen, jordklotet, solsystemet o.s.v. i det oändliga. Hela universum är en organisk samverkan av livsenheter, där varje levande väsens livsupplevelse är sammanknuten med varje annat levande väsen i det i tid och rum obegränsade världsalltet. Denna samhörighet är så djup att man kan tala om att det egentligen endast existerar ett enda levande väsen, nämligen världsalltet i sin helhet. Varje individ är djupast sett *ett* med detta alltomfattande liv, och det är endast på grund av att våra andliga sinnen och vår tankeförmåga är outvecklad som vi upp-

fattar oss som separata eller avskilda. Alla individer är aspekter eller avskuggningar av det universella livet, men den fysiska förnimmelseform som människan är underkastad medger inte att detta förhållande blir omedelbart synligt. Men oavsett om vi är medvetna om det eller ej, innebär det emellertid att alla våra manifestationer, allt vad vi på gott och ont riktar mot vår omgivning, i sin slutprodukt kommer just oss själva till del (eftersom den omgivning som jag riktar manifestationen mot djupast sett är en sida av mig själv). Av denna anledning återkommer Martinus ofta till uttryck som: ”som man sår skall man skörda”, ”stick ditt svärd i skidan, ty alla som tar till svärd skall förgöras med svärd” och liknande, vilka han anser vara fullt motiverade utifrån en sann kunskap om hur världen är beskaffad. Och det är alltså denna kunskap som är nödvändig för att skapa grunden för ett tänkande och ett levnadssätt som kan leda till fred, rättvisa och harmoni mellan människor, och mellan människa och värld.

**Okunskapen
är det
”ondas” rot**

3b.

Medvetandefilosofi

Den reaktion med omvärlden som upplevelsen av livet utgör, är således enligt Martinus en korrespondens med ett levande världsallt eller – om man så vill – med Gud. Detta världsallt består uteslutande av livsprocesser, och dess ”byggssten” eller ”minsta enhet” är det levande väsendet. Och en mycket central del av Martinus metafysik blir följaktligen analysen av detta väsen.

Det levande väsendet

Enligt Martinus existerar det överhuvudtaget inte några döda eller livlösa krafter eller materier. Eftersom allt har ett ändamål (se det teleologiska argumentet 3.a), är varje rörelse eller förändring på något sätt en del av ett planmässigt skapande och därmed uttryck för medvetande. Den s.k. ”döda” materien framträder såsom sådan för oss, endast därför att den typ av sinnesförnimmelse som vi har på vårt nuvarande utvecklingssteg inte kan låta oss direkt uppleva det liv eller medvetande som denna ”döda” materia är en manifestation av. All materia är uttryck för en form av reaktion skriver Martinus, och fortsätter:

Då reaktion återigen endast kan existera som identisk med en eller annan form av organiserad energi eller rörelse, d.v.s. planmässigt skapande, och då sådant endast kan existera som "en egen-skap hos ett levande väsen", som uttrycker "medvetande", och "medvetande" åter är detsamma som "ande", framgår det alltså härav, att "anden" och "materien" är identiska.¹⁵

Allt är
"ande"

För att förstå vad som menas med detta, bör man vara medveten om att Martinus betraktar varje form av upplevande, vare sig det kallas fysiskt eller andligt, som en produkt av funktionerna hos en organism. För att kunna uppleva den fysiska världen måste man vara i besittning av en fysisk organism eller kropp, liksom man måste vara i besittning av en andlig "kropp" eller "organism" för att uppleva den andliga världen. Att uppleva och skapa i den andliga världen, vilket är detsamma som "att tänka" eller "att vara medveten", "att minnas" o.s.v. förutsätter alltså enligt Martinus en organisk funktion som möjliggör för individen att förnimma och skapa i den materia som tankarna är uppbyggda av (beträffande utvecklingen av den andliga organismen, se 3.c).

Fysisk och
andlig
organism

Materiens illusoriska drag

Att Martinus betraktar alla slag av materia som "ande", innebär att det inte finns någon principiell skillnad på fysisk och andlig materia (orden "materia" och "materiell" skall alltså hos honom inte uppfattas i common-sense-mening*). Den fysiska världen, som ju för oss framträder som fast och materiell, är enligt hans mening utifrån ett bestämt perspektiv medvetande – liksom våra tankar utgör energier och därmed är en slags ma-

teria ("energi" betraktar Martinus som ett fjärde aggregationstillstånd hos materien). Det som avgör vad vi upplever som fysiskt respektive andligt är den sinnesapparatur eller den organiska struktur som vi för tillfället har utvecklat oss till att förfoga över.

**Ande –
materiens
fjärde
tillstånd**

Martinus använder olika tankeexperiment för att göra sannolikt för läsaren att den fysiska världen inte är vad den ser ut att vara, att dess fasthet och materialitet i grunden är illusorisk. Vi tänker oss t.ex. att vi delar en ärtan i två delar. Dessa delar vi i ytterligare två halvor, och vi fortsätter delandet så länge det är manuellt möjligt. Även om vi inte konkret kan fortsätta att dela ärtan, är det inget problem för oss att *tänka* att vi fortsätter att dela. Varje del har ju en utsträckning, om än mycket ringa, och kan därför tänkas bli delad i två halvor. Vi inser nu att vi aldrig kommer till någon gräns vid vilken delandet omöjliggörs. Låt oss nu göra om samma experiment med ett betydligt större föremål, t.ex. jordklotet. Efter en kort eftertanke inser vi att vi här kommer till precis samma resultat, klotet är också delbart i oändlighet. Av detta drar nu Martinus slutsatsen att de båda storlekarna och skillnaden mellan dem egentligen är illusoriska. "Storlek" betecknar något som är relativt, stort och smått är alltid en relation till en vald måttenhet. I absolut bemärkelse är varje utsträckning – som i fallet med ärtan och jordklotet – densamma. Vilken storlek har då dessa ting? Ja, svaret på detta är naturligtvis: "ingen". Eftersom "storlek" är densamma som ett tings förhållande till ett annat – t.ex. en tumstock – kan man överhuvud inte tala om "storlek" om man inte sätter tinget in i ett sådant förhållande. Inget ting har med andra ord i

**Mått och vikt
är illusoriska**

sig någon storlek; inget materiellt har i absolut mening vare sig början eller ände. Den absoluta beteckningen på ett tings storlek blir därför "oändlig".

**"Oändlighet"
är tingens
verkliga
substans**

Som vi senare skall se anser Martinus att det är denna "oändlighet" som är de förnimbara tingens verkliga substans eller natur. Med "oändligheten" eller "evigheten" menar han ett verklighetsplan utanför begränsningarnas och formernas värld. "Oändlig" är med andra ord inte en beteckning på en storlek eller kvantitet, utan på obegränsning och därmed storlekslöshet. Eftersom alla ting är oändligt delbara har de en gemensam aspekt i kraft av vilken allt begränsat, tids-rumsligt eller timligt visar sig vara identiskt. Varje begränsning är med andra ord "kamouflerad oändlighet". Med exemplet med ärtan och jordklotet menar sig Martinus alltså visa, att tingen i sig döljer en osynlig sida, en sida som hör hemma utanför den förnimbara världen och genom vilken allt sammansmälter i det han kallar "det gudomliga något".

Om vi går tillbaka till materiens struktur, består den som bekant av ytterst små partiklar med förhållandevis mycket stora avstånd emellan. Varje partikel består i sin tur av mindre partiklar. Martinus hävdar nu att man aldrig kommer att kunna fastställa en minsta partikel, att materiens alla delar, hur små de än är, består av ytterligare partiklar åtskilda av tomrum, och att tomrummet är det helt dominerande. Men eftersom alla partiklar består av ännu mindre partiklar i det oändligt lilla, och eftersom alla dessa partiklar befinner sig i rörelse och vibration, blir det denna rörelse eller vibrationsfrekvens som blir det enda återstående när vi synar materien i mikrokosmos. Mate-

**Materien
består av
fysiskt
tomrum**

riens grundanalys är med andra ord att den uteslutande utgör rörelse, rörelsekombinationer och rörelsekombinationers kombinationer. Dessa kombinationer av rörelse inuti rörelse fortsätter utan gräns såväl i mikro- som i makrokosmos. Detta betyder att det överhuvudtaget inte existerar något materiellt – t.ex. en minsta partikel – som rör sig. Rörelsen är i sig själv slutpunkten i reduktionen av materien. Begreppet rörelse har alltså för Martinus en annan betydelse än det har i den klassiska mekaniken (jag återkommer till detta i förbindelse med problemet om jagets förhållande till rörelsen samt om skapar- och upplevelseförstågan). Det som för den naive realisten framträder som ”fast” eller ”solid” materia är således närmare betraktat inte alls sådant, men när det upplevs på detta sätt beror det uteslutande på våra sinnesorgans egenskaper, samt det förhållande som råder mellan sinnena och det iakttagna.

Eftersom all materia är rörelse och sinnesorganen är uppbyggda av fysisk materia, betyder detta att upplevelsen blir ett resultat av förhållandet mellan olika rörelsearter och -hastigheter. Vad som framträder som rörligt och trögt, fast och flytande, varmt och kallt, stort och smått, tungt och lätt o.s.v., bestäms därför uteslutande av förhållandet mellan sinnesapparaturens rörelsestruktur och de former av rörelse som inverkar på sinnena. Förnimmelseprocessen kan jämföras med den illusion som uppstår när man sitter i ett tåg och betraktar ett annat tåg, under det att båda förflyttar sig. Allteftersom det andra tåget rör sig snabbare, långsammare, går i uppförsbacke eller svänger bort, får man olika sinnesintryck av dess rörelse som avviker från vad en stationär iakttagare skulle rapportera. På samma sätt kan man

Den fysiska världen beror av våra sinnen

Förnimmelse: rörelse relativt rörelse

tänka sig andra uppsättningar av sinnesorgan med hjälp av vilka t.ex. den fasta berggrunden skulle framstå som rörlig eller flytande, respektive oceanerna trögflytande eller solida.

**”Rörelse” –
den fysiska
världens
grundanalys**

Allt som kan bli föremål för sinnesförnimmelse är således enligt Martinus identiskt med olika rörelsearter och deras kombinationer. Dessa olika rörelseformer uppfattar vi på olika sätt, vilket tillsammans ger oss vår uppfattning om rum, tid och materia. Rörelse i avstånd ger upphov till vår uppfattning av det fysiska rummet, rörelse i tillstånd, t.ex. den mentala utvecklingen från barn till vuxen, är den andliga världens rörelseform. Det som framträder som fast materia utgör som nämnts också rörelsearter. Att den uppfattas som fast materia beror på att dess vibrationer och rörelser är av ett sådant mikrokosmiskt format att det av oss bara kan uppfattas som en kollektiv massa.

All rörelse är reglerad

**Rörelsen är
styrd**

Hela denna analys av materien såsom rörelse har emellertid som huvudsyfte att göra trovärdigt att det existerar något *annat* än rörelsen. Och för att göra detta måste vi återvända till det teleologiska argumentet. Det avgörande för Martinus är nämligen att rörelsen visar sig vara *styrd*. Martinus väddar här till vår intuitiva känsla och vår fascination över naturens frambringelser. Om man inte upplever att t.ex. vår egen kropp är en genial konstruktion, är det svårt – för att inte säga omöjligt – att följa med Martinus argumentation här. När vi ser oss omkring i världen, säger han, upplever vi att den är organiserad på ett sätt som måste betecknas som både ändamålsenligt och logiskt. Betraktar vi vår egen kropp, växternas former, dofter

och färger, mineralernas strukturer och i hela naturens ekologiska sammanhang finner vi – inte kaos, oordning, och blind slump – utan skönhet, logik och ordning. Den fysiska materien är som tidigare nämnts emellertid enligt Martinus uteslutande rörelse, och rörelsen själv, d.v.s. materier, strukturer, processer o.s.v., kan inte tänka eller planera – det är ju de materiella strukturerna som är *resultatet* av tänkandet eller planerandet. Det måste därför finnas något annat som styr rörelsen, och som *orsakar* att den fysiska materien har en logisk struktur.

**Allt synligt
är ett resultat
av
medvetande**

Det är således detta styrande ”något” som vi måste söka efter, och jag vill här närma mig det i två steg. För det första konstaterar vi att det för att rörelse skall kunna uppstå måste finnas *kraft*. *Fysiskt sett* är det ju kraft som alstrar rörelse, och som håller samman materiella former och strukturer. Men om vi accepterar ändamålsargumentet måste vi tillstå att det finns en tanke eller en plan för rörelsen eller materieformen. Om vi antar att orsaken liknar verkan, måste vi därför också dra slutsatsen att orsaken till rörelserna *andligt* sett är tankar och planer, eftersom ett ändamål är det samma som en tanke.

Martinus anser inte att struktur och organisering kan uppstå spontant. Den är alltid ett resultat av medvetet tänkande och skapande. Planmässigt organiserade strukturer kan med andra ord endast existera som en verkan av levande väsens viljemässiga skapande. Det som från det fysiska perspektivet ter sig som rörelsens orsak, d.v.s. det fysikaliska begreppet ”kraft”, är alltså det sätt på vilket levande väsens vilja framträder för de fysiska sinnen. ”Kraft” och ”viljeyttring” är med andra ord samma fenomen uppfattade på olika sätt, näm-

**Kraft är
viljekraft**

ligen från en fysisk respektive en andlig utgångspunkt.

**Det levande
uttrycker sig
i materien**

Martinus gör sålunda gällande att alla former av "kraft" – elektricitet, gravitation o.s.v. – är synliga uttryck för levande väsens vilja. Med fysisk förnimmelse kan man av rent organiska orsaker inte se det verkliga upphovet eller orsakerna till rörelserna, utan bara de verkningar dessa orsaker avsätter i rörelse- (materie-) oceanen. Men det teleologiska resonemanget leder enligt Martinus till att vi måste konstatera att dessa verkningar är logiska och avsiktsstyrda, och därför blir slutsatsen att orsaken till dem är medvetande; tanke, vilja, avsikter, begär, intellektualitet o.s.v.

Med den definition av "rörelse" som Martinus ger är det inte bara de fysiskt materiella föremålen som representerar rörelse. Allt som kommer till, har en existensid och upphör att finnas till, genomgår genom dessa faser en förvandling, med andra ord en rörelse i tillstånd. Detta betyder att även andliga "föremål" – d.v.s. "tankar" – utgör rörelse och tillhör det Martinus betecknar som "materiellt". Allt som inte är evigt, dvs. allt som har en tillkomst, en existensid och ett upphörande, utgör – eftersom det representerar ett tidsbelopp – förändring och därmed rörelse. Eftersom Martinus anser att inget kan komma till utan orsak, och att allt som existerar är avsiktsstyrt, betyder detta att allt som är förnimbart också är skapat. Därav följer att det också är underkastat något *annat*, något som är dess orsak. Rörelsen är med andra ord aldrig självständig, den är alltid underordnad något "annat" som utgör en styrande eller reglerande faktor bakom all rörelse och därmed allt materiellt, fysiskt såväl som andligt.

**Medvetandet
är inte jaget**

Jaget

Här är vi framme vid det andra steget i vårt sökande efter det ”styrande något”, och det som enligt min mening är den viktigaste hörnstenen i Martinus ontologi. Detta ”något” som Martinus bemödar sig om att bevisa existensen av, är i själva verket nyckeln till hela hans kosmologi, och – om han har rätt – svaret på många (kanske alla) existentiella, kunskapsteoretiska, etiska m.fl. frågor. Problemet med detta element är emellertid att det är osynligt, oförnimmbart och omätbart – det framstår för den fysiska iakttagelsen som ett ”intet”. Det kan endast konstateras på andlig väg, d.v.s. genom tänkande. Genom att tänka över den personliga livserfarenheten kan vi konstatera att världen fungerar enligt orsak och verkan. Denna orsak-verkan-kedja är inte bara en död, mekanisk process, utan alstrar produkter som vi upplever som logiska, nyttiga och sköna. Det måste därför med nödvändighet existerat en plan, ett syfte, eller ett ändamål före dess tillkomst. Och det måste därför också ha existerat *någon* som haft eller skapat denna plan. Eftersom allt skapat är identiskt med ”rörelse” och allt som utgör ”rörelse” är skapat, blir slutsatsen att denne ”någon”, det som föregår skapelsen, är *något annat än* rörelse, vilket endast kan vara *stillhet*.

Eftersom detta element skiljer sig från materien eller rörelsen kan det inte vara något som förändras – det kan bara vara evigt detsamma. Eftersom det inte utgör någon form av energi (som ju är rörelse) kan det inte inverka på sinnena – det kan därför inte ha egenskaper. Vilken egenskap vi än nämner – stor, liten, god, ond, varm, kall, röd, grön o.s.v. – kan den bara beskriva något materiellt och tids-rumsligt, d.v.s. något be-

”Den orörlige
röraren”

gränsat och föränderligt – den kan därför inte beskriva detta något som just är *orsaken* till det materiella och förnimbara. Eftersom det är egenskapslöst och därför inte kan kontrastera mot något utanför sig själv, kan det inte heller finnas i rummet, liksom det inte kan finnas två eller flera av det. Det enda som egentligen kan sägas om det är att det är "något som är". Detta element, som alltså måste vara av såväl evig som oändlig natur, kallar Martinus "jaget", "skaparen", "det gudomliga något", "den orsakslösa orsaken" eller helt enkelt "X".

**Oförnimbart,
men logiskt
nödvändigt**

Innan vi går vidare med vad detta "jag" egentligen är, kan det vara värt att dröja litet vid vad det *inte* är. Man kan till exempel här kanske ställa sig frågan om det inte är onödigt att anta existensen av något som inte går att konstatera genom erfarenheten, och om vi inte bara kan nöja oss med att orsaken till materiella ting är andra materiella ting. Orsaken till min existens kan ju sägas vara mina föräldrars existens, och orsaken till deras existens deras föräldrar och så vidare. Och detta är naturligtvis riktigt om man betraktar världen rent materiellt, men det kan aldrig ge något slutligt svar på existensens gåta. Här invänder kanske skeptikern att ett sådant svar kanske inte finns, och att det just är det oändliga uppskjutandet av svaret som är det rätta synsättet. Men den viktigaste existentiella frågan kvarstår icke desto mindre, nämligen: "För vem?" Martinus riktar här uppmärksamheten på att all upplevelse har strukturen "jag-det". Allt vi förnimmer eller upplever är något annat än "jag". Världen, tingen och tankarna är något som *jag* skapar och upplever. Vi säger därför "jag tänkte", "jag cyklade", "jag hyvlade" o.s.v., och alla dessa utsagor vore

meningslösa om inte ledet ”jag” fanns. Detta led är konstant eller en fast punkt i alla utsagorna, medan det andra ledet (”tänkte”, ”cyklade”, ”hyvlade”) är rörligt. Om jaget inte existerade borde det räcka med predikatet för att meningen skulle bli fullständig, ordet ”jag” skulle ju då inte syfta på något. Att vi upplever att subjektledet är språkligt nödvändigt är därför enligt Martinus tecken på att vi har en omedveten aning om att jaget verkligen finns.

**Språket
uttrycker en
intuitiv
sanning**

Jag-uppfattning på olika stadier

Det finns sålunda i språket ett uttryck för jaget, även om Martinus menar att vår jag-uppfattning fortfarande är omedveten. Den rådande uppfattningen av jaget är förmodligen att det förknippas med kroppen, med medvetandet eller i bästa fall med karaktärsegenskaper, talanger, begåvning o.s.v. Alla dessa realiteter är emellertid skapade ting, de finns i tid och rum, representerar begynnelse och avslutning. Det verkliga jaget är det något som *har* dessa egenskaper, som skapar föreställningar, tankar, som uttrycker vilja, avsikt o.s.v. Vår jag-uppfattning är emellertid under utveckling. Djuret, som är det stadium i utvecklingen där väsendet upplever mest renodlat fysiskt (se 3.c), har enligt Martinus så rudimentär jag-känsla att det inte kan skilja på sig själv och omvärlden. När den medvetna förmågan till reflektion börjar utvecklas hos djuret blir det också medvetet om sin egen existens. Därmed börjar den utveckling av medvetenheten och jaguppfattningen som den jordiska människan på ett framskridet stadium är inbegripen i. Men inte förrän man kommit därhän att man upplevt det verkliga jaget, väsens kärnan som uppbär alla personlighetsdrag och karaktärsegenskaper, är jag-uppfatt-

**”Känn dig
själv”**

ningen fullkomlig. Att vara medveten i jaget är detsamma som att uppleva sin egen odödlighet och sin enhet med världsalltets Gudom. Det är denna upplevelse som kan få väsendet att utbrista: "Jag och Fadern är ett". Denna upplevelse liknar – som jag tolkar Martinus mening – inte den vanliga form av sinnesförnimmelse som vi är bekanta med. Att uppleva jaget är detsamma som att kunna identifiera sig med allt levande i världen utan att för den skull förlora sin individualitet. Martinus beteckning på detta medvetenhetstillstånd är som tidigare nämnt "kosmiskt medvetande".

**Tankar kan
inte tänka
tankar**

Men kan man då inte föreställa sig att antagandet om jagets existens är överflödigt, och nöja sig med att tankar tänks av andra tankar? Martinus svar på detta är ett entydigt "nej". Tankar är för det första även de skapade föremål, att de är skapade i en ickefysisk form av materia (se 3.c) förändrar inte detta faktum. Tankar är något som uppstår, existerar en tid under vilken de undergår förändringar, och som till sist utgår ur medvetandet. De är således utan undantag representater för principen "rörelse". Att en tanke tänks måste ju innebära att den innehåses av något (någon). Om detta något som innehåser tanken vore en annan tanke betyder det ju att även denna tanke innehåses av något (någon). Att påstå att detta är ytterligare en tanke strider för det första mot den spontana känslan att jaget eller identiteten är en fast punkt i medvetandet, för det andra mot det faktum att skaparen och det skapade måste vara skilda realiteter. Martinus återkommer ofta till det enkla konstaterandet att skomakaren inte kan vara identisk med skorna eller skräddaren med kläderna. Lika lite kan tanken och tänkaren vara desamma. I alla

**Skomakaren
finns före
skorna**

de fall av skapelse hos vilka vi kan överblicka hela förloppet, finns det en skapare som föregår skapelsen, som har en tanke, en avsikt eller ett syfte med det skapade, och som även fortsätter sin existens oberoende av det skapade. Så länge man uppehåller sig vid den materiella världens kausalkedja, d.v.s. i rörelsens eller det skapades värld, har man således inte funnit svaret på frågan "Vem?".

**Skaparen
existerar
oberoende av
det skapade**

Svaret på denna fråga kan kanske uppfattas som något för enkelt och torftigt innan man förstått de fulla konsekvenserna av det. Det ligger nämligen närmare till hands än man ofta är benägen att tro. Alla människor kan säkert vara eniga om att de trots den totala förvandling av både kropp och själ som vi genomgår under en livstid, ändå upplever oss som en och samma person, har en och samma identitet. Denna identitetskänsla är enligt Martinus en verkan av jagets natur såsom ett konstant, oföränderligt element i psyket. Jaget är, för att citera Platon, "det som alltid är utan att någonsin ha uppkommit", medan det skapade är "det som alltid uppkommer utan att någonsin vara"¹⁶. När Platon i Timaios skildrar världens skapelse, och skiljer mellan "det enahanda" (det som aldrig förändras och endast kan fattas av förnuft och tanke), "det olikartade" (som födes och dör och om vilket man kan få en föreställning med hjälp av sinnen) och "väsendet", är det enligt min bedömning helt analogt med Martinus begrepp "skaparen" (stillheten) och "det skapade" (rörelsen). Vad Platons begrepp "väsendet" kan tänkas motsvara hos Martinus kommer senare att framgå.

**Jagkänslans
konstans**

Jaget – ett transcendent vara

Men det enkla med svaret (på frågan "Vem?") är, visar det sig, egentligen det svåra. Det är principen "rörelse" som ligger bakom allt som kommer in under begreppen tid, rum och materialitet. Tid är en konsekvens av rörelsens hastighet, rum av dess utsträckning, allt i relation till det iakttagande väsendets sinnesutrustning. Materiens egenskaper och reaktioner är kollektiva verkningar av dess mikrokosmiska rörelsearter. En egenskap är detsamma som en förmåga att skapa reaktion, t.ex. att inverka på sinnen; egenskaper är således energiformer. Det är kontrasterna mellan de i sinnesförnimmelsen ingående materiella tingens egenskaper, d.v.s. färg, vikt, konsistens och liknande som gör det möjligt att förnimma dem såsom åtskilda, från varandra avvikande ting. Materien är inte någon substans som *har* egenskaper, den *är* enbart en summa egenskaper. Om man tänker bort rörelsen försvinner därför såväl tid som rum och förnimbarhet. Jaget kan alltså inte vara lokaliserat vare sig i tid eller rum, det kan heller inte ha egenskaper eller något som helst som gör det möjligt att ge det namn, beteckningar eller karaktär. Och Martinus kallar följdaktligen jaget blott för "något som är", vilket är den enda beteckning som med full rätt kan tillskrivas jaget.

Det levande
är inte till-
gängligt för
förnimmelse
– bara dess
manifestation-
er

Martinus beskrivning av jaget stämmer som synes väl överens med Husserls beskrivning av "det rena jaget" (pure ego):

In his second volume of *Logical Investigations* (1901) Husserl describes Natorp's conception of the pure ego or the ego of pure apper-

ception – which is supposed to provide the unitary center of relation, to which all conscious content is as such referred in a very peculiar fashion. According to this view, the pure ego pertains essentially to the fact of subjective experience; being-in-consciousness is relation-to-the-ego, and whatever stands in this relation is a content of consciousness. This relation is always one and the same despite the manifold variations of content. The ego cannot itself be a content of consciousness, and it resembles nothing that could be a content of consciousness. For this reason, it cannot be further described.¹⁷

**Husserl: det
transcenden-
tala jaget**

Husserl har tydligen svårt att finna detta rena jag, eftersom det enda han säger sig ha erfarenhet av är det empiriska jaget. I en fotnot till andra upplagan säger han sig dock ha funnit det: "I have since managed to find it, i.e. have learned not to be lead astray from a pure grasp of the given through corrupt forms of metaphysics."¹⁸

Jaget (i Martinus terminologi) har således ingen struktur och inga gränser som kan markera det i förhållande till något "utanför". Detta betyder att det bara kan existera *ett* element av detta slag i världen, med andra ord att alla levande väsens jag är detsamma. Och denna metafysiska slutsats om de levande varelsernas inre samhörighet i kraft av jagelementets gränslöshet i tid och rum, leder Martinus fram till mycket långtgående etiska och praktiska konsekvenser. Som vi i 2.a kunde konstatera betraktar Martinus (det fysiska) universum som en alltomfattande organism, där alla delar är ömsesidigt förbundna i en organisk samverkan.

**Det existerar
endast *ett*
levande väsen**

Världen är
min spegel av
mitt sätt att
vara

Vi lever således i en yttre värld där vi ingår som celler eller organ i ett större liv, med vilket vi växelverkar i vårt dagliga liv. Men det är som vi nu förstår inte bara i den yttre världen som Martinus anser att vi har denna samhörighet med världssalltets universella liv, i vår innersta natur är vi *ett* med detta liv i kraft av jagelementet. Detta betyder för Martinus att världen omkring mig djupast sett är jag själv, att allt jag möter i form av mitt öde är mina egna skapelser, d.v.s mina manifestationer i det förflutna, och att allt jag gör mot min omgivning gör jag bokstavligt talat mot mig själv. Vi är alltså här tillbaka till paradoxen individ-värld som berördes i 3.a. När vi diskuterar medvetandet och den individuella livsupplevelsen kan vi aldrig bortförklara förhållandet jag-det och individualiteten. Men när vi höjer oss över det lokala och timliga för att söka svar som är objektiva, generella och varaktiga – eller som Martinus säger: ”kosmiska facit” – finner vi att världen är en enhet och att allt liv är detsamma: Gudomen. Individen är en manifestation eller ett uttryck för hela världen, liksom omvärlden för individen är en spegel av hans eller hennes eget medvetande.

Etiska
konsekvenser

Det är denna metafysiska bakgrund som motiverar Martinus att hävda att det inte finns några orättvisor, att det s.k. onda uteslutande är ett resultat av egna felhandlingar (mer om det ”ondas” problem i 3c), och att uppmaningen att ”älska sin nästa som sig själv” är logisk utifrån en kosmisk verklighetsuppfattning. Den innebär – som Martinus tillspetsat uttrycker det – att ”det lönar sig att vara god”. Likaså leder den till att han kan göra gällande att varje individ på lång sikt i kraft av sitt eget handlande har den fulla friheten och möjligheten att skapa varje slag av livsupplevelse som

han eller hon själv önskar. Detta synsätt verkar onekligen vid första påseende strida bjärt mot vad den egna erfarenheten ger vid handen. För att man skall förstå hur Martinus vill förena den metafysiska teorin om jaget med den vardagliga erfarenheten måste man emellertid ta del av hans teori om reinkarnation och utveckling, till vilken jag återkommer i 3.c.

Martinus jagbegrepp och andra läror

Jaget, det gudomliga något, är Martinus svar på sökandet efter det verkligt varande i världen. Detta sökande har upptagit tänkare och vismän sedan historiens begynnelse, och flera har kommit till liknande slutsatser som Martinus. Vedaskrifternas upphov försökte redan ett och ett halvt årtusende före vår tideräknings början förstå världens yttersta natur. I Upanishaderna kallas detta verkliga vara, det som finns bortom tingens sken, för Brahman. Brahman är enligt dessa skrifter det genom vilket alla ting existerar, och gavs detta namn därför att detta inte betecknade något bestämt, varken abstrakt eller konkret. Brahman är liksom Martinus "jaget" något obegränsat, icke materiellt och obeskrivbart – det kan endast beskrivas genom vad det *inte* är. När Upanishadernas författare ställde sig frågan: "Vem är jag, djupast sett?" kom man till samma överraskande resultat som Martinus. Atman, självet, den innersta essensen i människan som man sökte, måste vara något bakom alla kroppsliga och psykiska egenskaper, fritt från beskrivningar som god, ond, gammal, ung o.s.v. Sökandet efter självet var detsamma som sökandet efter det subjekt för vilket alla sinnesintryck blir verkliga, och som di-

Jaget i Veda
och Upanis-
haderna

rigerar alla människans handlingar. Och slutsatsen i Upanishaderna är att Brahman – världens väsen – och Atman – människans innersta väsen – är ett och detsamma:

There was only one ultimate reality which could be approached either by looking outside of oneself or by looking within oneself. Thus, though the search for the nature of external reality, or *Brahman*, had appeared to end in frustration because of the impossibility of saying anything about the ultimate objekt, it was now realized that *Brahman* could be known by the self-certifying experience of total conscious illumination, because *Brahman* was the ultimate subjekt, or *Atman*. There was no difference between the ultimate subject and the ultimate object; ultimate subjective reality and ultimate objective reality were one and the same!¹⁹

Tankarna om detta yttersta vara är inte bara en intellektuell lek eller ett tidsfördriv. Enligt Martinus är det mycket viktigt att förstå vad som är verkligt och vad som är något annat än det ser ut att vara. Ja, man skulle rent av kunna säga att vår tids svåra existentiella och etiska kris har sin rot i det förhållandet att man bygger sin verklighetsuppfattning på något som inte är en verkligt fast punkt. Sett mot bakgrund av Martinus tankar om vår tids existentiella problem, klingar Parmenides för två och ett halvt tusen år sedan uttalade ord om varandet som en varning för forskaren att inte låta sig förvillas av skenet:

Parmenides
”varning”

Sägas nu bör att endast *det varande är*, ty ett Vara finns det, ett Icke-vara dock ej, det ber jag dig noga besinna. Först ifrån denna forskningens väg vill jag hålla dig fjärran. Därefter dock även från den, där människor utan all insikt irrar tvekluvna kring, ty rådvillhet är det hos dessa vilken i bröstet styr det förvirrade sinnet. De drives döva och blinda fram, i gapande tanklösa hopar, hållande Vara och Icke-vara dels för ett och detsamma, dels och för olika ting – i allt finns den motsatta vägen.²⁰

I Platons version är detta vara något ”som aldrig förändras och endast kan fattas av förnuft och tanke”, medan icke-varat är det ”som födes och dör och om vilket man kan få en föreställning med hjälp av sinnen”. Problemet är att det förstnämnda inte kan konstateras med fysiska sinnen, vilket genom historien har medfört att man till slut kommit att bortse från eller förneka dess existens. Parmenides varning har i våra dagar blivit helt överröstad av ”gapande tanklösa hopar”.

Orsaken till detta är menar Martinus, att människan blivit bländad av sin egen kunskapsförmåga, och utvecklat en övertro på fysisk forskning. När människan under renässansen alltmer började forska i och förstå naturens lagbundenhet, skedde detta kanske för att genom att forska i Guds skapelse bättre förstå Guds väsen. Snart blev kunnandet om fysikens lagar emellertid så omfattande att man som de Laplace kunde säga, att ”Gud” var en hypotes som man inte hade användning för. Naturen verkade kunna beskrivas med enkla förståeliga lagbundenheter, och mysteriet

Övertro på naturvetenskapliga förklaringar

med livet mening och världens skapande upphov sköts åt sidan.

Den ontologiska förväxlingen

I vår tid är den rådande uppfattningen ju att världen tillkommit av sig själv (Big Bang), att levande organismer har uppstått genom slumpmässiga mutationer, nödvändighet och naturligt urval, samt att medvetandet på ett eller annat sätt är en produkt av hjärnans processer. Det är karakteristiskt för vår tids tänkande – och helt i motsats till såväl Parmenides som Martinus – att när Sartre skriver om ”Varat och intet”, så är det tingen som motsvarar varat och medvetandet intet.

Medvetandet uttöms genom att negera sina föremål, och omvänt definierar Sartre begreppet föremål – eller *objekt* – som det som framträder för ett sådant negerande medvetande. Sartre fullföljer denna tanke till det yttersta och definierar medvetandet som ett *intet* (*néant*), ett *verksam* intet som genom att negera gör att det finns en värld.²¹

Förnekandet av livet

Tingen tillhör ju nämligen det ”som födes och dör och om vilket man kan få en föreställning med hjälp av sinnena”, och genom att tillskriva dessa vara, vänder man på varabegreppet – det icke-varande kallas vara och vice versa. Om man till detta lägger Martinus åsikt att varandet djupast sett är själva *det levande*, det något som upplever och skapar, betyder det faktiskt att man förnekar *livets* vara. Och ett levande väsen som förnekar livets existens förnekar sig själv, bestrider sin natur som något som skiljer sig från tingens begränsade och timliga tillvaro, och stänger därmed sig själv inne i en slutenhet av tid

och rum. Sartre har själv på ett målande sätt låtit romanfiguren Roquentin ge ord åt detta tillstånd:

Materialism

Nuets verkliga natur röjde sig: det var det som existerade och allt det som inte var nuet existerade inte. Det förflutna existerade inte. Inte alls. Varken i tingen eller ens i min tanke. Jag hade för länge sedan förstått att mitt förflutna gått mig ur händerna. Men hittills trodde jag att det helt enkelt dragit sig undan utom räckhåll för mig. För mig var det förflutna endast nuet som blivit pensionerat: det var ett annat sätt att existera, ett tillstånd av frier och överksamhet; varje händelse som hade spelat ut sin roll kröp helt snällt in i en låda av sig själv och blev en händelse emeritus: till den grad svårt är det att föreställa sig intet. Nu visste jag: tingen är i sin helhet vad de syntes vara – och *bortom* dem... finns ingenting.²²

Att på detta sätt betrakta de materiella tingen som verkliga och livet som något som tillkommer materiella strukturer, t.ex. som epifenomen, är en åskådning som Martinus med en generaliserande beteckning kallar "materialism". Alla sådana ståndpunkter har enligt honom såväl logiska som etiska problem. Dessa problem har att göra med begreppen "skaparen" och "det skapade". Som tidigare nämnt betraktar Martinus allt som finns i tid och rum för "skapade realiteter". Allt förnimbart har en tillkomst, en existens-tid och ett slut – allt som kan upplevas med sinnena representerar med andra ord "rörelse". Men inget kan uppkomma eller sättas i rörelse utan orsak. Lokalt sett kan orsaken naturligtvis vara ett annat skapat ting

Logiska problem med materialismen

**Orsaken
finns före
verkan**

(som när två biljardbollar krockar), men eftersom *allt* som finns i världen enligt Martinus uttrycker medveten vilja och planmässighet, måste det finnas något *utanför* rörelseoceanen eller det skapades område som igångsätter rörelsen. Det måste med andra ord finnas en skapare som existerade före skapelsen och som orsakat denna – på samma sätt som skomakaren måste finnas före skorna. När man gör gällande att livet är en produkt av materiella strukturer hävdar man således omedvetet att skorna orsakat skomakaren.

**Bekräftelse
medelst
dementi**

Det andra logiska problemet är den performativa inkonsistens* som ett uttalande om att jaget inte finns utgör. Påståendet att livet är identiskt med kroppens processer är i sig själv också en skapelse, d.v.s. en tidsrumslig produkt. Det är ett uttryck för ett medvetande och därmed även en manifestation av ett jag. Eftersom påståendet på detta sätt är en bekräftelse på ett jags existens, motsäger talaren sig själv då han genom uttalandet förnekar den.

**Existentiella
problem med
materialismen**

Men materialismens mörkaste sida är kanske de etiska och existentiella problem som den orsakar. När människan t.ex. tror att man kan kartlägga hela den mänskliga naturen genom att upprätta en komplett katalog över den genetiska koden, så är det inte bara ett tankeväckande biologiskt forskningsprojekt – man säger samtidigt indirekt att människan är en begränsad och slutligt definierbar varelse. Genom att på detta sätt ge människan de exakta ramarna för sin existens och överlämna möjligheten till utveckling till slumpmässiga mutationer av arvsmassan, gör man henne till ett ändligt ting – om än komplicerat – på linje med andra materiella ting. Det är sådana tank eströmningar som gör vår tid till en era av

personliga existentiella kriser, självmordshandlingar och moralisk villrådighet. En materialistisk världsåskådning kan enligt Martinus aldrig fullt ut motivera det kristna kärleksbudskapet, den kan aldrig ge en hållbar intellektuell grund för varför det är befogat att anstränga sig att göra goda handlingar. Den kan heller aldrig förklara för en mänskliga meningen med personliga tragedier, skapa ett trovärdigt hopp om en bättre framtid, om utveckling, eller om att mänskligheten skall kunna undvika den yttersta katastrofen. Det äckel vid livets materialitet som Roquentin kände håller på att sprida sig över hela mänskligheten.

Ur-oppositionen

I Martinus tankevärld är det just det levande väsendets verkliga essens, jaget, som innehåller alla möjligheter. Jaget är något obestämbart, öppet. Det innehåller därför alla valalternativ och utvecklingsmöjligheter. Därför säger Martinus att varje levande väsen kan uppnå vilken som helst form av livsupplevelse, bara det eftersträvar sitt mål under hänsynstagande till livets andliga lagar. För att inse sin fulla potential måste individen inse att den lever evigt, och att den uteslutande själv skapar sitt medvetande och sin organism. Den som har denna syn på sin innersta natur (jaget) får därigenom också ett perspektiv på livet som är bokstavligt oändligt mycket större än det som följer av tron att medvetandet är en produkt av den fysiska organismen. Medan organismen är ett fysiskt ting bland andra, är jaget något som alltid går utöver, transcenderar, det tidsrumsliga. Och det är just detta förhållande som skapar den ontologiska motsättning som är livsupplevelsens

**Jaget: öppet,
obegränsat,
ren
potentialitet**

Upplevelsens dialektik

Utan jaget kunde materien inte existera

kärna. Denna motsättning består i att medan jaget är identiskt med sig själv, är tinget identiskt med sina relationer till andra ting utanför sig själv. Tinget är med andra ord något underordnat. Och hela den tidsrumsliga världen är en struktur uppbyggd av tingens inbördes relationer – vilket betyder mått och vikt, tid och rum och föränderlighet (mer om detta i 3d). Att uppfatta denna relativa värld som verklig, dvs. att tro att den är precis vad den ser ut att vara, detta är att vara underkastad en illusion. En sann verklighetsuppfattning måste genomskåda denna illusion. Det som ger rörelsen ”verklighetsidentitet” skriver Martinus, är inte rörelsen själv – utan jaget. Och man måste förstå detta – den orsakslösa orsaken – för att kunna skilja på illusion och verklighet:

Med denna orsak representerad i våra analyser av livet blir dessa analyser fullkomliga eller hundra procentigt omslutande en helhet. Och med denna orsak synliggjord i det levande väsendets analys har vi kommit till en orsak som skiljer sig från alla andra därigenom att den inte kan upplösas eller identifieras såsom varande verkningar av en ny orsak. Vi har med andra ord kommit till ett ”något” som är rörelsens regulator.²³

Vi ser här återigen att det som är avgörande för att förstå Martinus tankegång är att man verkligen upplever att det finns en ”regulator” bakom rörelsen. Om man inte upplever det sannolikt att världen och naturen är en produkt av ett medvetet upphov, om man inte ser att det finns logik, plan och mening i naturens processer, då blir det

svårt, för att inte säga omöjligt, att följa Martinus resonemang.

Det problem som Martinus här kommer in på, nämligen problemet med vara och ickevara i strukturalistiska system, har diskuterats även inom den traditionella filosofin. I sin bok *Den frånvarande strukturen* diskuterar Umberto Eco konsekvenserna av den strukturalistiska metoden beträffande yt- och djupstrukturer. Om vi i ett samhälle har kartlagt den språkliga strukturen, släktskapsstrukturen och strukturen för rumsorganisation finner vi kanske att de har homolog* form, och därför kan återföras på en gemensam djupstruktur. Om vi nu upptäcker ett antal andra strukturella system som inte kan återföras på den funna strukturen men p.g.a. sin inbördes homologi kan återföras på en annan djupstruktur, har vi alltså två djupstrukturer att operera med. Dessa båda kan nu återföras på en ännu djupare struktur. Vi får på detta sätt en hierarki av allt djupare strukturer, och frågan blir nu: Finns det en "Urstruktur" som förklarar *alla* ytstrukturer? Om detta skriver Eco:

En strukturalistisk väg till det absoluta varat

Men låt oss anta att det är tillåtet att i en ystruktur vilken som helst, som vi utarbetat, bestämma den djupaste strukturen, ur-systemet. Om detta är verklighetens sanna struktur är det logiskt att den bör vara närvarande och synlig i vilken som helst av sina ytliga manifestationer. Ett sådant antagande medför två filosofiska konsekvenser som vi skall visa: a) om ur-systemet existerar kan det inte vara ett system eller en struktur; b) även om det vore ett strukturerat system, skulle det inte vara synligt

Finns det ett "ur-system"?

och bestämbar. Alltså har påståendet om ett ur-system validitet endast om man förnekar den strukturella metoden som en metod att vinna kunskap om verkligheten. Om den strukturella metoden stöder sig på existensen av ett ur-system, då är den verklighet vi upplever en falsk verklighet och den enda sanningen har ingenting att skaffa med strukturella modeller. Strukturella modeller är en mask för sanningens ansikte.²⁴

I sin diskussion av detta problem går Eco till Leibnitz:

"Även om de begrepp som koncipieras är oändliga, är det likväl möjligt att de begrepp som koncipieras genom sig själva är få." När Leibnitz går bakåt i riktning mot dessa elementära begrepp kan han bestämma endast två: "Gud själv och därutöver Intet, d.v.s. avsaknaden av Gud, vilka begrepp företer en förunderlig likhet med varandra."²⁵

Kontrast- principen

Om man vill beskriva världen i strukturalistiska termer kommer man enligt detta resonemang till en "ur-opposition", en grund bestående av vara och ickevara. "Här har vi den binära kalkylens filosofiska rot: en dialektik mellan Gud och Intet, mellan Närvaro och Frånvaro."²⁶ Martinus kallar denna opposition för "kontrastprincipen". Det är endast i kraft av denna som förnimmelse är möjlig. Två ting som inte kontrasterar mot varandra på något sätt är omöjliga att skilja åt, och är därför egentligen *ett* ting. För Martinus är verklighetens grundläggande opposition – den av vilken alla andra oppositioner är avledningar –

oppositionen mellan jaget och materien. Dialektiken mellan dessa båda består just i att den ena polen är "skaparen" och den andre "det skapade". Det är med andra ord samma opposition som mellan "jag" och "det" i medvetandet. Och skillnaden mellan dessa båda är att den ena är "överlägsen" den andre.

Jagets "överlägsenhet"

Om något "nummer 3" vore hundra procentigt jämnbördigt med "något nummer 1", skulle kontrastprincipen och därmed förnimmandet vara en omöjlighet. Ty denna princip är just i sitt allra första ursprung identisk med den underlägsenhet som kännetecknar "något nummer 3". Att "något nummer 3" verkligen är "något nummer 1" underlägset blir till faktum genom dess identitet som "rörelse" och den därigenom oundvikliga verkan som vi kallar "föränderlighet". Rörelse är i alla former och tillstånd en orsaksverkan och blir därigenom ovillkorligen identisk med "ett något" som är underlägset "ett annat något". Då detta andra "något" endast kan vara "något nummer 1", blir detta sålunda tingens herre och upphov. Denna höga identitet vilar alltså enbart på det förhållandet att "något nummer 3" utgör illusioner.²⁷

Men om jaget (något nummer 1) är "överlägsen" rörelsen (något nummer 3), betyder ju detta att jaget är den verkliga botten i verklighetens strukturella hierarki. Och precis som Eco framhåll ovan är denna botten inte heller en struktur. Jaget är ju det omanifesterade, egenskapslösa varat. Problemet för Martinus blir nu att förklara hur detta vara förbinder sig med rörelsen.

Verklighetens urgrund

Problem: jagets förhållande till rörelsen

Monism

För att lösa detta problem måste man enligt min tolkning av Martinus utläggning först göra sig klart, att jaget och rörelsen djupast sett faktiskt är en och samma realitet. Martinus ontologi är en monistisk sådan, d.v.s. den hävdar existensen av en enda "substans" som ligger till grund för allt vara. Det som i strängast tänkbara mening är verkligt, är jaget. Det skapade (materien och medvetandet) är till sin natur något som ständigt förvandlas, och allt förnimbart är därför inte i detta ögonblick det som det var i förra ögonblicket, liksom det i nästa åter kommer att vara annorlunda. Skall man säga något i absolut och varaktigt giltigt om det skapade, kan man därför inte ange några som helst egenskaper, tids-rumsbestämningar, storlekar, vikter eller liknande. Detta för det första därför att allt detta är timliga storheter och därmed underkastade förvandling, varför det aldrig i något ögonblick är vad det i förra ögonblicket var. För det andra är alla mått-vikt-data relativa, d.v.s. avhängiga av förhållandet mellan tinget och iakttagarens förnimmelseorgan. Det enda som med full rätt kan sägas om det skapade är därför att det är "något som är", d.v.s. detsamma som vi sade om jaget.

"Något som är"

Jaget är ju som vi sett en gränslös eller holistisk realitet och omfattar därför hela världen. Något som ej är materiellt kan inte ha egenskaper, därmed inte heller kontraster, inga gränser och således inget "utanför". Det omfattar därför allt, även det manifesterade.

I realiteten existerar i världsalltet endast "det gudomliga något". Det är detta eviga "något"

som "ser sig själv" i form av alla existerande kontraster, vilka åter i sin djupaste analys endast är uttryck för "perspektiviska" förhållanden, och därmed illusoriska. Detta betyder, att allt som förnimmes eller uppleves i själva verket är "det gudomliga något". Dock uppfattar eller förnimmer vi det inte i denna dess kontrastlösa eller "imateriella", men därför inte mindre absoluta, existens, emedan denna existens helt enkelt inte är tillgänglig för förnimmelse. Den är ju till före förnimmelsen. Och det är därför vi är tvungna att uttrycka dess analys som blott och bart "ett något som är".²⁸

Martinus överraskar alltså här med att påstå att stillheten och rörelsen är samma sak. Och även här tillhandahåller han ett tankeexperiment, som i detta fall skall illustrera rörelsens illusion:

**Även rörelsen
är illusorisk**

Då alla hastigheter är uträknade i förhållande till detta vårt centrum, betecknar man detta som vår fysiska "fasta punkt". Men då denna "fasta punkt" bland annat utgöres av jordklotet, som rör sig med en kolossal hastighet i rymden, blir vår upplevelse av den "fasta punkten" likaså illusorisk. Vår "fasta punkt" är endast en rörelses förhållande till en annan rörelse. Vad hjälper det att vi med flygplan rör oss med så eller så stor hastighet mot väster, när jordklotet med långt högre fart rullar åt öster. Vi färdas då inte alls mot väster utan föres i själva verket med hög fart mot öster. Då jorden är en liten detalj i många ännu större system, vilka vart för sig drar den i så många olika riktningar att världens alla hörn är representerade, så blir vår rörelse med flyg-

planet helt och hållet illusorisk. De många rörelseriktningar som vi föres i, upphäver helt och hållet varandra. Kosmiskt sett förflyttar vi oss inte en enda millimeter i rummet.²⁹

**Rörelsens
paradoxala
natur**

Detta sätt att resonera påminner naturligtvis om parmenideslärljungens Zenon rörelseparadoxer, t.ex. den om Akilles och sköldpaddan. Martinus syfte med exemplet ovan är inte att bortförklara att den materiella världen är verklig i en viss betydelse. Syftet är snarare att visa på ett annat perspektiv i vilket det materiella får en annan ontologisk status än vad materialismen och common-sensetänkandet ger den. Exemplet visar också att man (som tidigare nämnts) inte bör uppfatta begreppet rörelse på samma sätt i Martinus kosmologi som i den klassiska mekaniken. Rörelsen är hos Martinus det genom vilket det absoluta blir relativt och därmed förnimbart. Förmågan att uppleva och vara medveten är således enligt Martinus inte detsamma som förmågan att *uppfatta* rörelse (eftersom rörelse inte finns i absolut mening), inte heller att *skapa* rörelse (eftersom något inte kan bli till av intet), utan snarare förmågan att *skapa en illusion* av rörelse. Rörelsen är med andra ord det sätt på vilket en materiell och tidsrumslig bild skapas av något som i sin egennatur är imateriellt, evigt och oändligt.

**Skapelse är
skapelse av
relativ
verklighet**

Även om rörelsen är illusorisk, är det inte desto mindre ett faktum att vi i vår livsupplevelse erfar att rörelsen och materien utgör en slags verklighet. Det är ju detta som är den upplevda "verkligheten". Denna verklighet är emellertid inte en *absolut* verklighet eftersom den ständigt förändras,

och således i varje nu är något annat än den var i det föregående nuet. Förändringen eller rörelsen är upplevandets viktigaste kännetecken, hela den skapade världens grundanalys. Men skall man finna en absolut kunskap, en fast utgångspunkt för en analys av vad världen och livet är, måste man börja i den andra polen i upplevelsens dialektik: jaget eller skaparen. Detta element är det levande, det som skapar och upplever. Det är den orsakslösa orsaken bakom alla skeenden och den formlösa grunden för alla former. När rörelsen och kontrasterna uppstår ur denna omanifesterade ursubstans som en följd av jagets eviga begär att uppleva livet (urbegäret, se nedan), uppstår därmed medvetandet och hela det universum i vilket vår livsupplevelse äger rum, med hela dess oändliga mångfald av former, nyanser och sinnesintryck. Och vi skall nu gå lite mera detaljerat in på hur detta enligt Martinus går till.

**Upplevd
verklighet/
absolut
verklighet**

Skapar- och upplevelseförmågan

Om vi går tillbaka till de inledande raderna i 3.a erinrar vi oss att Martinus betraktar livsupplevelsen som en reaktion mellan två energiformer, dels den som kommer oss tillmötes ifrån omgivningen, dels den som vi själva utstrålar i kraft av vårt tänkande och handlande. Den sistnämnda utgör ett resultat av vad vi bär med oss från det förflutna i form av minnen, förmågor, anlag, sympatier/antipatier o.s.v. Eftersom varje upplevelse är en reaktion mellan det nuvarande ödet och summan av våra hittilldags förvärvade livserfarenheter, och eftersom alla dessa erfarenheter tillkommit på detta sätt, betyder detta att det aldrig kan ha funnits en första upplevelse. Förbindelsen mellan jaget och rörelsen är således en evig realitet. Denna förbindelse kallar Martinus "skapar-

**Förbindelse-
ledet mellan
jaget och
skapelsen**

och upplevelseförmågan”, eftersom det är den faktor med hjälp av vilken jaget manifesterar sig i och upplever den timliga världen (jfr. Platon: ”väsendet”). Skapar- och upplevelseförmågan är alltså ett element i det levande väsendets struktur som förenar jaget och det skapade, det eviga och det timliga, och som därmed gör livsupplevelsen möjlig.

Det timliga och det eviga perspektivet

När vi går vidare i analysen av dessa tre faktorer, måste vi vara medvetna om att vi här har att göra med två olika perspektiv, som inte får förväxlas om vi vill undvika problem. Å ena sidan har vi jaget, som är identiskt med det omanifesterade, med evigheten och oändligheten, som är imateriellt, oförnimbart, och som utgör den fasta punkten i all upplevelse av livet. Jaget är det samma som livet betraktat utanför manifestationen; det är manifestationens orsakslösa orsak, det är identiteten, det ena, det samma, det som alltid är. Å andra sidan har vi det skapade, tids-rumsligheten, organismen och medvetandet, det som ständigt förvandlas, ständigt utgör något annat, något olikartat eller avvikande. Men samtidigt är det här viktigt att observera att Martinus tålmodigt framhåller att dessa båda aspekter i själva verket är två olika sidor av ett och detsamma: det levande väsendet. Det levande väsendet är en oskiljaktlig enhet bestående av jaget och organismen (den fysiska kroppen och medvetandet), och de ovan nämnda perspektiven är två sätt att betrakta samma sak. Lösningen på livsupplevelsens gåta ligger i själva problemet hur dessa två aspekter av det levande väsendet går upp i varandra.

För att lösa detta problem måste vi först göra en slags ”fenomenologisk reduktion”*. Som vi sett har Martinus resonerat sig fram till att jaget är det

absoluta varat, eller medvetandets såväl som världsalltets fasta punkt. Den upplevda ”verkligheten” är visserligen verklig, den är den enda verklighet som *går* att uppleva, men vi måste sätta alla våra åsikter om vad den är inom parantes och börja analysen i den fasta punkten. Efter att ha visat att den upplevda världen är ”illusorisk”, d.v.s. att den inte är det den ser ut att vara, är frågan hur det absoluta varat kan framträda som ett förnimbart – och relativt – vara. Det Martinus nu gör är att rekonstruera världen med hjälp av ett antal ”kosmiska principer”, några eviga konstanta faktorer som tillsammans utgör den ovan nämnda ”skapar- och upplevelseförmågan”.

**De kosmiska
skapelse-
principerna**

Kontrastprincipen

Det första vi måste konstatera när vi gör denna rekonstruktion, är att upplevelsen av livet är detsamma som upplevelsen av *kontraster*. Jaget är i sig en obegränsad och således kontrastlös realitet, och dess skapelse av livsupplevelse utgör därför en skapelse av kontrasterande tillstånd. Evigheten och oändligheten utgör den absoluta men oförnimbara verkligheten, varemot *nuet* utgör den förnimbara men ständigt föränderliga verkligheten. Nuet, som Martinus definierar som ”*den kortast möjliga mellantid*”³⁰, måste skilja sig från det förflutna och från det förväntade framtida för att kunna registreras som ett ”nu”. När man blir medveten om något är det med andra ord därför att detta intar en kontrasterande relation till något som redan finns i medvetandet, och som representerar subjektets förflutna. Men det betyder också omvänt att upplevelsen av nuet, i kraft av nuets ständiga förvandling, ger upphov till föreställ-

**Rörelsen
skapar
kontraster**

Rörelsen och tiden

ningen om såväl ett förflutet liksom ett framtida – med andra ord om fenomenet ”tid”. Det är endast nuet som utgör realistisk, praktisk eller fysisk upplevelse, det förflutna och det framtida kan bara existera som tänkta motsättningar till nuet. ”Tid” är därför en andlig realitet, och man kan säga att ”tid” och ”livsupplevelse” är oskiljaktliga begrepp. Tid kan inte existera för något annat än för levande väsen. Någon absolut eller objektiv tid utanför livsupplevelsen finns enligt Martinus inte. Tid är detsamma som de tre avsnitt som uppstår i medvetandet i kraft av att nuet kontrasterar mot ett förflutet, och därigenom också ger upphov till en förväntan om något framtida.

Rörelsen och kontrastprincipen

Nuet, den upplevda verkligheten, är således en punkt i en skala av tillstånd vars övriga punkter befinner sig utanför nuet. Nuet kan sålunda representera gott eller ”ont”, primitivt eller intellektuellt, grönt eller rött, kallt eller varmt o.s.v. samt alla mellanlägen mellan dessa ytterligheter. ”Någonting” kan emellertid enligt Martinus inte i absolut mening tillkomma av ”intet”. Betraktad i sin helhet är ju världen identisk med det absoluta, egenskapslösa och oförnimbara, och innehåller alltså lika mycket av alla kontraster. När vi t.ex. upplever något ”gott” måste därför något motsvarande ”ont” existera (om begreppen gott och ”ont”, se 3.c): helheten är ju evigt densamma. Detta innebär att det mot allt varmt svarar något motsvarande kallt, mot allt grönt något rött, mot allt gott något ”ont” o.s.v., och att dessa från nuet avvikande tillstånd måste genomlevas i andra stadier av utvecklingen. Det betyder också att varje levande väsen över en tillräckligt lång tidsperiod måste genomgå alla stadier mellan kontrasternas ytterligheter. Nuets succession följer därför

formen av ett kretslopp, som sträcker sig mellan de kontrasterande tillståndens ytterligheter, och i vilket livets alla nyanser utgör stadier.

Kretslopps- principen

Förnimmelseområdet och perspektivprincipen

Som vi här har sett är rörelsen detsamma som nuets växling och tidens tre avsnitt; det som var, det som är och det som kommer. Dessa tre avsnitt tillsammans kallar Martinus "förnimmelseområdet", genom vilket jagets "*markering som levande väsen äger rum*"³⁹¹. Förnimmelseområdet består av ett centrumområde som upplevs omedelbart omkring jaget. Detta centrumområde utgör nuet, gentemot vilket förfluten tid och framtid blir ett "bakom" och ett "framför". Förnimmelseområdet är på detta sätt enligt Martinus själva urupplevelsen av rummet. Genom att olika sinnesintryck gör sig olika starkt gällande i förhållande till centrum i förnimmelseområdet uppstår avståndsbegreppet. De ting som förnims representerar olika rörelsearter och -kombinationer och kommer därför att framträda på olika sätt från jagets perspektiv. Alltefter det "avstånd" som ett ting har till förnimmelseområdets centrum verkar det olika starkt eller fordrar större plats i upplevelsen, vilket skapar urformen av "storlek". Olika grad av förtätning skapar på liknande sätt begreppet vikt. På detta sätt kommer varje ting att kontrastera mot andra ting, och därmed också placera sig i förhållande till varandra i förnimmelseområdet. Jaget kommer därför att uppleva varje ting i ett perspektivförhållande vilket gör alla upplevelser relativa eller "beroende av ögat som ser".

Rörelsen och rummet

Rumsperspektivet är en instans av perspektivprincipen

All förnimmelse är som framgått enligt Martinus relativ (se ytterligare om detta i 3d). I det dagliga livet kommer detta bl.a. till synes i rumsperspektivet, som ju innebär att ting med olika placering i förhållande till iakttagaren får olika storlek och utseende. Martinus talar därför om "perspektivprincipen" som en kosmisk princip förutan vilken förnimmelse inte vore möjlig. Perspektivprincipen är, skriver Martinus, "*själva livets eller medvetandets högsta analys*", den är "*lösningen på själva livets gåta*"³². Genom den blir det omanifesterade manifesterat, den osynliga synligt. I kraft av förnimmelseområdet och tidens tre avsnitt hör perspektivprincipen samman med rörelsen. Martinus sammanfattar detta på följande sätt:

"Förnimmelseområdet" består alltså av ett "centrumsområde" som förnims omedelbart omkring jaget. Detta "område" utgöres av "nutid". I förhållande till detta "centrumsområde" utgör "framtiden" ett "framför" och "det förflutna" ett "bakom". Vi ser här, hur "tiden" övergår i "rummet" och blir till "platsbeteckning". Men då har vi ju också bevittnat "perspektivprincipens" urform. Vi har sett övergången från "det oändliga" till "det ändliga", från "det eviga" till "det timliga". Denna övergång vilar uteslutande på denna eviga princip. Utan denna övergång skulle förnimmelseområdet omöjligt kunna existera. Ett förnimmelseområde är på så vis i sin uranalys jagets och därmed "evighetens" anknytning till "nuet" och dess härigenom manifesterade övergång i och ett-blivande med "tiden" och "rummet". Detta jagets och därmed "evighetens", "det oändligas", övergående i och ett-blivande med "tiden" och "rummet", "det begränsade, är

detsamma som all "rörelses" uranalys. Denna är i sin tur detsamma som "nuets" "växlingar", som återigen i form av skapelsen av "förfluten tid", "framtid" och "nutid" är detsamma som "förmimmande" eller "upplevelse av livet". "Rörelsen", likgiltigt hur den uppträder – den må vara en flygmaskinspropellers snurrande eller en fågels vingslag, en projektils ilande mot sitt mål eller ljusets färd tusentals ljusår genom rymden eller månens sken på en stilla skogstjärn – är "evighetens" övergång eller övertoning i tiden, det jag som gör sig ett med "rummet" eller materien, "dödens" förvandling till "liv".³³

Ett levande väsen är alltså som Martinus förklarar det, en enhet av evighet och tid, av oföränderlighet och föränderlighet. Denna evighetens övergång till tid och rum sker i det Martinus kallar förmimmandeområdet genom nuets växling, dvs. genom principen rörelse. Och man kan här kanske fråga sig om det är möjligt för denna anknytning att uppstå, eller med andra ord om man kan tänka sig att medvetandet kan ha uppkommit vid en viss tidpunkt. Martinus svar på denna fråga är entydigt nej. Det levande väsendets förmåga att skapa och uppleva livet är en realitet, vars existens vi genom blotta förekomsten av vår egen livsupplevelse är nödsakade att erkänna. Den är en evig realitet, av den enkla anledningen att ett jag som i en tänkt forntid existerade utan skaparförmåga inte skulle kunna skapa denna förmåga, då den ju vid denna tidpunkt inte ägde förmågan att skapa. Eftersom den finns måste den således alltid ha funnits. Frågan uppstår då hur man kan tänka sig att medvetandet fortsätter att existera i all framtid liksom hur det kan ha existerat i evig tid utan att

Rörelse är evighetens övergång till tid och rum

**Medvetandets
eviga existens
är logiskt
nödvändig**

någonsin ha kommit till. För att förstå hur Martinus menar att detta är möjligt måste man ta del av hans förklaring av "spiralkretsloppet", till vilket jag återkommer i 3c. Här nöjer jag mig med att nämna att Martinus förklarar vår eviga tillvaro med att mentaliteten genomgår ett spiralformat kretslopp som i sig innehåller betingelserna för en aldrig upphörande variation och förnyelse av livsupplevelsen.

Kretsloppsprincipen

Eftersom Martinus är av den åsikten att "något" inte kan tillkomma av "intet" (liksom det inte heller kan bli till intet), drar han den slutsatsen att all skapelse måste vara en omskapelse av något redan existerande. Det betyder vidare att allt som existerar alltid har existerat och alltid kommer att fortfara att existera. Att skapa och uppleva livet – vilket som vi nu vet enligt Martinus är detsamma som att igångsätta rörelse eller förändring – är således detsamma som att förvandla något som redan finns, så att det framträder i ett annat tillstånd eller annan form. Det betyder att all materia måste gå i kretslopp, och att detta kretslopp måste bestå av en nedbrytande och en uppbyggande fas. Eftersom rörelse är tid, eftersom tid är detsamma som de tre avsnitten förfluten tid, nutid och framtid, och eftersom förfluten tid och framtid är "tänkta" eller andliga realiteter kan rörelse inte existera utan att vara identisk med ett levande väsens timliga aspekt, dess organism och medvetande. Tid kan som nämnts inte existera för något som inte har medvetande, och rörelse kan endast existera som ett levande väsens tillkännagivande. Alla rörelser i världen, all materia och alla

**Skapelse är
omskapelse
av något
redan
existerande**

energiformer är således den synliga sidan av den enhet av obegränsning och tidsrumslighet som det levande väsendet utgör.

Beträffande kausalitetsbegreppet i Martinus kosmologi kan vi konstatera att det som nämnts i 2.b innebär att verkan alltid är av samma typ som orsaken. På grund av att livsupplevelse är kontrastskapelse, att kontrastskapelse är rörelse, och att rörelse alltid måste gå i kretslopp, kan man vidare säga att orsak-verkan är en rörelse som alltid utgår från levande väsen och återvänder till samma källa som den utgick ifrån. Det betyder att Martinus menar att allt vad vi upplever är en verkan av våra egna handlingar gentemot omgivningen. Och eftersom inga rörelser kan igångsättas utan orsak kan **inga** detaljer i vårt öde ha andra orsaker. Martinus uppfattning om orsak-verkan liknar med andra ord den indiska Samkhyafilosofin:

Rörelse är alltid uttryck för medvetande

Livsupplevelsen följer orsak-verkan

The orderliness and regularity of the experienced world cannot be dismissed as the result of chance. Changes are caused. Whatever is or will be, is or will be due to various causes.

.....

The Samkhya theory of the nature of causation is summed up by Ishvara Krishna when he says: "the effect is existent (pre-existent): (1) because what is non-existent cannot be produced; (2) because there is a definite relation of the cause with the effect; (3) because all is not possible; (4) because the efficient can do only that for which it is efficient; (5) because the effect is of the same essence as the cause."³⁴

**Kausalitet är
ingen "död
naturlag"**

Empiristen David Hume kritiserade ju tanken att det finns en nödvändig förbindelse mellan verkan och orsaken vilket tidigare filosofer gjort gällande. Hans argument var att vi inte har några *impressioner* av en sådan förbindelse. Och detta är enligt Martinus sätt att se ganska självklart – eftersom förbindelsen är jaget, och detta är omöjligt att förnimma med sinnen. Orsak-verkan är enligt honom en livsprocess. Det är detsamma som upplevelse och skapelse, eller intryckens förvandling till uttryck. Det fysikaliska orsak-verkansambandet är denna livsprocess betraktad från den materiella "sidan". Betraktad från livssidan är det det levande väsendets växelverkan med omvärlden, dess manifestation och öde. Orsak-verkan är således inte en död, mekanisk process, utan inbegriper levande väsens viljeföring. Och för att återge hur Martinus förklarar denna viljeföring går vi nu vidare i beskrivningen av skapar- och upplevelseförmågan.

Ödeselementet

Vi har redan stiftat bekantskap med några av de principer som Martinus anser vara grundläggande för etablerandet av livets upplevelse, nämligen kontrastprincipen, perspektivprincipen och kretsloppsprincipen. Dessa utgör några av de begrepp med vilka man kan beskriva skapar- och upplevelseförmågan och dess funktioner. Det återstår nu att belysa drivkraften och riktningen hos nuets succession.

Varje upplevelse utgör som nämnts en reaktion mellan de energier som hör till jaget å ena sidan och de som vi möter i form av omvärlden och medväsendena å den andra. Den är ett resultat av

hur dessa båda energier förhåller sig till varandra – vilket gör all upplevelse relativ. Jagets energier utgörs av organismen och medvetandet, vilka tillsammans representerar de samlade verkningarna av väsendets förflutna. Eftersom livets upplevelse aldrig skulle kunna komma till stånd utan den nämnda reaktionen, måste skapar- och upplevelseförmågan innefatta en förmåga att kvarhålla verkningarna av de genomgångna livserfarenheterna. Det är summan av samtliga genomlevda livsupplevelser, eller individens samlade ”erfarenhetsbank”, som skapar hans eller hennes karaktärsegenskaper, personlighetsdrag, talanger, begåvning o.s.v. – kort sagt det man brukar kalla ”personligheten”. Eftersom denna förmåga att ”lagra” gjorda erfarenheter är det som är avgörande för hur det framtida livet eller ”ödet” kommer att te sig, kallar Martinus den för ”ödeselementet”.

**Alla
erfarenheter
skapar spår**

I ödeselementet bevaras alla verkningar av de dagliga livets erfarenheter på gott och ont. Eftersom varje upplevelse är en reaktion mellan ödeselementets ”innehåll” och den nuvarande livssituationen, och eftersom alla tidigare erfarenheter utgjort en sådan reaktion, blir varje enskilt ”nu” sammanbundet med alla föregående ”nu” i en kedja utan början. Varje upplevelse är därför för det första helt ny för individen, för det andra alltid ett tillskott till ödeselementets innehåll och för det tredje helt unik för den ifrågavarande individen. På detta sätt kan Martinus motivera att individualiteten är en orubblig och permanent realitet, och att två individer aldrig kan ha en till alla delar identisk upplevelse av en bestämd situation. Eftersom ödeselementet är det som ligger bakom väsendenas individualitet, är det också grunden

**Varje nu är
unikt**

Individualitet

till att det levande universum framträder i en mångfald av självständiga individer.

Alla våra kroppsliga och själsliga egenskaper har sin rot i ödeselementet – är ett resultat av vår tidigare växelverkan med världen. Ju mer permanent en viss form av manifestation är, desto starkare avtryck sätter den i ödeselementet, för att till sist bli automatiskt fungerande organiska funktioner. Vår fysiska organism med alla sina organ och sinnen är det nuvarande resultatet av en långvarig, först viljestyrd, sedan alltmer rutinmässig strävan att förverkliga en viss livsform. Även våra mentala egenskaper, karaktärsdrag, personlighetsegenskaper, talanger, förmågor o.s.v. är enligt Martinus verkningar av allt vad vi intill nuvarande tidpunkt arbetat med och övat upp (om utveckling, se 3.c). Summan av dessa mentala egenskaper bildar de nuvarande personlighetsdragen, det vi i dagligt tal brukar kalla ”jaget” eller ”personligheten”.

Personligheten. Det empiriska jaget

Hunger/mättnadsprincipen och urbegäret

Denna personlighet befinner sig i ständig förvandling eller utveckling. Och drivkraften bakom denna utveckling är individens eget begär och vilja. Livet kan aldrig stanna av, livsupplevelsen kan inte bli något stillastående, eftersom detta vore detsamma som ”död”. Varje levande väsens innersta drivkraft är just att uppleva livet, och detta kan bara ske genom rörelse, förvandling och därmed utveckling. Utvecklingen kan bara gå mot det som utgör kontrasten till det nuvarande tillståndet om den skall kunna innebära förnyelse och stimulans av medvetandet. Martinus talar därför om en hunger/mättnadsprincip som betingtar att väsendet alltid söker motsättningen till

vad det för närvarande är mätt på. Utvecklingen styrs alltid av individens egen vilja, som i sin tur är en följd av dess nuvarande hunger och mättnad. Inga former av livssituationer eller upplevelseformer är så behagliga eller eftersträvansvärda att de kan tillfredsställa individen i all framtid. Förr eller senare blir man mätt på det nuvarande, och hungern eller längtan driver oss vidare mot nya, kontrasterande livsformer. Eller som Martinus brukar åskådliggöra denna princip: Om man skulle få sin favoriträtt till frukost, lunch och middag varje dag skulle man förr eller senare få en sådan längtan efter något annat att äta, att denna livrätt till slut verkade motbjudande. Och helt andra maträtter skulle därefter bli ens favoriter.

Hunger/mättnadsprincipen innebär att varje upplevelse är ett resultat av individens egen längtan och den därav följande strävan att uppnå detta slag av upplevelse. Denna längtan är själv ett resultat av mättnaden på en tidigare upplevelse, i förhållande till vilken den nuvarande längtan utgjort något ”nytt”. Eftersom varje hunger är resultat av en mättnad, och den i sin tur följer på en tidigare hunger, blir livet en ständigt fortgående vandring mellan kontrasterande ytterligheter. I ett stort utvecklingsperspektiv (se 3.c) kommer denna vandring att röra sig som ett kretslopp mellan ett kulminerande mentalt mörker, d.v.s. en total primitivitet, ointellektualitet, egoism och omedvetenhet, och ett kulminerande ljus, d.v.s. intellektualitet, altruism, medvetenhet och fullkomlighet i sättet att tänka. Genom hunger/mättnadsprincipen kommer väsendet alltid att ha ett begär, en längtan eller ett mål med sin skapelse. Eftersom följderna av alla tidigare livsupplevelser finns kvar som organiska strukturer i kraft av

**Viljeföringens
riktning och
drivkraft**

**Alla
upplevelser är
resultat av
den egna
viljan**

ödeselementet, kan målet för livsbegäret aldrig vara detsamma som något man tidigare levt sig mätt på. Väsendet har alltid, och kommer alltid att fortsätta att sträcka sig ut efter nya livsformer och sätt att få sin existens bekräftad. Detta eviga begär efter att uppleva, betraktad i sin urform som ett ospecificerat begär efter liv, är den innersta och mest grundläggande funktionen i skapar- och upplevelseförmågan, och Martinus kallar det "urbegäret".

Urbegäret

Därmed har vi enligt min bedömning genomgått några av de viktigaste elementen i Martinus analys av det levande väsendet. Det finns naturligtvis mycket mer att säga i detta ämne. Jag har t.ex. medvetet underlåtit att komma in på de sexuella polerna, vilket skulle krävas om framställningen skulle vara komplett. Jag anser emellertid att detta kunde föra för långt i detta speciella sammanhang. Martinus gör gällande att analysen av det levande väsendet som en "treenig princip", d.v.s. som *en* princip som i analysen kan betraktas som bestående av tre element; skaparen, skaparförmågan och det skapade, är en "kosmisk" – en allmängiltig och slutlig – analys av vad livet är. Alla former av livsyttringar, vare sig det är fråga om det vi uppfattar som mineral, växter, djur, om det rör sig om mikrokosmiska eller makrokosmiska former och system, är utan undantag uttryck för levande väsen som vart och ett kan beskrivas som en treenig princip. Ingen materia, ingen rörelse kan uppstå eller existera utan att vara ett resultat av ett jag som har en önskan och en förmåga att skapa, och som uttrycker sig med denna i formernas värld. Allt som existerar i världsalltet är således enligt Martinus "belivat",

Den treeniga principen

*"inget som helst slag av materia kan existera utan att vara just 'kött' och 'blod' i en organism"*³⁵. Och eftersom världsalltet i sin helhet utgör organismen hos ett allt omfattande levande väsen, och detta därför också liksom den enskilde individen kan beskrivas som en treenig princip, bekräftas återigen den djupa samhörighet som Martinus säger råder mellan individ och helhet.

Innan vi går vidare vill jag avsluta detta avsnitt med några konkreta konsekvenser som följer av det sätt att betrakta oss själva och allt levande som Martinus redovisar. Jag sammanfattar dessa i följande punkter:

1. Reinkarnation

Jaget och skaparförmågan är eviga, har således aldrig uppstått. Jaget är ingalunda en produkt av den fysiska organism med vilken jag för närvarande upplever livet, tvärt om är det organismen som är ett resultat av jaget, vilket av denna anledning måste ha funnits innan organismen. Att jag har den fysiska kropp som jag nu har, betyder att jag har en uppsättning talanger med hjälp av vilka jag kan skapa och upprätthålla denna organism. Denna förmåga måste ha funnits före organismen och måste också kunna fortsätta sin existens efter dess undergång. Denna organism är därför ingen engångsföreteelse, utan en i raden av många.

2. Ödet: orsak och verkan

Mitt nuvarande medvetande är ett resultat av förmågor och egenskaper uppövade i det förflutna, t.ex. i tidigare liv. Eftersom livsupplevelsen är ett resultat av växelverkan mellan världen och mina egna energier betyder detta att mitt nuva-

Sammanfattning

Evig tillvaro

Varje individ
skapar själv
sitt liv

rande sätt att leva är grundläggande för hur mitt framtida öde kommer att te sig. Eftersom omvärlden är en organisk enhet och eftersom alla energier, även mentala, måste gå i kretslopp och därför återvända till sitt upphov, kommer jag i framtiden att få uppleva de fulla konsekvenserna av mitt nuvarande sätt att handla, liksom mitt nuvarande öde är en konsekvens av mitt handlande i det förflutna.

3. Utveckling

Eftersom jag får uppleva verkningarna av mitt eget sätt att handla, och eftersom dessa verkningar blir en del av min personlighet efterhand som de införlivas i ödeselementet, kommer medvetandet alltid att växa. Egenskaper som alstrar olycka och lidande kommer att undermineras, och egenskaper och handlingssätt som befördrar livet och livslyckan kommer att stimuleras. Livet utgör en ständig växelverkan med något *levande*, d.v.s. det högsta väsen som omfattar allt och därför förtjänar epitetet Gudomen. Det dagliga livet kan därför betraktas som en korrespondens eller ett meningsutbyte med det levande världsalltet eller Gudomen. Ödet är därför, vare sig man är medveten om det eller ej, en undervisning, där Gud visar oss konsekvenserna av vårt eget sätt att tänka och vara.

Mening

4. Rättvisa och ansvar

Varje levande varelse utgör i detta ögonblick precis det som vederbörande med hänsyn till sin hittillsvarande utveckling måste vara. Varje enskild upplevelse är uteslutande en verkan av individens egna handlingar och dispositioner i förfluten tid. Den lycka vi kan uppleva är således uteslutande beroende av vilken lycka vi kan skapa

för andra. Ingen kan, med Martinus ord, lida orätt, och ingen kan heller göra orätt. Alla har således själva det fulla ansvaret för sitt handlande, och detta utkrävs inte av någon vredgad himmelsk fader, utan av oss själva i form av det öde vi i framtiden möter. Om man inte vill underminera sitt framtida välbefinnande bör man således framför allt bekymra sig om hur man skall kunna bidra till att skapa nytta och behag för andra varelser, växter, djur, medmänniskor, för naturen och mänskligheten.

5. Frihet

Eftersom den fundamentala drivkraften i livet är vårt eget begär eller våra egna önskningar, och eftersom tiden för att förverkliga dessa önskningar inte är begränsad, kan vi, om önsknigen är långvarig, tillfredsställa vilket som helst begär. Den begåvning som vi föds med i kommande inkarnationer är något som vi grundlägger i nutiden genom våra intressen och vårt sätt att arbeta. Det finns därför enligt Martinus inga gränser för vad vi kan uppnå i form av livsupplevelse. Det enda som krävs är att vi först skapar de talanger och organiska förutsättningar som begärets tillfredsställande förutsätter, och att vi inte handlar så att vi begränsar andra varelsers frihet. Var och en skapar sålunda sitt eget öde och framtida liv efter sina egna önskningar och preferenser, och åtnjuter i den mån han eller hon handlar i enlighet med världsalltets logik en total frihet.

Ett etiskt världsallt

Självförverkligande

3.c

Utvecklingslära

Vi har redan konstaterat att Martinus hävdar att varje levande väsen är underkastat en utvecklingsprocess. Den nuvarande organismen och intellektuella förmågorna är resultatet av en sådan. Alla materiella och andliga strukturer i det levande väsendets framträdande är resultat av dess egen erfarenhetsskapelse, som i kraft av väsendets reinkarnation förts vidare från den ena fysiska livsformen till den nästa, och som lett till den slags manifestation som individen för närvarande representerar. Eftersom Martinus anser att livet inte är möjligt att uppleva utan förekomsten av kontraster, måste utvecklingen innebära en evig förnyelse. Och han ägnar därför också stort utrymme åt att förklara inte bara vad grunden är för att utveckling äger rum, utan även hur livets struktur kan medge en oavslutlig variation och tillväxt av individens medvetande.

Martinus betraktar som nämnts hela världsalltet som ett levande väsen, vars fysiska kropp utgör det synliga fysiska universum. Alla rörelser och processer är i sin slutliga analys att betrakta som detta universalväsens skapelser. Allt vi upplever i

Varje levande väsen utvecklas

**Livet är ett
möte med en
levande värld**

vår dagliga konfrontation med våra omgivningar i form av mineraler, växter, djur, människor, naturen, vår planet, solsystemet o.s.v. utgör således produkter av en alltomfattande Gudoms tankar och handlingar. När vi undersöker naturen, när vi bearbetar materierna för att skapa oss kunskaper och nyttoföremål som skall underlätta vår tillvaro, och när vi kommunicerar med andra medvetna varelser, är det inte bara andra väsen och ting vi möter, utan indirekt ett högsta medvetande som är ansvarigt för hela världens bestånd.

Detta medvetande ligger till grund för att världen ur individens perspektiv framstår som lagbunden, d.v.s. att en viss blandning av materierna alltid ger ett och samma resultat. Tack vare att ämnena alltid fungerar på ett konsekvent sätt, att – som Martinus brukar säga – socker alltid ger söt smak och salt ger salt smak, är det möjligt att lära sig skapa på ett sätt som ger resultat som uppfyller bestämda syften. Naturen är osviklig i sin konsekvens beträffande ämnenas reaktions-sätt, varför varje skapelse som inte uppfyller de betingelser som måste uppfyllas för att resultatet skall bli det avsedda kommer att misslyckas. Om man av misstag håller salt i stället för socker i kaffet kommer kaffet att smaka salt oavsett avsikten. Om man försöker bygga en bro utan att uppfylla hållfasthetslärans regler kommer bron inte att hålla. Den fysiska materien erbjuder således ett motstånd mot väsendets vilja och önskningsar, ett motstånd som gör det nödvändigt att planera samt dra nytta av de kunskaper som misstagen ger. Och genom att på detta sätt ständigt skaffa sig erfarenheter av orsak och verkan utvecklar människan alltmer förmågan att tänka och skapa logiskt ("logik" innebär som nämnts i Martinus

**Utveckling –
att lära sig
tänka logiskt**

terminologi det sätt att skapa som ger det resultat som skapelsens upphov avsett, se vidare 3.d).

Livets lagbundenhet och det "ondas" problem

Det är som tidigare framhållits inte bara på det fysiskt-materiella området som denna lagbundenhet gör sig gällande. De andliga, eller medvetenhetsmässiga materierna är i lika hög grad trogna sina respektive sätt att reagera. Tankar och handlingar som bärs av hämndlust, intolerans, maktbegär och liknande får lika obönhörligt som saltet i kaffet den verkan för sitt upphov som deras inneboende reaktionsförmåga bestämmer. Därför kan man inte skapa fred med krigshandlingar, inte vänskap och trygghet med intolerans, baktaleri och förföljelse. Det enda sättet att få uppleva fred, harmoniska omgivningar och ett lyckligt liv, är att leva och handla på ett sätt som bidrar till andra människors välbefinnande. De kriser och lidanden som mänskligheten idag upplever är helt enkelt de samlade verkningarna av den okunskap som råder om denna lagbundenhet. Människan tror att hon genom att sko sig på andras bekostnad och bekämpa sina förmenta fiender med straff, hämnd och vapenmakt kan uppnå fred och välstånd. Men på detta sätt skapar hon bara ytterligare lidanden och motarbetar omedvetet sitt eget syfte.

Men på liknande sätt som människan genom många misstag efterhand har lärt sig att behärska en stor del av naturkrafterna, och använda jordens tillgångar till ett för henne själv nyttigt ändamål, så kommer hennes misstag i förhållande till andra människor och det omgivande livet på klotet att

Nödvändigheten av kunskap om den andliga lagbundenheten

"Misstag" är nödvändiga för utvecklingen

**Det s.k. onda
beror på
okunnighet**

underminera det sätt att tänka varav dessa är ett resultat. Eftersom misstagen i längden inte kan skapa det resultat som avsågs, tvingar motgångar och lidanden henne att börja tänka på ett nytt sätt, ett sätt som i större grad är i enlighet med den andliga lagbundenheten. Det är detta som enligt Martinus är meningen med det s.k. "onda" i världen. Detta så kallade onda är i själva verket uteslutande resultatet av individens egen okunnighet och de därav följande felhandlingarna, och det har den positiva konsekvensen att det leder individen till en högre förståelse av vilka handlingar som leder till behag och vilka som leder till obehag. Lidandet och smärtan i världen är enligt Martinus inget annat än en del av livets inneboende "konsekvenspedagogik", utan vilken vi aldrig skulle kunna lära oss att tänka. Förmågan att tänka är detsamma som förmågan att skapa de planer och idéer, som när de omsätts i praktisk handling ger de verkningar eller den livsupplevelse som upphovet önskade. För att de skall kunna göra det måste tanke- eller viljeimpulserna organiseras till en struktur eller form som kan uppfylla ändamålet. Medvetet tänkande är alltså detsamma som förmågan att organisera tankeimpulserna på ett logiskt (se ovan) sätt. Denna förmåga uppövas i kontakten med naturen och omgivningen. Genom "kampen för tillvaron" och självbevarelsedriften framtvingar livet en medveten ansträngning att försöka undvika det som är obehagligt och livsfarligt, och istället odla de förmågor och tankar som alstrar behag och tillfredsställelse.

**Lidandet är
lär oss skilja
på rätt och fel**

Världen har meningsstruktur

Martinus återkommer emellertid ständigt till att denna process inte skall ses som ett mekaniskt

eller automatiskt förlopp (som t.ex. i neodarwinismen). Det är i själva verket, menar han, fråga om ett meningsutbyte med Gudomen i form av naturen och medväsendena. Även om vi själva som individer är omedvetna om det, utgör våra handlingar och vårt dagliga liv ett slags "uttalanden" som avspeglar våra avsikter och vårt sätt att tänka. Dessa "uttalanden" besvaras av Gudomen i kraft av det öde vi möter. Antingen det är i form av vänner eller fiender, hälsa eller sjukdom, vällycka eller olycka, utgör vårt öde helt och hållet ett svar på vårt sätt att vara, som har som syfte att meddela oss vad som är rätt och fel, vad man bör och inte bör göra. Livet är med andra ord en ständigt pågående undervisning, där målet är att skapa förmågan att tänka hos den enskilde individen.

Det finns alltså enligt Martinus en mening och en logisk struktur i världen oberoende av vårt eget medvetande. I modern strukturalistisk filosofi har tanken lanserats att det är människans medvetande och språket som skapar det som vi upplever som en meningsfull struktur i världen. Vårt medvetande är enligt detta sätt att se så beskaffat att det *läser in* en mening i världen. "Mening" skulle alltså vara något som bara är relevant att tala om *inom* det mänskliga medvetandet. Denna tanke finns t.ex. gestaltad i de båda romanerna Rosens Namn och Foucaults Pendel³⁶, där författaren Umberto Eco låter sina huvudpersoner söka efter planen bakom de händelser som böckerna skildrar. I båda fallen utmynnar händelseförloppen i ifrågasättanden om huruvida planmässigheten fanns i händelserna själva eller i de sökande personernas medvetanden. Om Gud finns och är allsmäktig, kan han då inte ständigt ändra planen så att vi aldrig finner den? tycks Eco

Utvecklingsprocessen är en levande dialog

Struktur är ett resultat av avsikt eller mening, ej omvänt

fråga i Rosens Namn. Och i Foucaults Pendel tycks han vilja driva tesen att människans medvetande är sådant att det läser in en ordning som hon kallar "mening" eller "plan" i världens i och för sig meningslösa strukturer. På detta sätt blir meningen en produkt av strukturen i stället för tvärt om, något som i strukturalistiskt tänkande uttryckts: "Det är inte människan som uttrycker sina tankar i språket, utan det är språket som 'tänker sig' i människan".

**Mening och
logik är bevis
för ett
levande
upphov**

Men vridningen hos Foucaults pendel visar att jorden inte är universums fasta punkt. Och även om den inte som man tidigare kanske trodde pekar på ett fast centrum ute i världsalltet, kan den ändå tas som en symbol för att rörelserna i materien alltid pekar på något osynligt "centrum" omkring vilket allt "cirkulerar". Detta centrum är enligt Martinus jaget. Och de materiella processerna är därför för honom alltid ett bevis på viljeföring och medvetande. Det är detta medvetande som ligger till grund för att världen inte framstår för oss som "kaos" utan som ett lagbundet "kosmos". Vi kan inte leva utan att ständigt hantera och arbeta med denna lagbundenhet. Och det är denna konfrontation med naturens ordning som skapar struktur i våra medvetanden efterhand som vi förvärvar erfarenheter om orsak och verkan. Detta kan enligt Martinus inte ske utan att vissa handlingar leder till obehag och andra till behag, dvs. att det i varje situation finns något som är "rätt" och "fel". Skillnaden på handlingar som är i konflikt med respektive i kontakt med lagbundenheten måste markeras. Och det är som nämnt detta som är det s.k. ondas och godas roll.

**Det s.k.
ondas roll**

Utveckling som Gudomens självförnyelse

Livets undervisning skulle alltså inte kunna äga rum om inte kontrasten mellan behag och obehag existerade. Upplevelsen av smärta och lidande är den nödvändiga motsättning som krävs för att upplevelsen av lycka och salighet skall kunna markera sig. Det s.k. onda är därför inte något fel eller något ofullkomligt i världen. Det är tvärt om i lika hög grad som det s.k. ”goda” något som Gudomen är ansvarig för. Att något är ”gott” innebär för Martinus att det är till ”glädje och välsignelse för levande väsen”. Men om lidandet och smärtan inte fanns skulle lyckan inte heller existera. Något som det inte finns någon motsättning till kan inte förnimmas. Om lidandet inte existerade skulle med andra ord ingen livsupplevelse överhuvud taget vara möjlig. Därför anser Martinus att såväl lidandet som lyckan ”är till glädje och välsignelse”.

Det ”onda” –
ett obehag-
ligt gott

*Utan hjälp av smärtan skulle ingen individ kunna hållas vid liv i en evig tillvaro. Inga var-
elser skulle någonsin kunna återföras från sina
avvägar utan ständigt fortsätta på dessa, vilket
vore liktydigt med en evig stillhet. Ty utan
smärta ingen kontrast i livet, och utan kontrast
ingen livsytring, ingen väg till fullkomning,
ingen utveckling, ingen upplevelse av tillvaron.³⁷*

Det s.k. onda är ur Guds perspektiv således inte i absolut mening ”ont”, eftersom det gör det möjligt att uppleva det ”goda”, och eftersom medvetande inte skulle kunna existera det förutan. Martinus kallar följdaktligen det ”onda” för det ”obehagligt goda”, och det s.k. ”goda” för det ”be-

Inget berättigande för cynism och likgiltighet

hagligt goda”. Detta skall naturligtvis inte tolkas som om det vore likgiltigt om en handlig skapar behag eller obehag. Upplevelsen av lidandet är självklart inte mindre obehaglig för att lidandet på sikt har ett nyttigt ändamål. Det skall naturligtvis heller inte tas som intäkt för att underlåta att sträva efter att minska lidandet i världen – det är ju endast genom att göra detta som människan kan förbättra sin tillvaro. Martinus utredning av det ondas problem syftar i stället till att visa att världsordningen är den bästa som kan tänkas, att allt som finns har ett berättigande, och att även om något är obehagligt är det icke desto mindre nyttigt och nödvändigt.

Martinus ansåg alltså liksom Leibnitz³⁸ att den värld vi lever i är den bästa av alla tänkbara. Men inte därför att Gud är en fullkomlig urmakare som i begynnelsen en gång för alla skapat ordningen i världen. I Martinus Kosmologi är Gud immanent i världen. Han är ett ständigt närvarande och aktivt väsen och allt som sker är hans vilja. Att det finns lidande i världen beror på att delar av Guds organism befinner sig under utveckling. Eftersom Guds medvetande och organism utgör summan av de enskilda individernas medvetanden och organismer, sker denna utveckling genom att de enskilda individerna utvecklas. Ett levande väsens handlande och tänkande kan endast ske på basis av hans eller hennes egna till dags dato upplevda erfarenheter. Inga handlingar kan baseras på erfarenheter som man ännu inte förvärvat – och därför kommer vi att handla fel där erfarenheter saknas. Men det är ju som nämnts just felhandlingarna som skapar nya erfarenheter och därigenom för utvecklingen vidare.

Lidandet är ingen ofullkomlighet i världsordningen

Det som här sagts om "det ondas problem" och om begreppet "utveckling" är motiveringen till Martinus mycket grundläggande och ofta återkommande uttryck att "allt är mycket gott". Denna formulering är hämtad ur skapelseberättelsen i Första Mosebok, och sammanfattar både Martinus syn på det s.k. teodicéproblemet* och den livshållning som enligt honom blir konsekvensen av en sann förståelse av livets andliga struktur. När vi förstår att de mörka och obehagliga sidorna av vår livsupplevelse är orsakade av oss själva och nödvändiga för vår utveckling, liksom att de personer som påför oss obehaget inte kan handla annorlunda utifrån *sin* erfarenhetskapacitet, då kan vi kanske få en syn på vår omvärld och våra vedersakare som efterhand får oss att sluta föröka det s.k. onda. Det är bl.a. denna mentalitetsförändring som Martinus vill befrämja med sitt verk.

Den skeptiske pessimisten kanske här invänder att om summan av allt gott respektive "ont" väger jämt, blir resultatet inte att allt är gott, utan snarare neutralt. Bortsett från att man naturligtvis inte kan mäta "ont" och gott kvantitativt, kan man emellertid göra gällande att helheten av de båda visst ger ett resultat som kan sägas vara mer än summan av dem: och detta är livets upplevelse i sig. Dessutom skulle kanske Martinus säga att vi jordmänniskor knappast är kompetenta att bedöma detta, eftersom vi endast kan överblicka en liten del av utvecklingen, och därtill den del där mycket av det mest "onda" finns. Om vi kunde se den framtid vi går till mötes på lite längre sikt, skulle jordelivets vedervärdigheter förblekna i förhållande därtill tycks han mena. Men om vi kunde detta skulle å andra sidan mörkret antag-

**Förståelse av
det s.k. ondas
berättigande
är nödvändigt
för att
lidandet skall
kunna
upphöra**

ligen upplysas så mycket av denna framtidsvision, att det inte kunde tjäna som den yttersta kontrast till ljuset som krävs för att ljuset skall kunna bli totalt. Och det kvarstår därför att mörker och ljus är lika oundgängliga för utvecklingen och vår förmåga att uppleva livets alla nyanser.

Att utveckling äger rum kan som nämnts främst tillskrivas det faktum att livet utgör en korrespondens med ett högre medvetande. I växelverkan med världen står vi i förbindelse med den intellektualitet som är upphov till naturen och hela universum med alla sina vintergator, solar och planetsystem. Genom vår strävan att överleva står vi ständigt i förbindelse med verkningarna av denna intellektualitet, vilket inte kan undgå att avsätta sig i våra individuella medvetanden som erfarenhetsskapelse och visdom. På det stadium som människan för närvarande befinner sig tar sig fenomenet utveckling framför allt uttryck i en tillväxt av två slag av medvetenhetskrafter: intelligens och känsla. Genom kampen att övervinna omgivningens och medväsendenas hot mot den egna fysiska kroppens fortbestånd tränas förmågan att överlista fiender, skapa fungerande planer för att överleva o.s.v., vilket medför en tillväxt av intelligensen. Genom upplevelsen av dråp, skador, sjukdomar och andra lidanden skapas efterhand en ökad känslighet och utveckling av sinnena, och efterhand också en förmåga att leva sig in i andras upplevelse av lidande. En förmåga till medkänsla uppstår som på kulturmänniskans nivå utvecklas till humanitet. Denna medkänslas förening med en intelligensmässig förståelse av tillvaron utgör det mål som den jordiska människan vandrar mot. Verklig visdom är varken en ensidig intelligensmässig egenskap eller en ren-

Känsla, intelligens och humanitet

odlad känslöprodukt. Det är i balansen mellan intelligensen och känslan som den verkliga visdomen eller intellektualiteten ligger.

Jordmänniskan – ett övergångsväsen

Den humana känslan och intelligensen är de egenskaper hos den jordiska människan som delvis ger henne rätt till epitetet ”människa”. Men hon har även en annan sida i sitt medvetande, den sida som gör att hon fortfarande står med en fot i djurriket. ”Jordmänniskan”, som Martinus kallar henne, är enligt hans förklaring fortfarande hemmahörande i djurriket, även om hennes begynnande mänskliga egenskaper markerar att hon är på väg att utveckla sig vidare till ett högre tillvaroplan. Det som knyter henne till djurriket är dels hennes fysiska natur som däggdjur, dels de psykiska sidor som har med självbevaringsdrift, egoism och maktmentalitet att göra. Den jordiska människan har således två psyken, ett djuriskt och ett mänskligt, och dessa båda psyken står i stark opposition till varandra. Den djuriska sidan i henne står bakom allt som har egoistiska förtecken: självhävdelse, maktbegär, intolerans, hämnd, högmod, äregirighet o.s.v. medan den mänskliga sidan ligger bakom allt i psyket som går i human riktning: altruism, opartiskhet, förlåtelse, självuppsoffran, tolerans, tålamod, ödmjukhet och kärlek till nästan. Och det är i kampen mellan dessa båda sidor som Martinus ser den grundläggande konflikten hos människan, en konflikt som förklarar såväl psykiska sjukdomssymptom på individens nivå som internationella kriser på den globala nivån.

**Hälften djur,
hälften
människa**

**Urkonflikten
i den jordiska
människans
medvetande**

Utveckling – ett förändli- gande

Det renodlade djurets livsbetingelser är sådana att kampen för att överleva är det allt överskuggande. Eftersom djuret är tvingat att dräpa och själv försöka undgå att dräpas, är strävan efter makt och överlägsenhet helt dominerande. Men djurriket är därför också det fysiska lidandets och dödsångestens zon. Djuret är i sin ursprungliga natur en relativt omedveten varelse, men den starka påverkan som livsbetingelserna i djurriket medför förfinar efterhand dess fattningsförmågor. Djuret är, säger Martinus, i ett slags sovande tillstånd, och de hårda livsformerna eller detta att "äta eller ätas" utgör den väckningsmetod som livet använder för att förvandla väsendet till en vaken, medveten varelse. Detta uppvaknande beskriver Martinus som ett "förändligande", och det är denna process jordmänniskan är mitt i.

Utveckling som organisk förvandling

Som tidigare berörts utgör upplevelsen av livet enligt Martinus en reaktion mellan omgivningens energier och individens andliga och fysiska struktur. Hur livsupplevelsen utformar sig beror således dels på det öde vi möter, dels på hur våra fysiska och andliga sinnen är beskaffade. Mot varje typ av livsupplevelse svarar med andra ord en bestämd organisk struktur hos väsendet. Djurets livsform präglas sålunda av den organiska struktur som djuret har, liksom människans organiska struktur bestämmer människans sätt att tänka och uppfatta. En person som saknar förmåga att särskilja nyanserna i ett musikverk går miste om de upplevelser som en mer tränad lyssnare har. Men han eller hon kan genom intresse och träning uppöva den känslighet som krävs,

All upple- velse beror av organiska för- utsättningar

med andra ord förbättra sina organiska förutsättningar. På samma sätt kan en person som tycker att våld är ett bra sätt att lösa konflikter inte förstå en annan person som hellre förlåter och "vänder den andra kinden till". Inget straff, ingen påtryckning eller undervisning i världen kan förvandla de organiska förutsättningar som individen har – men däremot kommer livet självt genom de upplevelser av motgångar och lidanden som handlingarna skapar, att på sikt förändra den psykiska strukturen.

Den organiska strukturen kan bara förändras genom utveckling

Den psykiska, organiska strukturen visar sig hos jordmänniskan t.ex. i det vi kallar "samvete" eller "samvetsförebåelser". Samvetsförebåelser är något som uppträder när den begynnande mänskliga organiska strukturen kolliderar med den djuriska. När vi får "dåligt samvete" är det alltså därför att vi handlat på ett sätt som strider mot vår humana känsla och vår förmåga att känna medlidande med andra levande varelser. Djuret har enligt Martinus inget dåligt samvete när det förföljt, skadat eller dödat ett byte. Och samvetet är därför enligt Martinus ett av tecknen på att en ny organisk struktur håller på att utvecklas i jordmänniskans psyke.

Samvete

Inte bara det fysiska framträdandet utan även mentaliteten, eller med andra ord moralen, bestäms således enligt Martinus av en organisms eller kropps egenskaper. Och utvecklingen är sålunda detsamma som en förvandling av denna organism eller kropp:

Jordmänniskans utveckling från djur till människa är alltså identisk med förändligande eller utveckling av organ, som möjliggör erfarenheter av realiteter och förhållanden eller

tillvaroplan, som ligger utanför den fysiska världen och som därför inte kan ses med fysiska ögon eller höras med fysiska öron. Här åsytas sålunda tillvaroplan, vilkas detaljer representerar andra kombinationsförhållanden av kosmiska grundenergier än detaljer eller ting i den fysiska världen.³⁹

De andliga ”kropparna”

Som framgått av 3.b menar Martinus att såväl den fysiska som den andliga sidan av tillvaron är identisk med rörelse eller energi. Denna energi som allt består av är ”ande”; tanke eller medvetande, och kan reduceras till sex huvudformer – de sex grundenergierna. För varje sådan grundenergi har det levande väsendet en organism eller ”kropp” med hjälp av vilken det kan skapa med denna energiform. När Martinus talar om människans utveckling av känslan och intelligensen menar han utvecklingen av de andliga ”kroppar” som det levande väsendet använder för att skapa respektive förnimma med de båda grundenergierna intelligens och känsla. Analogt med den fysiska kroppens utveckling, vilken resulterat i att vi dagsmedvetet kan uppleva den fysiska världen, kommer utvecklingen av de andliga ”kropparna” på ett visst stadium i utvecklingen att göra oss dagsmedvetna i den andliga världen. Detta tillstånd – som ingen jordisk människa uppnått – kallar Martinus som tidigare nämnts ”kosmiskt medvetande”.

Grundenergierna

Utveckling är således enligt Martinus detsamma som en förvandling av väsendets sätt att blanda av grundenergierna. Det är grundenergiblandningen

som avgör om väsendet framträder som mineral, växt, djur, jordmänniska, riktig människa eller andlig varelse. Grundenergierna förekommer normalt i en blandning där en är dominerande, en latent, två i tilltagande och två i avtagande. På så sätt uppstår sex huvudblandningar som var och en kännetecknas av den grundenergi som är den dominerande. Dessa sex huvudblandningar motsvarar var sitt tillvaroplan eller zon för livsupplevelse, som det levande väsendet genomgår i sin utveckling. Här följer en kortfattad genomgång av de sex grundenergierna och deras respektive tillvaroplan:

Grundenergierna och tillvaroplanen

1. Instinktenergin

Instinktenergin är den kraft som sätter väsendet i stånd att utföra automatfunktioner. Alla organiska funktioner samt övriga funktioner som försiggår utan dagsmedvetandets ingripande, som t.ex. att gå, tala, utföra rutinarbete o.s.v. bärs av instinkten. Instinktfunktionerna tillkommer alltid som ett resultat av medveten vilja omsatt i fortlöpande praktisk övning. När funktionen eller handlingen blivit till rutin eller automatik övergår den till det omedvetna och upprätthålls av instinktenergin. Det tillvaroplan där denna typ av manifestation är den dominerande är *växtriket*.

Automatfunktion

2. Tyngdenergin

Tyngdenergin är universums expansiva kraft. I sin renaste form utgör den kraften i elden eller explosionen. Tillsammans med känslöenergin bildar den "materialet" för den fysiska världen (därav beteckningen "tyngd-"). I medvetenhetsmässig bemärkelse utgör tyngdenergin den aggressiva kraften i mentaliteten. Den är den dominerande energin i våldsbrott, hämndtankar och aggressi-

Expansion

oner och kommer till sitt tydligaste uttryck i rovdjurets beteende. Tyndenergin zon är *djurriket*.

3. Känslenergin

Känslenergin är den kontraherande, nedkylande och lugnande energin. Den ligger till grund för allt som har med begreppet "känna" att göra; de fem sinnesorganen, förmågan att känna t.ex. sorg och glädje, samt förmågan att känna medlidande med andra levande varelser. Det är denna medkänsla som i förening med intelligensen efterhand utvecklas till humanitet och kärlek till nästan. Om djurriket är den dräpande principens zon, är känslans tillvaroplan, det riktiga *människoriket*, den livgivande principens hemort. Detta människorike är ett tillvaroplan som enligt Martinus uppgift ännu inte finns på jordklotet, men som kommer att uppstå som ett resultat av jordmänniskans utveckling.

**Kontraktion,
"känsl"**

Även om själsbegreppet hos Aristoteles inte går att överföra till Martinus terminologi, kan man se likheter mellan de båda i synen på vad som skiljer växter, djur och människor åt. Aristoteles talar om växt-, djur- och människosjäl:

**Aristoteles
om växt, djur
och människa**

Själsförmågorna är som sagt näring, strävan, förnimmelse, rörelse och tänkande. Hos växterna finns enbart näringsförmåga, hos övriga levande varelser denna jämte förnimmelseförmåga. Och där förnimmelseförmåga finns, finns också strävan; till strävan räknar vi lägre och högre begär och viljande. Hos somliga varelser finns jämte dessa förmågor också rörelseförmåga, hos andra också tänkande och förnuft, så till exempel hos människan eller

möjligen hos andra liknande eller ännu mera högtstående väsen.

.....

Utan näringsförmåga finns ingen förnimmelselförmåga; däremot finns näringsförmåga utan förnimmelselförmåga hos växterna. Vidare: utan känsel finns inga andra sinnesfornimmelser, däremot kan känsel finnas utan andra sinnesfornimmelser. Många djur har sålunda varken syn-, hörsel- eller luktfornimmelser. Och av dem som har sinnesfornimmelser har somliga förmåga att röra sig i rummet, andra däremot inte. Slutligen har blott ytterst få förnuft och tänkande. Ty de förgängliga var-
elser som har förnuft har också alla de övriga själsfunktionerna, men inte alla som har dessa har förnuft. Ja, somliga har inte ens föreställningsförmåga, medan andra lever utrustade endast med denna och inte med förnuft.⁴⁰

Detta verkar motsvara växt-, djur- och människoriket (egentligen jordmänniskozonen) i Martinus terminologi. Hos Martinus är dock dessa tre typer genomgångsstadier i det levande väsendets utveckling. De utgör tillsammans med mineralriket den fysiska delen av det eviga livet. Martinus går emellertid vidare och kompletterar beskrivningen med tre *andliga* tillvaroplan vilka baseras på de återstående tre grundenergierna:

4. Intelligensenergin

Intelligensen är den förmåga med vilken man kan analysera sina erfarenheter, sönderdela dem i sina beståndsdelar, sortera dem i en ny ordning, och sammansätta dem i nya former eller skapelser. Intelligensen är en helt etiskt neutral förmåga

**De andliga
tillvaro-
planen**

**Medveten
nyskapelse,
logik**

som kan användas i såväl goda som onda syften, beroende på den moraliska utvecklingsnivån. Det är intelligensen och den av denna burna mentala organiseringsförmågan som ligger till grund för vår förmåga till medvetet tänkande. Intelligensen är en rent andlig funktion som företar sina operationer på individens minnesmaterial. Det tillvaroplan som intelligensen motsvarar är därför också ett andligt tillvaroplan, d.v.s. ett plan där väsendena inte inkarnerar i fysiska kroppar utan upplever livet uteslutande i kraft av sin förmåga att skapa i den andliga materien. Martinus kallar detta tillvaroplan för *visdomsriket*.

5. Intuitionens energi

Om intuitionen skriver Martinus:

Denna kraftkälla visar sig som ett inträngande i medvetandet av färdiga idéer, färdigt idématerial eller vetande.⁴¹

**Essens, idé,
mening,
genialitet**

Intuitionen är den av de sex grundenergierna som är minst förekommande på det jordmänniska stadiet, men den visar sig bl.a. hos konstnärer, vetenskapsmän och andra kreativa människor. En konstär t.ex. som genom långvarigt arbete skaffat sig mycket djup kunskap om sina uttrycksmedel kan på sitt område komma i kontakt med intuitionens energi:

Hos konstnärer och författare träder den i regel endast i funktion under särskilda extastillstånd, t.ex. under förälskelseglädje, under glädje över naturen eller under andra former av glädje. I ett sådant extastillstånd blir konst-

nären eller författaren fylld med idéer till sina alster.

Ju fullkomligare ”intuitionsförmågan” är, desto mer färdigbehandlat är det vetande som genom den strömmar in i hjärnan. På detta sätt kan hela skådespel, romaner eller dikter strömma till författarens hjärna eller medvetande. Det material som dessa väsen alltså fått på detta sätt är så gott som färdigbehandlat, så att hjärnarbetet med dess manifestation eller organisering blir mycket minimalt.⁴²

Intuitionsförmågan är en följd av en harmonisering mellan känsla och intelligens (med undantag från människor med mycket hög specialisering eller genialitet på ett särskilt område). Den är en förmåga som endast kan träda i funktion som ett resultat av moralisk utveckling. När den har uppnått ett stadium där den utgör en dagsmedveten, viljemässig funktion, sätter den sitt upphov i stånd att uppleva den andliga världen lika realistiskt som nu den fysiska. Intuitionen är som Martinus framställer det, den förmåga med hjälp av vilken väsendet kan genomskåda livets mysterier, uppleva sin egen odödlighet och världsaltets identitet som en levande organism. Intuitionen är den grundenergi som dominerar i tillvarons högsta plan, *den gudomliga världen*.

6. Minnesenergin

är den medvetenhetskraft genom vilken vi kan minnas. Med minnet kan vi skapa mentala ”kopior” av upplevelser och erfarenheter. Minnena skapar tillsammans en inre värld hos individen. Med hjälp av den kan vi dra nytta av gjorda erfarenheter till förmån för mera framgångsrikt hand-

”Lokal
genialitet”

Kosmiskt
medvetande

Erinring

lande i framtida situationer. Minnet ligger till grund för vår upplevelse av förfluten tid, våra föreställningar om framtid, och skapar på detta sätt vårt tidsbegrepp. Minnena har egenskapen att ändra karaktär på så sätt att de mörka och obehagliga minnena efterhand förvandlas, och de ljusa och lyckliga minnena tar överhanden. På detta sätt får händelser i en avlägsen, förfluten tid en alltmer gyllene lyster – därav uttryck som t.ex. ”tiden läker alla sår”. Jordmänniskans förmåga att erinra sig är ytterst ringa, vi kan inte erinra oss många av detaljerna i vårt liv på t.ex. ett års avstånd, än mindre i de första åren av våra liv. I den zon där minnesenergin dominerar är minnesförmågan av en helt annan kapacitet. Och på grund av den nämnda ”förgyllningseffekten” kommer, skriver Martinus, alla minnen vid den tidpunkten också att fylla individen med den största salighet – därav namnet på detta tillvaroplan: *salighetsriket*. Eftersom minnenas värld eller salighetsriket är en inre värld, är väsendets funktioner i den yttre världen obetydliga, varför salighetsrikets verkningar i den fysiska världen ger ett livlöst intryck. Den del av salighetsriket som är synligt på det fysiska planet är det område av den fysiska materien som utgörs av mineralriket.

Den ”inre” världen

För fullständighetens skull skall nämnas att Martinus också talar om en sjunde grundenergi, moderenergin, som utgör den reglerande kraften bakom den blandning de sex övriga ingår i.

Växtriket

Det levande väsendet upplever sin eviga tillvaro växelvis i två huvudzoner; den fysiska världen och den andliga världen. Dessa båda världar har

varsina livsbetingelser. I den fysiska upplever väsendet livet indirekt, via fysiska sinnen. Här kan det uppleva materiens motstånd och lagbundenhet vilket möjliggör utveckling av förmågan att tänka, här kan det dessutom uppleva principen "döden", eftersom den fysiska kroppen till skillnad från den andliga kan gå under. I den andliga världen kan bara de väsen uppleva som har en fullt utvecklad förmåga att tänka fullkomligt, d.v.s. på ett sätt som representerar ett uppfyllande av livets andliga lagbundenhet. Detta sätt att tänka är detsamma som den högsta formen av moral eller kärlek till nästan. Martinus hävdar att det är förmågan till opartisk kärlek som är själva betingelsen för att kunna uppleva andligt (jag återkommer till denna fråga i 3.d). Denna förmåga utvecklas i den fysiska världen, vilken när kärleksförmågan är fullkomlig sålunda har spelat ut sin roll för individen. I den andliga världen som Martinus betecknar som "det verkliga livet", kan där efter väsendet med sin fullt utvecklade upplevelseförmåga uppleva den högsta tänkbara lycka och livsglädje.

Den fysiska världen är sålunda den scen på vilken det levande väsendet förvandlas från en omedveten, instinktstyrd och osjälvständig livsform till en kosmiskt medveten, suverän och moraliskt genial människa. Denna förvandlingsprocess börjar i växtriket, i vilket väsendet upplever de första förnimmelsemässiga kontakterna med den yttre världen under denna utvecklingscykel. Att växtväsendet har ett förflutet bakom sig med en medveten tillvaro visar sig enligt Martinus tydligt i den biologiska uppbyggnad och estetiska form växten har. I växtriket finns ju ofta de mest komplicerade tekniska och kemiskt organismer,

**Medvetandet
utvecklas i
den fysiska
världen**

**Växten har
ett förflutet i
en andlig
värld**

**Växtens dags-
medvetande
finns på det
andliga
planet**

och naturens flora tillhör det som människor i alla tider prisat som inbegreppet av skönhet. Martinus bestrider att en så vacker och ändamålsenlig företeelse kan vara resultatet av slump och nödvändighet, eller någon annan form av död mekanism. För honom är den beviset på ett medvetande, en intellektualitet som föregått och orsakat växtens framträdande. Denna intellektualitet finns nu för växtens vidkommande i form av instinkt, d.v.s. omedvetna automatiska funktioner. Växten är sålunda inte medveten om sin fysiska verksamhet, den har samma förhållande till den fysiska världen som vi människor har till den andliga. Men liksom vi t.ex. i sömnen kan ana existensen av en andlig tillvaro, anar växten också den omgivande fysiska världen och dess naturkrafter.

**Växtens
förnimmelse
av en fysisk
värld**

Det är dessa naturkrafter som efterhand skall väcka växten ur sin sovande tillvaro. Det som i synnerhet gör denna väckningsprocess möjlig, är naturens kretslopp samt naturkrafternas, djurs och människors påverkan på växtens kropp. Växten kan nämligen, påstår Martinus, känna denna påverkan – om än svagt – som en ”*odetaljerad aning* av behag och obehag”. Det är denna kontrast mellan behags- och obehagsupplevelsen som utgör den centrala faktorn i hela utvecklingen fram till det riktiga människostadiet. Denna kontrastupplevelse uppstår som ett resultat av att de yttre krafterna ibland är ogynnsamma och ibland gynnsamma för den fysiska kroppens livsfunktioner, och att de därför stundom hotar, stundom befrämjar väsendets fysiska överlevnad. Genom utvecklingens gång blir behags- obehagsupplevelsen alltmer detaljerad. Hos växten är dygnets och årets rytmiska växlingar av särskilt intresse. Genom årmiljoner av dessa kontrastväx-

lingar, som omväxlande stimulerar och motverkar väsendets fysiska funktioner, avsätts i dess medvetande en allt mer självständig talang. Dagens ljus och värme utgör en första form av aktivitet eller vakenhet, liksom nattens kyla och mörker en form av passivitet eller sömn. Naturen skapar på detta sätt genom dygnsväxlingarna en talang för vakenhet och vila i växtens medvetande. Till detta kommer årets kretslopp som innebär en ännu mera kontrastrik växling. Under sommaren kan växtens organism utvecklas, men under vinterns kyla och mörker reduceras den oskyddade växtens livsbetingelser till ett minimum. Denna yterlighet mellan sommar och vinter avsätter sig efter långa tidrymder i växtmedvetandet som en talang för "liv" och "död", – vi ser här med andra ord reinkarnationens upprinnelse.

Martinus vill på detta sätt förklara reinkarnationen som en självständig förmåga eller talang hos individen, som är ett naturligt resultat av naturens sätt att verka. Genom de ovan skisserade processerna skiljs så att säga ljus och mörker, medvetenhet och omedvetenhet, från varandra. Ett dagsmedvetande skapas som är separerat från det omedvetna, det Martinus kallar för "nattmedvetandet". När denna separation är färdig, är väsendet dagsmedvetet på det fysiska planet och dess andliga sida tillhör dess nattmedvetande. Det är då inte längre en växt utan har inträtt i djurriket. Detta verkar bl.a. innebära att varje levande varelse, för att kunna utveckla ett fysiskt dagsmedvetande, enligt Martinus måste uppleva såväl dygns- som årskretslopp med starka kontraster, det måste alltså åtminstone under en period leva i tempererade zoner.

Förmågan till reinkarnation utvecklas

Växten väcks till medvetande i den fysiska världen

**Fysiska sinnen
– ett resultat
av omgiv-
ningens på-
verkan**

En annan viktig huvudfaktor i växtens utveckling till djur, är den starka påverkan som vädrets krafter och andra levande varelser utsätter det för. Växten är den mest oskyddade av alla fysiska varelser, och sålunda helt prisgiven åt omgivningens krafter. Eftersom många djur dessutom lever av vegetabilisk föda är denna påverkan betydande. Martinus gör gällande att det dråp vi utsätter växten för förnimms av denna, även om det är så svagt att det inte bör leda till moraliska betänkligheter. Han anser emellertid att denna påverkan är viktig för växtens utvecklande av sina sinnen och nervsystem. Det är uteslutande omgivningens påverkan som kan skapa förmåga att förnimma; synen skulle inte existera om inte solljusets påverkan funnits, hörselns utveckling är ett resultat av lufthavets vibrationer o.s.v. Och djurets utvecklade förmåga att känna smärta och fysiskt välbefinnande är således enligt Martinus en följd av den mycket långvariga och brutala påverkan som det utsatts för alltifrån växtens stadium.

Djurriket

**Den fysiska
världen som
verklighet**

Djuret upplever som nämnts den fysiska världen som en dagsmedveten verklighet, och behags- och obehagsupplevelserna som ett realistiskt faktum. Djurriket är den dräpande principens zon, i djurets medvetande dominerar tyngdenergin, den explosiva och dräpande medvetenhetsenergin. Här är det allt överskuggande därför kampen för tillvaron eller djungelns lag. Eftersom födan utgörs av andra varelsers organismer blir djurriket kampens, konkurrensens och stridens tillvaroplan. Djuret har emellertid i kraft av sitt minne förmågan att gör erfarenheter som det vid

**Den dräpande
principen**

senare tidpunkt med hjälp av instinkten kan mobilisera i överlevnadens tjänst. När djuret möter en okänd situation är det i livsfara om det inte kan finna en utväg baserat på tidigare upplevelser. Om dessa saknas blir resultatet ödesdigert, men tillför dock en ny erfarenhet som väsendet kan dra nytta av i framtiden. På detta sätt tillväxer och utvecklas djurets förmåga att upprätthålla livet, och dess medvetande blir alltmer rikt på detaljer.

Djurriket är den zon i tillvaron där det levande väsendet kan uppleva "döden". Eftersom det till sin egentliga natur är en evig realitet kan denna upplevelse endast komma till stånd som en illusorisk upplevelse. Detta åstadkommes av reinkarnationsprincipen, och det faktum att väsendet efterhand kommit att identifiera sitt liv med den fysiska kroppen. Eftersom denna kropp är en skapad realitet som har en begynnelse och en avslutning, kan tillvaron för djuret upplevas som något tidsbegränsat. Dess liv blir beroende av fysiska materier, tid och rum. Och på detta sätt uppstår efterhand den illusion om "dödlighet" som kulminerar hos den materialistiskt tänkande människan. Denna illusion kommer till stånd tack vare att djuret växelvis upplever en fysisk tillvaro inkarnerad i en materiell kropp, och växelvis i en andlig värld, samt att dessa båda former av livsupplevelse hålls separerade. Den är nödvändig av den anledningen att det eviga livet eljest aldrig skulle kunna upplevas. Något som inte har en kontrast eller motsättning kan aldrig bli ett upplevt faktum för någon. Och om det levande väsendet aldrig kunde uppleva en tillvaro av tidsbegränsning, dödsångest och kamp för livet, skulle den eviga tillvaron vara detaljlös och oförnimbar, med andra ord detsamma som en "evig död".

Kampen för tillvaron

"Döden" blir en erfarenhet

**Dödsångesten
riktar upp-
märksam-
heten på den
egna
existensen**

**Den religiösa
principen**

Genom kampen för tillvaron och upplevelsen av fysisk smärta och dödsångest utvecklas efterhand djurets intelligens respektive känsla. De livsfarliga situationerna och den rädsla för tillintetgörande som djuret om och om upplever skapar till sist i dess medvetande en fråga, en undran om vad som är orsak till allt detta som det upplever som ont. Djuret blir med andra ord efterhand medvetet om sin dödsångest. Efter att tidigare bara reagerat i själva farosituationen, börjar en första form av reflektion att uppstå, en *medveten* frågeställning om hur det på ett mera effektivt sätt skall kunna säkra sitt liv. Därmed blir väsendet för första gången medvetet om att det självt och omgivningen är skilda; tänkandet börjar anta strukturen "jag-det". När detta begynnande tänkande uppstår någonstans i mitten av djurrikets tillvaroplan, är det uttryck för att intelligensen uppnått den tröskel som krävs för att skilja den egna individen från den omgivande världen. När detta uppträder börjar också den första primitiva tankeverksamhet som syftar till att på ett mera medvetet sätt alliera sig med världens "goda" krafter, och undgå eller fördriva de "onda". Eftersom väsendets instinkt skapar övertygelsen att världen och naturen är besjälad och levande, utvecklar sig denna strävan till de föreställningar om överjordiska krafter som i olika former kännetecknar all religiös kult. Denna instiktiva eller känslomässiga övertygelse är enligt Martinus grunden för den religiösa föreställningsvärlden ända fram till dagens världsreligioner. Djuret på detta det medvetna tänkandets första stadier är inte längre ett renodlat djur, utan utgör nu den övergångsform till människoriket som Martinus kallar jordmänniska.

Övergången djur-människa

Skillnaden mellan det egentliga djuret och jordmänniskan är den, att medan djuret bara kan uppleva fysiska fakta – vilket betyder direkta ingrepp i djurets fysiska kropp – har den jordiska människan börjat utveckla organ med vilka hon kan uppleva ickefysiska eller andliga fakta (kunskap). Och detta är ett resultat av intelligensens ökade kapacitet. Det är med denna förmåga hon tänker, analyserar, skapar, planerar o.s.v. Med intelligensen kan väsendet sortera bland sina erfarenheter, sönderdela dem i sina beståndsdelar och sätta samman dem i nya kombinationer. Då all kunskap enligt Martinus är detsamma som igenkännande, innebär detta att kunskapsförmågan förstärks (om "kunskap", se 3.d). Väsendet kan nämligen med hjälp av intelligensen mobilisera tillgängligt erfarenhetsmaterial på ett långt effektivare sätt, vilket underlättar igenkänningen. Ställd inför en problemsituation kan hon i allt större grad dra nytta av minnen som liknar den aktuella situationen, hon kan generalisera och kategoriindela sin kunskap och därmed lättare lösa akuta utmaningar. Hela denna mentala verksamhet företas – inte med den fysiska kroppen – utan med det andliga organ som Martinus kallar "intelligenskroppen". Med den kan minnena också användas till att sammansätta nyskapelser, vilket all skapande aktivitet som t.ex. konst är exempel på.

Den jordiska människans medvetna förmåga att ingripa i sitt öde, d.v.s. hennes tankeförmåga, är – eftersom den utgör en andlig funktion – för Martinus ett bevis för att jordmänniskan har påbörjat en process av förändligande. Tankeförmågan är hennes begynnande medvetna andliga liv som på nästa tillvaroplan skall vara hennes rätta element

Andliga fakta

Förmåga till nyskapelse

Den jordiska mänsklighe- tens plats i utvecklingen

på samma sätt som den fysiska tillvaron är djurets. Med utvecklingen av "intellektualiteten", vilken i Martinus terminologi utgör en harmonisk enhet av känsla och intelligens, går livets väg för jordmänniskan allt snabbare in i en zon, där världen av tankar, idéer och föreställningar är en lika realistisk yttre verklighet som för oss nu den fysiska.

Den nuvarande mänsklighetens medvetenhetstillstånd kännetecknas enligt Martinus alltså av att det utgör en blandning av två sinsemellan konträra medvetenhetskrafter: den djuriska och den mänskliga. Den djuriska sidan är den som uttrycker sig i alla former av egoism: makt- och ägandebegär, intolerans, högmod, hänsynslöshet o.s.v., medan den mänskliga skapar ett behov att manifesteras på ett altruistiskt sätt: med osjälviskhet, ödmjukhet, rättsmedvetande, hjälpsamhet, tolerans, kärlek m.m. De mänskliga egenskaperna är ett resultat av att lidanden och svårigheter skapat en känslighet och en igenkänningsförmåga, som gör att individen när den konfronteras med en annan människas smärta, upplever denna smärta som om den vore hans eller hennes egen. Denna medkänsla utvecklar sig för jordmänniskan alltmer till humanitet och oegen nytta. I förening med den tilltagande förmågan att tänka logiskt, d.v.s. i harmoni med lagbundenheten i världen, uppstår efterhand den *äkta kärleken*, vilket för Martinus är

Äkta kärlek

...en manifestationsutlösning som till alla delar siktar mot att vara till gagn för andra levande väsen – utan hänsyn till vad detta kan komma att kosta dess upphov av obehag eller lidande.⁴³

Äkta kärlek är alltså att på ett optimalt sätt vara ”till glädje och välsignelse för andra levande väsen”. Denna kärlek skall inte förväxlas med den äktenskapliga kärleken som ju utväljer ett särskilt objekt för sina känslor, och därmed är en form av partiskhet. Den äkta kärleken är inte heller någon form av känslösamt, kritiklöst uppoffrande. Om den är fullkomlig utgör den inte bara medkänsla, utan är i lika hög grad ett resultat av logiskt tänkande. En kärleksfull handling är därför inte nödvändigtvis att tillfredsställa andra människors omedelbara önskningar, utan att göra det som är bäst för helheten och på lång sikt. Detta altruistiska handlande är helt fritt från tankar om motprestation eller egna fördelar. Den förnimms som ett oemotståndligt behov av att vara till nytta för allt och alla. Det främsta exemplet på detta sätt att vara får vi av naturen själv. Martinus framhåller ofta naturen med sin rikedom, generositet och skönhet som en förebild och ett bevis för att världsalltets struktur utgör den högsta formen av kärlek – eller som han brukar uttrycka det: ”Världsalltets grundton är kärlek”. Att jordmänniskan efterhand mer och mer utvecklar sina mänskliga sidor, d.v.s. sin kärleksförmåga, innebär därför att hennes sätt att tänka alltmer harmoniseras med universums eget sätt att vara.

Enligt Martinus kan samtliga den jordiska människans problem, vare sig det rör sig om internationella konflikter, ekonomiska kriser, sociala problem, psykologiska, samlevnads- och sexuella problem, föras tillbaka på den kamp mellan djuriskt och mänskligt som förssiggår i hennes medvetande. Det skulle föra alltför långt att i detta sammanhang referera Martinus förklaringar om hur han menar att detta yttrar sig på olika områ-

Kärlek och logik är samma sak

Människans inre kamp

Djuret i människan går mot sin undergång

den, och jag nöjer mig därför med att hänvisa till hans verk. Men Martinus ser mycket optimistiskt på framtiden. De egoistiska sidorna kan tack vare livets lagbundenhet inte undgå att skapa svårigheter för individen som så småningom underminerar just dessa sidor, eller det "djuriska" sättet att handla. Det s.k. onda undergräver således sig självt och verkningarna av det kan i slutändan inte utmynna i annat än en tillväxt av humanitet, förnuft och nästakärlek. Eftersom alla handlingar alltid återvänder till sitt upphov i form av väsendets öde, och eftersom egoistiska handlingar alltid skapar lidande, blir slutresultatet av varje självisk handling en ny erfarenhet som visar det ologiska i detta sätt att vara. Det ologiska består i att handlingens upphov använt ett sätt som med hänsynstagande till livslagarna inte varaktigt kan ge den verkan som personen avsett. En kortsiktig fördel som uppnåtts genom att man t.ex. gått bakom ryggen på någon, tagit ut ett för högt pris, fuskat eller manipulerat i tron att det aldrig skulle upp-dagas, förlorar man när man själv utsätts för samma beteende av andra.

Världsåterlösningsprincipen

Martinus betonar ofta att utvecklingen inte är en automatisk självgående process, utan att man skall se det som Guds skapande gärning. När det gäller utvecklingen från djur till människa är denna planmässiga ledning särskilt tydlig i form av den kulturfaktor som Martinus kallar "världsåterlösningsprincipen". Denna innebär i korthet att människans andliga ideal föds in i världen via längre framskridna väsen, som genom sin visdom och auktoritet kan bli andliga och moraliska le-

Människans utveckling sker under ledning

dare för folket. Martinus anser t.ex. att de stora religionsstiftarna är "utsända" för att fullgöra en del av en plan som gäller för hela mänsklighetens utveckling. Alltifrån den tidpunkt när den primitiva människan började kunna tillgodogöra sig undervisning från visa män och kvinnor har sådana personer framkommit och skapat världsförklaringar, etiska regler och kulter som kunnat tjäna som andlig näring och ideal för människan. När människan utvecklas intellektuellt och moraliskt blir en gammal världsbild och etik efterhand föråldrad, och ett behov av en mera fullkomlig lära uppstår. När ett sådant behov växt sig starkt inkarnerar nya lärare med en undervisning som kan utgöra ideal för en ny utvecklingsperiod. På detta sätt går utvecklingen stegvis mot en alltmer fullkomlig världsbild. Denna utveckling kommer att fortsätta, säger Martinus, tills dess att individen själv av egen kraft kan förstå livets mysterium och mening, och han eller hon således blivit sin egen auktoritet. Världsåterlösningsprincipen är en slags andlig föräldraprincip som inte bara rör det konventionellt religiösa livet. Även på andra områden som konst, samhälle, vetenskap o.s.v. leds utvecklingen på motsvarande sätt.

**Utvecklingen
går stegvis**

I utvecklingen mot det riktiga människoriket är begreppet "vetenskap" av speciell betydelse. Vetenskapen är jordmänniskans begynnande kunskap om världen, den befriar oss efterhand från allt mer av det tunga arbetet och den sätter oss i stånd att få naturkrafterna att verka i vår tjänst. Vetenskapen är början på en sann kunskap om tillvarons natur, men begränsas ännu av att jordmänniskan till största delen är hänvisad till att forska i tillvarons materiella sida. Med den tilltagande kunskapen om världen och behärskandet av na-

Vetenskap

**Kunskap
frigör indi-
viden från
auktoritär
ledning**

turkrafterna minskar efterhand behovet av en religiös, trosbaserad världsförklaring. Medan religionen är en förklaring av livsgåtorna som bygger på känslomässig övertygelse, försöker vetenskapen skapa *vetande*, vilket innebär att individen alltmer frigörs från den auktoritära ledning som religiös dyrkan är. Detta är enligt Martinus anledningen till att vi i allt högre grad kan bevittna en avfolkning av kyrkosalarna, samtidigt som kunskap, ”vetenskapliga sanningar”, utbildning o.s.v står allt högre i kurs. Det slags kritiska tänkande och det oavlåtliga sökande efter begripliga förklaringar som är förknippat med vetenskapen och utbildningsväsendet kan inte riktas mot de religiösa dogmerna utan att dessa dras i tvivel.

Denna underminering av den auktoriserade kyrklighetens trovärdighet beror på att de påståenden eller lärosatser som den vilar på inte *är avsedd* för en kritisk, logisk granskning. De är givna till en mänsklighet för vilken den känslomässiga suggestionen är tillräcklig för att skapa tilltro till dess sanningshalt. Dogmerna om det ställföreträdande lidandet, Guds skapelse av världen, hans allmakt, allvishet och oändliga kärlek, kärleksbudet m.m. förlorar emellertid sin bärkraft när människans egen kunskapsförmåga ger henne andra och mer begripliga förklaringar av livet och världen. Men när den moderna människan vänder sig från den kristna livssynen går även den kristna moralen förlorad, liksom tron på evigt liv, rättvisa o.s.v., och väsendet kommer in i ett materialistiskt utvecklingsstadium. Hennes egen forskning är ju – på grund av att hon ännu endast kan förnimma fysiskt – begränsad till den materiella världen, och hennes kunskap inskränker sig därför till typen ”mått och vikt”. Den uppfatt-

ning som därigenom uppstår (att livet och medvetandet är en produkt av fysiska materiers kombinationer, hjärnprocesser, slump eller döda naturmekanismer) är, hävdar Martinus, det längsta som väsendet kan komma från den sanna verklighetsuppfattningen. Och eftersom denna materialistiska livssyn inte ger något moraliskt rättesnöre och den kristna etiken desavouerats, får självbevarelsemoralen här en sista renässens. Det egoistiska, djuriska medvetandet förenat med intelligens och tekniskt kunnande är tillvarons farligaste och mest dödsbringande stadium. Det är denna kombination av medvetenhetsenergi som skapar massförstörelsevapen, terror, hänsynslös utsugning, cynisk affärsverksamhet, sadism o.s.v.

Den materialistiska världsbilden kommer emellertid att överges när kärleksförmågan växer. Den opartiska kärleken är nämligen enligt Martinus helt enkelt en ny slags förnimmelselförmåga (se 3.d). Det som begränsar vår förmåga att uppleva och förstå världen som den är, är vår tankeförmåga. Så länge vårt psyke är helt eller delvis styrt av självbevarelsekraften kommer vår syn av världen att vara beroende av den särskilda utsiktspunkt vi själva har. Vi upplever medväsendena och omvärlden i förhållande till våra egna begär; världen ses genom färgade glasögon. Den djuriska moralen eller egoismen kan på grund av denna partiskhet aldrig ge väsendet en objektivt sann kunskap om livet och världen. Men därför kommer uppfattningen av världen också att förändras när kärleksförmågan, d.v.s. opartiskheten, tillväxer. Och eftersom en fullkomlig opartiskhet är det samma som en förmåga till äkta kärlek, är det endast med denna förmåga fullt utvecklad som man helt kan förstå livets mysterium (jag återkommer till detta i 3.d).

**Vetenskapen
och materialismen**

**Kärleken – en
ny förnimmelselförmåga**

Mänsk- ligheten i födslovändor

Om man sammanfattar vad som ovan är sagt om utvecklingen från djur till människa, kan man säga att Martinus anser att den jordiska mänskligheten i allt snabbare takt är på väg in i en tillvaroform som radikalt skiljer sig från den som vi vant oss betrakta som naturlig. Världskriserna, den moderna människans många problem på det personliga planet, den snabba vetenskapliga utvecklingen, m.m. är led i en förvandling av vår psykiska identitet, en födsloprocess som skall kulminera i en ny väsensart: den riktiga människan. De krig, konflikter samt fysiska och själsliga lidanden som plågar den jordiska människan är födslovändorna, de är verkningarna av den djuriska moralens sista kamp om herravälde i våra medvetanden. Men alla dessa verkningar kan bara påskynda den process av förändligande som redan är långt framskriden. I allt högre takt samlar vi kunskaper om både de fysiska och de psykiska materiernas sätt att verka. Den materiella vetenskapens kunskaper ökar explosionsartat och ger oss medel att göra livet till ett bekvämt välstånd om blott förmågan att administrera och fördela tillgångarna finnes. Men även i vårt förhållande till andra människor går erfarenhetstillväxten i snabbt tempo. Samlevnadsproblem, känslomässiga konflikter, psykiska sjukdomar, sociala problem, internationella förhållanden o.s.v. skapar erfarenheter om hur vi bör leva för att få den fred och de relationer vi önskar.

Människoriket

Martinus framtidsvision

Martinus beskriver detaljerat hur han menar att vetenskap och teknik alltmer kommer att användas på ett kärleksfullt sätt i livets tjänst, hur

ekonomi och politik utvecklas till rättvisa och jämlikhet, och hur världen alltmer internationaliseras och till slut växer samman till ett globalt världsrrike. Jag förbigår dock detta material här eftersom jag anser att det faller utanför ramen av detta arbete. Jag nöjer mig med att konstatera att Martinus anser att den nuvarande utvecklingen med *naturnödvändighet* kommer att leda till en värld där kärlek, förnuft och intellektualitet regerar. Detta nya tillvaroplan kännetecknas av den förmåga som Martinus benämner *kosmiskt medvetande*, och som utgör slutresultatet av hela utvecklingen i den fysiska världen, av det förändligande som den jordiska människan är inbegripen i, och av utvecklingen av den fullkomliga och opartiska kärleken till allt och alla.

**Kosmiskt
medvetande**

Det kosmiska medvetandet är ett resultat av att känslan utvecklats och kommit i harmoni med intelligensen på ett sådant sätt, att medkänslan alltid är logiskt ledd, samtidigt som förnuftet aldrig kan användas annat än i kärlekens tjänst. Denna harmoni mellan känsla och intelligens är en grundenergiblandning som representerar den fullkomligaste form av intellektualitet eller med andra ord Guds eget sätt att tänka och skapa. När väsendet på detta sätt utvecklat ett medvetande som så att säga fungerar på samma sätt som naturen och universum självt, har igenkänningsförmågan också utvidgats så långt att väsendet är i stånd att genomskåda tillvarons mysterium, att uppleva världsalltet som en levande helhet och sin egen odödlighet. Denna förmåga att skåda bortom de materiella formerna, att se den andliga sidan av allt skapat d.v.s. den mening, idé eller tanke som manifesteras i det, bärs av en särskild andlig kropp och grundenergi: intuitionsenergin.

**Harmonin
mellan in-
divid och
helhet åter-
upprättad**

Den livgivande principen

Den riktiga människan är en varelse som lever i två världar; å ena sidan är hon fortfarande en fysisk varelse, å andra sidan är hon en dagsmedvetet andlig varelse. Medan livsbetingelsen i djurriket var "envar sig själv närmast" är livsbetingelsen för den riktiga människan kärleken till nästan. Att göra gott, handla på ett sätt som är bästa tänkbara för helheten, och att ge utan krav på motprestation har blivit ett organiskt behov för detta kärleksväsen. Martinus beskriver det riktiga människoriket som en värld, där hela planeten blivit *ett* rike med *en* regering, där alla krig, orättvisor och konflikter upphört, all typ av föda som medför dråp av andra varelser försvunnit, pengar är avskaffade och arbetstid det enda betalningsmedlet, liksom en rättvis fördelning av tillgångarna är etablerad. Det är med andra ord det förebådade "tusenårsriket" eller "himmelriket" Martinus beskriver när han behandlar det riktiga människoriket. Detta fredsrrike anser Martinus bör vara en realitet på vår jord om omkring 3.000 år.

Världsstaten

Tillvaron i denna av Martinus förutsedda kommande värld är naturligtvis mycket svår att tänka sig in i. Möjligen kan man få en föreställning om den, om man tänker på alla positiva utvecklingstendenser inom konst, vetenskap, teknik, humana rörelser, demokratisering o.s.v., och drar ut konsekvenserna av dem så långt som möjligt. Martinus hävdar att varje hunger består tills dess att en mättnad genom konkret livsupplevelse kommit till stånd. Därför kommer summan av människors alla begär efter en värld av fred, intellektualitet och kärlek att sträva mot människoriket liksom en magnets pluspol dras mot dess minuspol. I det riktiga människoriket är det känsla som

är den dominerande grundenergin. Detta betyder att det här – i motsats till djurriket där fiendskap, angrepp och försvar, är vardag – är nuet, närvaron, beröringen, smekningen, som är livsluften. Den altruistiska kärlek som Martinus talar om är på inget sätt enbart en platonisk kärlek, den har sin konkreta kulminationsakt på liknande sätt som den djuriska sexualiteten. Den mänskliga sexualitetens drivkrafter är dock annorlunda än den som är den rådande på vårt utvecklingssteg:

Kärleken till medmänniskan utvecklas till en ny form av sexualitet

Skillnaden mellan jordmänniskan och den kosmiska människan ligger sålunda huvudsakligen däri, att den förstnämnda genom sin sexualitet håller sådana anlag vid liv, som knyter henne till djurriket, medan den sistnämnda däremot genom sin sexualitet håller sådana anlag vid liv, som knyter henne till människoriket.⁴⁴

Med detta menar Martinus att sexualiteten i människoriket är helt i nästakärlekens tjänst, den sexuella handlingen är en obetingad gåva till vilken inga krav av något slag är häftad. Svartsjukedramer, olyckliga äktenskap och andra problem i samband med kärlekslivet är därför uteslutna. Martinus beskriver med stor noggrannhet hur han menar att sexualiteten förvandlas i utvecklingen från djur till människa. Detta är ett omfattande och mycket intressant område av hans kosmologi, som jag här på grund av syftet med detta arbete tyvärr ser mig nödsakad att utelämna.

Med utvecklingen av det kosmiska medvetandet är väsendets tankeförmåga sådan, att det helt enkelt inte *kan* tänka på ett sätt som inte harmo-

Den fysiska tillvaron spelar ut sin roll

De andliga tillvaro- planen

nierar med den andliga lagbundenheten. Den är organiskt färdigutvecklad eller – fullkomlig. Anledningen till att det levande väsendet överhuvudtaget inkarnerar i en fysisk värld är ju som tidigare nämnts, att det endast är i denna värld av motstånd och med konfrontation med dödshot, som tankeförmågan kan utvecklas. När denna nu är så utvecklad som den kan bli, försvinner meningen med att leva i en fysisk kropp. När det riktiga människoriket etablerats som fysisk realitet, upphör därför efterhand väsendets fysiska tillvaro. Det blir nu efterhand alltmer en helt andlig varelse.

Visdomsriket

Det första tillvaroplan som helt utgör ett andligt sådant är det som Martinus kallar *visdomsriket*. I detta är det intelligensen som är den dominerande medvetenhetsenergin.

De i dette tilværelseplan hjemmehørende væsener er verdensaltets allerhøjeste kapaciteter i total fuldkommen skabelse. De udgør visdommens allerhøjeste mestre. Det er disse væsener, der bestemmer og udformer livets allerhøjeste skabelseakter. De bestemmer og udformer organismerne for kommende plantetilværelser, dyre og mennesketilværelser på kommende kloder og verdener, ligesom det er fra disse væsener, at de store skabelseprocesser på vor egen klode, som vi kalder "naturen", stammer. Der findes således absolut ingen skabelse processer, der ikke har rod i dette visdommens tilværelseplan og hjemstavn.⁴⁵

Att leva sig in i Martinus skildring av tillvaron i dessa världar ställer mycket stora krav på föreställningsförmågan. Vi är ju vana att tänka med utgångspunkt i vår upplevelse av tid, rum och materia. I visdomsriket och de efterföljande andliga världarna är väsendet inte fången i dessa dimensioner, utan upplever "utanför tid och rum". I den fysiska världen är det vår relation till yttre företeelser – som t.ex. jordens storlek och rotation, vår organisms livslängd o.s.v – som avgör vår uppfattning om tid och rum. Med kosmiskt medvetande upplever väsendet sin egen natur såsom höjd över tids-rumsdimensionaliteten, och denna blir därför *en följd* av dessa viljemässiga skaparakter i stället för att vara något i vilket dessa akter äger rum. Det levande väsendets livsupplevelse är med andra ord här baserade på den verkligt fasta punkten – de eviga realiteterna – som referens, i stället för att som hos det fysiska väsendet uppleva materien (t.ex. jordklotet) som fast punkt. Vår värld är en värld av *avstånd* medan den andliga världen är en värld av *tillstånd*. Där finns således inga hinder i form av distans att övervinna, kommunikationen etableras genom att individerna inställer sig på samma "våglängd". Därtill är medvetandet, d.v.s. tankarna i den andliga världen en *yttre* företeelse. För den fysiskt inkarnerade individen upplevs ju tankevärlden som något *inre*. Detta beror på att den fysiska tillvaroformen är indirekt, d.v.s. intrycken av den yttre världen förmedlas genom fysiska sinnesorgan. Detta är nödvändigt med tanke på den fysiska världens livsbetingelser. Tack vare att djuret och jordmänniskan har denna indirekta upplevelseform är det möjligt att uppleva invalidisering, sjukdomar och död utan att det påverkar väsendets kosmiska struktur. I den andliga

Den andliga världen – en värld av tillstånd

Den fysiska världen: indirekt upplevelse

världen förhåller det sig emellertid annorlunda, och därför kan ingen heller uppleva denna värld utan att ha en fullkomlig moral. Här sker kommunikationen inte via omvägar som text eller talade ord, utan genom direkt upplevelse av den andres tankevärld.

Den Gudomliga världen

Livets kulmination

Nästa tillvaroplan som Martinus beskriver utgör enligt honom tillvarons ”högsta”. Han kallar det *Den gudomliga världen*, och intuition-energin är dess dominerande medvetenhetskraft. Intuitions kroppen säger Martinus, är ”organ för skapelse och upplevelse av idéer”.

Ingen skabelse eller manifestation kan finde sted uden først at have været en ide. Alle manifestations- eller skabelseideer forekommer eller har hjemsted her i den guddommelige verden. Her ingår ideerne fra manifestationerne i de underliggende tilværelseplaner, ligesom de naturligvis også udgår herfra. Det er herfra, de udgår for at blive bearbejdet og udformet i tankematerialet i visdomsriget og derfra videre forplantes til manifestationen eller skabelsen på det fysiske plan. Intuitionsplanet er således i realiteten et ”facitplan”. Alle verdensaltets facitter forekommer her. Men når alle eksisterende facitter forekommer her, er dette plan hjemstedet for hele Guddommens bevidsthed. Guddommens bevidsthed er således al viden om Kosmos eller verdensaltet og bliver derved det samme som ”kosmisk bevidsthed”⁴⁶.

Individens och Gudomens medvetande sammansmälter här till den högsta enhet. Gud och gudason är här förenade på det sätt som med Kristi ord kan uttryckas: ”jag och fadern är ett” säger Martinus. Han beskriver detta tillvaroplan som den högsta form av salighet som överhuvudtaget kan manifesteras eller upplevas, men han understryker att en fysisk varelse knappast kan föreställa sig detta upphöjda liv. Redan om det förra tillvaroplanet skriver han:

Att förklara ”visdomsrikets” överjordiska tillstånd för den jordiska människan är nästan som att försöka göra den lätta sommarbrisens luftiga tillvaro begriplig för den tunga, massiva graniten.⁴⁷

När man studerar Martinus beskrivning av de andliga världarna skall man komma ihåg att det levande väsendet efter att ha uppnått en fullkomlig intellektualitet, d.v.s. kosmiskt medvetande, inte kan nå högre. Utveckling är en tillväxt av väsendets tankeförmåga, vilket för Martinus är detsamma som moral. När väsendet uppnått det riktiga människoriket är denna utvecklingsprocess fullbordad, och de andliga världarna skiljer sig därför inte från varandra i kvalitativ bemärkelse. Däremot medför hunger- och mättnadsprincipen att manifestationsformen ändras, och därmed grundenergiblandningen. Men den skala av utvecklingssteg från primitivitet till intellektualitet som väsendena i den fysiska världen ingår i, har ingen motsvarighet i den andliga världen.

Principen om hunger och mättnad gör sig dock gällande på samma sätt. I djurriket fick väsendet

**”Genialitet”
är gränsen
för utvecklingen i ett
kretslopp**

**Livets krets-
lopp går
mellan en
kulmination
av mörker
och en kulmi-
nation av ljus**

uppleva kulminerande mentalt mörker och primitivitet, vilket skapade dess längtan efter ljus. Den fysiska världen och i synnerhet djurriket, är livets svar på ett begär efter en materiell tillvaroform, och upplevelsen av att vara en individuell varelse. I Den gudomliga världen får väsendet tillfredsställt det begär efter kontrasten till mörkrets kulmination som upplevelsen av dess konsekvenser i form av lidande, smärta, ensamhet och maktlöshet alstrat. Här kulminerar upplevelsen av det levande, av ande och av gemenskap med universums liv.

Men även upplevelsen av ljus och salighet skapar mättnad och därmed längtan efter en kontrast. Och här börjar vi närma oss ett område av Martinus utvecklingslära som både kan vara svår att förstå och dessutom en aning kontroversiell. Han gör nämligen gällande att upplevelsen i Den gudomliga världen, hur lycklig och salig den än må vara, även den skapar mättnad och längtan efter en kontrast. Och denna kontrast kan bara vara mörker, primitivitet och omedvetenhet. Om det levande väsendet här i enhetens och evighetsupplevelsens zon inte kunde finna en förnyelse, utan var hänvisad till att i evighet leva på livsupplevelsens högsta topp, skulle efterhand alla kontraster i dess medvetande tona ut och förmågan att uppleva dö bort. Men hungern att uppleva livet är den starkaste av alla drivkrafter. Och väsendet anträder således i ljusets kulminationsområde i Den gudomliga världen en vandring som är motsatt den utvecklingsprocess som vi ovan talat om från växt till människa. På bakgrund av den hundra procentiga lyckoupplevelsen såsom *ett* med världsalltets levande upphov, uppstår långsamt ett behov av att markera sin individualitet,

**Urbegäret
skapar
längtan efter
fysisk tillvaro**

att känna ett motstånd från omgivningen, att få sin livsupplevelse förnyad. Och detta behov kan bara tillfredsställas av upplevelsen genom en fysisk livsform.

Salighetsriket

Det första som sker i denna process är att väsendet efter den totala föreningen med allt levande i världen omkring, söker kontrasten i sitt eget inre, i sin minnesvärld. I sitt minne kan väsendet gå tillbaka till en form av livsupplevelse som tillfredsställer dess behov av motsättning till det som det nu börjar stöta ifrån sig. Och det som dess intresse dras emot är den i en fjärran forntid upplevda fysiska tillvaron. Eftersom minnesförmågan i denna zon är oerhört mycket starkare än den som vi jordiska människor har, kan väsendet erinra sig detaljer alltifrån växtstadiet, genom djurriket, människoriket och till dess nuvarande tid. Men efter ljusupplevelsens kulminationszon är det främst minnena från den fysiska världen som lockar. Det är kampen, striden, motståndet och arbetet med den tunga fysiska materien som bäst kan tillfredsställa dess livslängtan. Liksom en ökenvandrare och en drunknande har olika syn på vatten, är det naturligtvis svårt för en varelse som just upplever de svåra konsekvenserna av djurrikets moral att förstå att ett annat levande väsen kan längta till denna jämmerdal. Martinus hänvisar här till att förekomsten av kontraster är avgörande för upplevelse överhuvudtaget, och att begäret efter själva livets upplevelse är outsläckligt. I ett evighetsperspektiv upplever varje levande väsen lika mycket mörker och ljus, det som vi kallar ont, lidande, smärta o.s.v. uppvägs av

**Det inre
världsalltet**

**Alla upplever
lika mycket
av mörker
respektive
ljus**

**Salighetsriket
– det eviga
livets vilozon**

motsvarande lycka, salighet o.s.v. Ingen kan uppleva mer lycka eller olycka än någon annan, de båda kontrasterna ljus och mörker betingar varandra i ett dialektiskt förhållande. Vi ser här åter hur Martinus kommer fram till att det s.k. onda och det goda båda är goda, eftersom de tillsammans garanterar livets upplevelse.

När väsendet nu blivit hemmahörande i det sjätte och sista tillvaroplanet har det bakom sig en utvecklingscykel av nästan ofattbara dimensioner. Det har upplevt en förvandling från en omedveten automatiskt skapande primitiv vegetabilisk livsform, via en mångfald växt- djur- och jordmänniskostadier fram till ett tillstånd av kosmiskt medvetande där livets mysterier avslöjats för det, och förmågan att skapa uppnått genialitet. Där-efter har det i omätliga tidsepoker skördat nyttan av arbetet och strävan efter fullkomlighet i en andlig tillvaroform där allt är lycka och njutning. Vad väsendet i salighetsriket upplever i sin inre värld är med andra ord inget mindre än ett helt universum av upplevelser och erfarenheter. Eftersom de intellektuella energierna fortfarande är mycket framträdande har det dessutom en fullkomlig förståelse för nyttan och meningen med allt det upplevda. Minnena kan därför bara framkalla en salighetsupplevelse, vilket motiverat Martinus beteckning på denna zon.

Som tidigare framgått kan ingen erfarenhet, om än aldrig så obetydlig, undgå att vara med att forma väsendets organiska struktur. Allt som upplevs finns kvar som en prägling i det kosmiska organ Martinus kallar "ödeselementet", och summan av vårt förflutna ingår i nuet som vår andliga och fysiska kroppskombination. Salighetsväsendet har bakom sig en fullbordad upple-

velse av en yttre värld, vilket blir bestämmande för dess kommande framträdande. Dess längtan efter kontrast i form av en fysisk värld stimulerar efterhand dess talanger för fysisk skapelse, och så småningom börjar en ny fysisk organisms tillblivelse. I sina första stadier är denna fysiska aktivitet mycket elementär, och eftersom salighetsväsendet har sin uppmärksamhet i sin inre värld sker den helt utanför dagsmedvetandet. Den fysiska manifestation som blir resultatet framstår därför också från det fysiska planet som en livlös kollektiv massa – mineralriket.

Mineralriket

Det nya kretsloppet

Den utveckling som nu tar sin begynnelse är en komplicerad process som Martinus ägnar mycket utrymme att beskriva. Den utmynnar emellertid i att ett nytt växtrike skapas, och att en ny utvecklingscykel bestående av principiellt samma sex tillvaroplan påbörjas. Den drivande faktorn bakom väsendets återinträde i den fysiska världen är som nämnts dess längtan efter den fysiska tillvaroformen. Denna längtan kommer som i det tidigare kretsloppet att tillfredsställas i djurriket där väsendet åter blivit ett med materien och glömt sitt gudomliga ursprung. Och denna tillfredsställelse kommer i sin tur att alstra en ny längtan, och föra väsendet fram mot en ny andlig tillvaro. Det eviga livet yttrar sig som man här förstår enligt Martinus som en evig vandring i ett kretslopp bestående av de sex ovan skisserade tillvaroplanen. Men om dessa vore lika varandra skulle kretsloppsvandringen bli en evig upprepning, vilket skulle medföra stillestånd och död. Varje kretslopp skiljer sig därför – om än inte i princip eller i termer av

**Medvetandets
kosmiska
kretslopp**

Spiralkrets- loppet

grundenergier – radikalt från varandra i sin utformning och detaljering. Eftersom ingen gjord erfarenhet kan gå om intet, bär ju väsendet med sig sitt förflutna och kan bara på basis av detta skapa sin framtid. Därför kan ingen skapelse bli en upprepning av något tidigare upplevt. Följden av kretslopp bildar därför inte en cirkelvandring – men en spiral.

Här kommer vi åter in på ett område där Martinus originalitet är slående. Låt oss t.ex. tänka oss att ett salighetsväsen påbörjar ett nytt kretslopp efter att ha upplevt utvecklingen från mineral till människa på ett klot, t.ex. jordklotet. Eftersom det på denna planet (och liknande planeter) har upplevt allt som det överhuvudtaget kan lära sig om livet, naturen, medväsendena, samhällsbyggandet o.s.v. på detta klot, kan man säga att det har en fullständig kunskap om klotorganismens inre funktioner. Dessa erfarenheter finns lagrade i dess övermedvetande som talangkärnor som kommer till bruk i den nya spiralkretsloppet. Det är dessa talangkärnor som bestämmer utformningen av den organismform som det kommer att skapa i det nya kretsloppet. När väsendets instinkt börjar forma den fysiska kroppen måste den bli bestämd av de former som ödeselementet innehåller. Och eftersom väsendets inre värld är en harmonisk helhet av minnen, erfarenheter och kunskaper om klotets livsfunktioner blir dess nya organism – ett klot.

Det nya krets- loppet bygger på de tidigare

Martinus gör gällande att varje självständig enhet, som atom, cell, organ, klot, solsystem, vintergata o.s.v. utgör en organism för ett levande väsen. Universum i sin helhet är organiserat som "liv inuti liv" eller "organism inuti organism". Världsallet utgör enligt honom en oändlig följd av kine-

siska askar eller ryska dockor. Till denna kedja förhåller sig individen på så sätt, att de nivåer individen själv genomlevt, de som utgör hans förflutna, bildar mikrokosmos (det material som kroppen är uppbyggd av) medan makrokosmos bildas av de former som tillhör det kommande. Universums struktur är alltså enligt Martinus en hierarki av organismer inuti organismer, där varje organism så att säga utgör ett "världsallt" för sina mikroväsen. Martinus kallar denna organisationsprincip för "livsenhetsprincipen". Eftersom denna struktur fortsätter mot det lilla såväl som mot det stora utan slut, kan man säga att delen representerar helheten, eller att helheten finns närvarande i varje del.

**Livsenhets-
principen**

Martinus beskriver alltså universum på ett sätt som kan föra tankarna till holografi. Holografi är ju en metod för tredimensionell avbildning som använder sig av interferens mellan ljusvågor i stället för direkt projektion som vid vanlig fotografiering. Bland annat kännetecknas den holografiska avbildningen av att varje del av bilden lagras över hela den fotografiska plåten. Detta betyder att varje del av plåten har information om hela det avbildade föremålet, och att bilden kan återskapas även från ett fragment av plåten. Denna teknik har gett upphov till hypoteser om att vår hjärna skulle fungera på ett holografiskt sätt (vilket t.ex. skulle kunna förklara svårigheten att lokalisera minnet), och att hologrammet skulle kunna utgöra utgångspunkt för ett nytt sätt att beskriva verkligheten.

**En "holografisk"
värld?**

Våra hjärnor konstruerar matematiskt en "konkret" verklighet genom att tolka frekvenser

från en annan dimension, ett plan av meningsfull, strukturerad, primär verklighet som över-skrider tid och rum. Hjärnan är ett hologram som tolkar ett holografiskt universum.⁴⁸

Enligt denna hypotes är individen, medvetandet och universum djupt förenade med varandra:

Det som är organismen (med de organ som ingår i den) är inte längre skarpt åtskilt från det som ligger utanför dess hud. På den holografiska nivån representerar varje organism på sätt och vis universum, och varje del av universum representerar på sätt och vis organismerna det rymmer. Tidigare i den här uppsatsen uttrycktes detta i satserna att man inte kan förstå en organisms sinnesförmågor utan att förstå det fysiska universums natur, och att man inte kan förstå det fysiska universums natur utan att förstå den observerande förmåloprocessen.

Faktum är alltså att den holografiska nivån står i ömsesidig relation till bild- och objektsnivån, vilket innebär att psykiska operationer (till exempel matematik) återspeglar universums grundläggande ordning.⁴⁹

Den holografiska beskrivningen av verkligheten, eller – som den också kallas – den implicita eller invikta ordningen ger konsekvenser som liknar dem som Martinus verklighetsbeskrivning ger (se också 3.d). Spiralkretsloppet och livsenshetsprincipen är en öppen struktur, och innebär just därför att evigheten är närvarande i nuet och

**Helheten
närvarande
i delen
(se 3b)**

helheten i delen. Spiralkretsloppet är enligt Martinus en oändlig kedja av nivåer, där varje nivå motsvarar ett kretslopp i utvecklingsspiralen. Efter passagen av det växt- djur- och människorike samt de andliga världar som tillhör det kretslopp vi befinner oss i, vidtar ett nytt kretslopp på planetens nivå. Därefter fortsätter den eviga vandringen som solsystem, vintergatssystem och så vidare i allt större former. Men eftersom följderna av kretslopp är oändliga, är dessa organismformers storlek inte absolut, d.v.s. deras storlek framträder bara i relation till de sinnen vi själva upplever med. Därför kan man säga att vi ständigt har ett mikrokosmos som utför våra organismfunktioner, liksom vi har ett makrokosmos som utgör vårt livsrum – vi befinner oss ständigt ”mitt i” evigheten.

Här är vi tillbaka till Martinus gudsbegrepp. Världsalltet är enligt honom ett organiskt samspel av organismer inuti organismer – på samma sätt som vår egen organism är ett samspel av organ, celler, molekyler och allt mindre delar. Helheten av detta oändliga samspel av levande organismer är Guds organism, liksom alla individers samlade medvetande är Guds medvetande. Den värld vi lever på – jordklotet – är den närmaste representanten för Gudomen i vår tillvaro, liksom vi själva utgör en slags gudar för vårt mikrokosmos. Vårt moraliska ansvar begränsar sig därför inte till hur vi handlar gentemot andra människor, utan utsträcks av Martinus till att även omfatta vårt förhållande till naturen (klotets kropp) och inte minst vårt eget mikrokosmos. Detta medför många praktiska konsekvenser och en helt ny syn på vårt förhållande till vår värld. Leibnitz har i Monadologin en liknande syn på naturen:

**Utveckling –
en evig
process**

**Vi har ansvar
för vårt inre
levande uni-
versum**

Leibnitz om
världens
oändliga
delbarhet

65. Naturens upphovsman har kunnat utöva denna gudomliga och oändligt underbara konst därför att varje del av materien inte bara, såsom de gamle insett, är oändligt delbar utan också verkligen delad utan gräns, varje del i delar, av vilka envar i någon utsträckning har egen rörelse, eljest skulle omöjligen varje del i materien kunna uttrycka hela universum.

66. Härav inser man, att det finns en värld av varelser, levande väsen, djur, entelekier och själar i varje minsta del av materien.⁵⁰

Martinus lära om spiralkretsloppet utgör hans förklaring på hur man kan uppleva i evig tid med en ständig förnyelse av livsupplevelsen och utan att någon upprepning uppstår. Den är med andra ord själva nyckeln till hans förklaring av "evigt liv". I varje spiralkretslopp upplever det levande väsendet "*en helhet, inom vilken alla världsalltets ledande kosmiska realiteter kommer till likformig manifestation.*"⁵¹ Ett kretslopp innehåller sålunda alla kontraster som livets upplevelse bygger på: ljus-mörker, materia-liv, medvetenhet-omedvetenhet, kärlek-fiendskap, primitivitet-intellektualitet mm. Följden av kretslopp innebär att de sex grundläggande livsformerna, tillvaroplanen, skapas i ständigt förnyade former. Varje nytt kretslopp är som en årsring på ett träd – det är en expansion av medvetandet med avseende på detaljering och konkret erfarenhetsinnehåll. Och varje kretslopp kommer därför enligt Martinus att upplevas som genuint nytt. Detta garanterar, menar han, att livet aldrig kan upphöra, utan att det ständigt erbjuder nya perspektiv i all framtid.

Spiralkrets-
loppet – en
bild av livets
eviga
förnyelse

3d.

Kunskap och mening

Efter att ha tagit del av Martinus vision av den kosmiska världsbilden, frågar man sig gärna hur han anser det möjligt att ha kunskap om denna för den fysiska sinnesförmågan otillgängliga sidan av verkligheten. Jag vill därför avsluta denna översikt med en diskussion av kunskapsproblemet och meningsteorin i Martinus Kosmologi.

Som redan framgått betraktar Martinus världen som en levande organisk enhet. Man kan alltså säga att hans lära är en monistisk* sådan. Samtidigt gör han emellertid gällande att världen kan upplevas på två principiellt olika sätt: med fysiska respektive andliga organ. Den fysiska förmågan, den som utgör vårt vanliga och normala sätt att uppleva världen, kännetecknas av att den uppstår som följd av en reaktion mellan två energiformer, nämligen de som respektive sinnesorganen och omvärlden representerar. Denna form av upplevelse är därför *relativ*, d.v.s den kan bara ge kunskap om rörelsearters förhållande till andra rörelsearter (Martinus betraktar ju all slags materia som olika former av vibration eller rörelse). Detta

**Två slags
kunskap**

Lokal kunskap

betyder dels att den förnimmelse som baseras på fysiska sinnen bara kan ge kunskaper utifrån en viss utsiktspunkt i den materiella världen, dels att dessa kunskaper aldrig representerar annat än en bestämd nyans i den fortgående förvandling som alla skapade ting undergår. Man kan alltså genom fysisk förnimmelse enbart aldrig komma fram till något resultat som är "fast", d.v.s. en sanning som är evig och objektiv.

Kosmisk kunskap

Martinus gör emellertid gällande att det även går att ha kunskap om eviga realiteter. Hans lära är ju i huvudsak just en redogörelse för vad han menar vara eviga eller kosmiska fakta. För de flesta moderna människor är det säkert kontroversiellt huruvida det överhuvudtaget existerar en kosmisk verklighet att ha kunskap om. En vanlig uppfattning är att var och en har sin egen sanning, att det är omöjligt att veta vad som är objektivt sant, och ännu mer otänkbart att finna slutgiltiga svar. Mot detta kan man naturligtvis argumentera genom att fråga om denna subjektivitet eller "homo-mensura-sats"* själv är ett absolut och objektivt faktum, eller om även denna princip riktighet är olika för olika subjekt. Vilket svar man än ger på denna invändning får man motsägelser. Den enda ståndpunkt som inte ger sådana är den att det verkligen existerar absoluta, eviga eller objektiva sanningar.

Relativt och absolut

Men det finns även andra argument för att det existerar mera än relativitet. Antag att vi i strukturalistisk anda beskriver tingen som deras inbördes relationer i ett system. Enligt den strukturalistiska lingvistikens är det ju ordets relationer inom språkssystemet som bestämmer dess betydelse.

Denna ontologi överförd på de naturliga tingen innebär att tingets vara inte är en egenskap som det bär i sig själv, utan som det erhåller i kraft av sina relationer med andra ting. Om man genomför denna princip helt, blir slutsatsen att tinget inte är något som *har* relationer, men något som *är* relationer.

**Tingen är
sina
relationer**

Låt oss ta ett exempel. Vi frågar oss vad ett äpple egentligen är för något. Vad är det som gör att vi upplever detta äpple, och på vilket sätt kommer alla de egenskaper till, som gör det till just ett äpple?

Om vi börjar beskriva äpplet finner vi att det har en viss storlek som skiljer det från ting som är större respektive mindre, det har en viss form som gör att vi skiljer det från t.ex. formen hos ett päron, det har en ytbeskaffenhet som är olik t.ex. apelsinens, det har en viss vikt, färg och smak. Dessa egenskaper gör att det inte förväxlas med t.ex. en banan eller en morot eller andra ätliga eller oätliga företeelser. Att vi kan uppleva var och en av äpplets egenskaper beror på att dessa, t.e.x. dess färg, intar en bestämd position på en skala av färger som vi kan uppleva med vår syn. Äpplets gröna färg upplevs i kraft av att den kontrasterar på ett bestämt sätt till färgskalans andra färger. Om ljusets egenskaper och därmed färgskalan på något mirakulöst sätt skulle ändras, skulle även äpplets färg upplevas annorlunda. Och likadant med dess smak, vikt och övriga egenskaper.

**Ingen del kan
uttömmas
utan att man
kommer till
helheten**

För att helt uttömma vad äpplet är, måste vi även skaffa oss kunskap om hur det används, vilka maträtter det lämpar sig för och därmed sätta oss in i olika folks matkultur, i vilka områden av jorden det växer och därmed hur jord-

klotets klimat är beskaffat och i samband med detta hur jorden förhåller sig till sol, måne och andra planeter, vad ett äppelträd är och därmed hur naturen och växtvärlden fungerar, vilken roll det spelade i syndafallet och utdrivningen ur paradiset och därmed vad judendom och kristendom är, skapelseberättelsen i olika religioner o.s.v. Och på detta sätt kan vi hålla på i evighet och aldrig bli färdiga. Vi måste alltså ha en mängd kunskaper om den övriga världen i vilket det existerar, ja ytterst om allt som finns i nuet i hela universum och som någonsin funnits.

Allt synligt
kan förkaras
med relati-
vit

Problemet blir nu, att om vi säger att alla ting i världen existerar i kraft av sina relationer med ting utanför sig själva, har vi reducerat världen till en enkel princip, nämligen principen relativitet. Men om detta är den princip i kraft av vilken allt som finns till existerar, vad gäller då för principen relativitet själv? Måste inte även denna, eftersom den existerar, opponera mot något utanför sig själv, något som den inte är identisk med?

Uropposi-
tionen

Jo, svarar Martinus, och beviset för detta är att det finns något som *upplever* den värld som konstitueras av relativitet. ”Rörelse kan inte uppleva rörelse” skriver han, vilket innebär att enbart relationen mellan materiella ting aldrig kan alstra medvetande. En apelsin kan aldrig uppleva ett äpple, ett framrusande tåg kan aldrig uppleva landskapet, en fysisk hjärna kan aldrig uppleva världen utanför. Den värld som upplevs – världen i sin helhet – vars ontologiska princip är ”relativitet”, existerar även den i kraft av en relation. Denna relation är emellertid av ett helt annat slag än relationen mellan materiella, synliga ting – och den är dessutom densamma som relationen mellan *jag* och *det*.

Vad är det då för något som kan utgöra motpart till "relativitet"? Ja, denna princip innebär ju att tingen enbart existerar i kraft av sina relationer till ting utanför sig själva. Om vi söker en motsats till detta existenssätt blir det därför något som existerar enbart i kraft av sig själv, och som inte relaterar till något "yttre" som vi söker. Detta skulle då vara något som i stället för att relatera till och kontrastera mot, var – *identiskt med*. Kontrast innebär ju "avvikelse" och motsatsen till detta är ju "enhet" ("enhet med"). Men något som existerar på detta sätt måste innefatta allt vara. Och om det inte har yttre relationer kan det inte finnas i rummet (jfr. Ernst Mach: "Rummet är totaliteten av rumsliga *relationer*"). Det kan heller inte existera i tiden eftersom tidsupplevelsen kräver en följd av från varandra *avvikande* tillstånd.

Självidentitet

När Augustinus⁵² säger att Gud skapade tiden när han skapade världen, delar han denna syn på tid som något förknippat med tingens värld och skaparen som något utanför tid och rum. Martinus uttrycker det så, att *det skapade* tillhör tid och rum, medan *skaparen* är evig och oändlig. I motsats till Augustinus anser emellertid Martinus att tiden aldrig har börjat, och att rummet inte har några gränser. Eftersom han menar att tid och rum är eviga respektive oändliga kan man dock inte säga att den skapade världen och dess motsättning, låt oss kalla den "det absoluta", i realiteten är två olika verkligheter. Den relativistiska världen "förtonar" sig in i det absoluta. Och därmed är vi som man förstår tillbaka till samma paradox som jaget-rörelsen, som behandlades i avsnitt 3.b.

Evigheten är skaparen och tiden är det skapade

Det levande väsendet – syntesen av timligt och evigt

Problemet är att vi har att göra med två ”verkligheter”, dels den relativa vars ontologiska princip är relativitet (kontrastera mot något), dels den absoluta, vars princip är existens i sig själv (vara identisk med). Det sistnämnda innebär nämligen som ovan nämnts att detta omfattar *allt* – det saknar ju gränser mot något utanför. Därmed måste det, vilket är paradoxen, också omfatta den relativistiska världen, d.v.s den tidsrumsliga, skapade världen. Dessa två ”verkligheter” är alltså egentligen desamma, men betraktade på olika sätt. Om man inte skall komma in i missförstånd och absurditeter är det viktigt att man är medveten om hur dessa båda aspekter av verkligheten hänger ihop. Martinus skriver t.ex. på flera ställen att den materiella världen är illusorisk. Hur skall man uppfatta detta? Samtidigt är den ju identisk med upplevelsen av livet – och denna är ju en realitet. Tar man bort det materiella tar man samtidigt bort det enda varje människa kan vara enig om finns: livsupplevelsen.

**Vikten av att
skilja på det
eviga och det
timliga per-
spektivet**

Det handlar här helt enkelt om att hålla isär två olika perspektiv. Det levande väsendets liv är utslutande *”en kombination av ’evigheten’ och ’nuet’. Evigheten är dess ’jag’ och ’nuet’ dess upplevelse av livet”*³³. På samma sätt som man i kvantfysiken måste välja om man vill tala om en partikels läge eller dess hastighet, måste vi när vi talar om det levande väsendet välja om vi skall tala om dets timliga eller eviga framträdande. En elektron som ju enligt kvantmekaniken både är partikel och våg, förvandlas till våg om vi bestämmer oss för att mäta dess vågegenskaper, och till partikel om vi mäter dess partikelegenskaper. I analogi med

detta kan man säga att jaget i det timliga perspektivet är ett ”intet”, och att det materiella och rörelsen i det kosmiska perspektivet är en illusion. Men i den materiella världen – där ju livsupplevelsen äger rum – är materien och rörelsen verklig. Det är dessutom den enda verklighet som är möjlig att uppleva, eftersom upplevelse förutsätter förändring, kontraster och mångfald.

Upplevelsen av den timliga världen avslöjar emellertid logisk skapelse vilket indirekt (genom det teleologiska argumentet) visar på existensen av något mer än det timliga – det något som är upphov till och som upplever det skapade. Utan detta blir logiken och planmässigheten i det skapade något som tillkommer av sig själv. Och vi kommer därför tillbaka till att livet måste vara *enheten* av dessa två. Jag hänvisar här till behandlingen av relationen mellan jaget och rörelsen i 3.b. I samband med kunskapsproblemet är det emellertid viktigt att slå fast att Martinus inte betraktar den timliga aspekten av livet som mindre verklig (i ordets common-sense-mening) än den eviga. Den absoluta verkligheten är endast verkligare på det sättet att den alltid förblir vad den är, medan den relativa verkligheten i varje ögonblick är något annat än vad den nyss var.

Med intelligensen enbart kan man inte överbrygga den paradox som det levande väsendet med sin eviga och timliga sida utgör. Därför har man inom naturvetenskapen inte tillfredsställande kunnat förklara medvetandet. Naturvetenskapernas stora begränsning är nämligen enligt Martinus att de alltför mycket litar på intelligensen i sitt arbete. För att kunna förstå det levande väsendet krävs en andlig, organisk struktur som representerar känsla och intelligens i harmonisk för-

**En paradox
som går utöver
det diskursiva
tänkandets
möjligheter**

ening. Där intelligensen sönderdelar kan känslan sammansmälta. Och produkten av denna förening blir en ny förmåga – intuition (se 3.c). Det är först med intuition som livets mysterium slutligt kan förstås – inte bara teoretiskt – men som ett verkligt praktiskt faktum.

Kunskap som organisk förmåga

Huruvida världen framträder som relativistisk, d.v.s materiell och tidsrumslig, eller om den framträder som andlig, d.v.s icke-tidsrumslig eller kosmisk, blir alltså blott en fråga om organiska förutsättningar hos subjektet. Beroende på de andliga organens kapacitet kan individen identifiera sig med sin fysiska kropp, bunden vid en plats i tid och rum, eller uppleva sig som herre över materien, höjd över tids- och rumsbegreppet och ett med världsalltets levande upphov. I avsnitt 3.c såg vi hur det eviga livet enligt Martinus formar sig som en vandring mellan dessa ytterpoler – materia och ande, ”död” och liv.

I förbindelse med kunskapsproblemet är detta intressant, eftersom det enligt Martinus leder till slutsatsen att det förutom den normala kunskapsvägen, som baserad på sinnesiakttagelser leder till kunskaper om kvantiteter (Martinus begrepp är ”mått- och viktfacit”), även finns en annan väg som leder till eviga sanningar eller ”absoluta facit” (jfr. doxa/episteme* i antik filosofi). Den förstnämnda kunskapstypen utgör uteslutande data om relationer mellan materiella företeelser, t.ex ett föremåls relation till ett metermått eller en kilovikt. Denna kunskap – data om rörelsers förhållande till andra rörelser – kan bara

**Kunskap är
en följd av
utveckling**

**Lokal/
kosmisk
kunskap**

ge kunskaper som också är tidsligt och rumsligt bundna. Eftersom Martinus anser att det finns en kosmisk verklighet måste det enligt honom också existera en annan typ av relation än relationer mellan materiella ting – nämligen rörelse i förhållande till en fast punkt. Den fasta punkten är detsamma som det jag ovan kallat den absoluta verkligheten. Vad är då detta för slags relation? Ja, om vi går tillbaka till avsnitt 3.b ser vi att det är samma relation som där behandlades, nämligen jagets förhållande till rörelsen. Där såg vi hur Martinus rekonstruerade tid, rum och materia ur jaget med hjälp av principen ”rörelse”. Vi såg också att ”rörelse” enligt honom alltid är detsamma som levande väsens viljeföring, och att denna via ett antal allmängiltiga principer ligger till grund för rörelsens och därmed livsupplevelsens eviga bestånd. Rörelsers förhållande till andra rörelser ger aldrig i sig upphov till medvetande, medvetande är alltid *jagets* förhållande till rörelsen.

Relationen mellan rörelsen och den fasta punkten är alltså detsamma som relationen mellan jag och det, eller med andra ord *livsupplevelsen*. Absoluta facit kan därför aldrig existera som kvantitativa data, utan måste alltid vara något andligt, eller ett *kvalitativt* facit.

Det verkliga facit kan konstateras, först när vi finner den verkligt ”fasta punkten” bakom ifrågavarande rörelse. Men då den fasta punkten inte finns på det fysiska planet utan existerar utanför dettas gräns, måste vi ju först passera denna gräns. Då alla fysiska rörelser vid denna gräns blir lika med ”intet”, eftersom de här inte mer kan upplevas med de fysiska sinnen, kan

**Kvantitativ/
kvalitativ
kunskap**

**Kvalitativ
kunskap –
rörelsen i för-
hållande till
en fast punkt**

rörelsen inte längre upplevas som rörelse utan i stället som "idé", vilket vill säga som "avsikt". Men då en "avsikt" endast kan existera i anknäytning till och på basis av ett levande väsen, kommer de levande väsendena sålunda att utgöra de "fasta punkterna" för mätning av alla rörelser, och dessa väsens "avsikter" blir de absoluta faciten i varje form av rörelse. Inga som helst rörelsers facit existerar sålunda i hastigheter, utan de existerar i avsikter eller syften.⁵⁴

**Absolut
kunskap:
mening**

Absoluta facit kan alltså enligt Martinus bara existera som uppgifter om avsikter eller syften. Världen har en materiell struktur som naturvetenskaperna beskriver i kvantitativa termer, men i denna struktur ligger också en *mening* (mer om "mening" senare), och det är upplevelsen av denna mening som är början på upplevelsen av absoluta sanningar. Naturvetenskapen beskriver t.ex naturlagar och formulerar dem i matematiska satser. Enligt Martinus sätt att se är naturlagar inte några döda företeelser, utan de är det sätt på vilket ett levande makrokosmos medvetande ter sig för vår fysiska sinnesförmåelse. Först när naturlagarna uppfattas på detta sätt kan man tala om idé eller avsikt, vilket är "rörelsers förhållande till en fast punkt", d.v.s absoluta facit.

**Livsytrings-
facit**

I förstone kanske denna analys verkar föra tillbaka till en subjektivism, eftersom mening, avsikter o.s.v är subjektiva ting, oåtkomliga för andra än den som har avsikten eller syftet. Kan man verkligen tala om "absoluta facit" i förbindelse med sådana begrepp? Här kommer vi till en av de mest intressanta sidorna hos Martinus kunskapsteori, nämligen dess relation till begreppet

”moral”. Förmågan att uppfatta absoluta facit, eller som han också kallar det – ”livsytringsfacit” – är nämligen densamma som ”moral”.

Kunskap och moral

Att Martinus kopplar samman begreppet ”moral” med kunskapsförmågan innebär (som berördes i 3.c) intet mindre än att han betraktar kärleksförmågan som en ny *förnimmese förmåga*. Och det är denna nya förmåga som efterhand frigör individens medvetande från den materiella tids- och rumsbundenheten. Det som krävs för att se en manifestationens absoluta analys är att man kan iaktta den utan att egna sympatier och antipatier påverkar bedömningen. Den absoluta sanningen är ju manifestationens helhetsanalys sett i förhållande till den fasta punkten – vilken är identisk med evigheten och oändligheten. Eftersom de egna sympatierna och antipatierna är relaterade till *lokala* – egoistiska och biologiska behov – t.ex längtan efter makt, inflytande, njutning, rikedom o.s.v, kommer analysen i samma grad som den är under inflytande av sådana behov bara att kunna ge relativta facit. Dessa sympatier och antipatier kommer, om än omedvetet, att utgöra ett slags färgade glasögon som påverkar betraktarens uppfattning av manifestationen. Personen kommer att se denna i förhållande till den belägenhet han eller hon själv befinner sig i, och därmed få en motsvarande partisk uppfattning av den. Förmågan att uppleva absoluta sanningar är därför enligt Martinus detsamma som förmågan till *opartiskhet*. Och denna är som vi sett i avsnitt 3.c detsamma som ”äkta kärlek”, d.v.s

Kärleksförmågan är en kunskapsförmåga

Moral är opartiskhet

...en manifestationsutlösning som till alla delar siktar mot att vara till gagn för andra levande väsen – utan hänsyn till vad detta kan komma att kosta dess upphov av obehag eller lidande.⁵⁵

Det kosmiska perspektivet

Det krav som ställs på den verkliga sanningssökaren är alltså att han eller hon helt kan sätta sina privata preferenser, favoritståndpunkter och käpphästar åt sidan, för att betrakta världen som den ter sig från Guds eget perspektiv. Den fasta punkten är ju detsamma som jaget, och jaget är som vi tidigare sett ett enda, det är detsamma i varje levande väsen och i Gudomen. Att se rörelsens förhållande till den fasta punkten blir därför att se på vilket sätt den utgör ett led i Guds medvetande och viljeföring. Eftersom Guds vilja är att allt skall vara till glädje och välsignelse för levande väsen, blir livsytringsfacit en analys av manifestationens förhållande till polerna ”mörker” och ”ljus”, eller med andra ord dess placering i det kosmiska kretsloppet.

Vetenskapen utvecklas till andlig vetenskap

Så länge forskningen försiggår på ett rent fysiskt område kan resultaten av mätningar och iakttagelser kontrolleras av vem som helst som kan utföra samma mätning. Men eftersom världen enligt Martinus inte primärt är en materiell realitet, kan forskningen inte fortgå hur länge som helst utan att närma sig gränsen till det andliga. Och därmed får problemet med partiskhet och opartiskhet allt större betydelse. Den moderna vetenskapen befinner sig idag vid denna gräns, vilket den tilltagande diskussionen om etik bekräftar.

Efter att individen sålunda kommit till gränsen för det fysiska eller materiella tillvaro-

planet och upplevt, att det på detta inte finns några verkliga, fasta realiteter, börjar han hålla sig till eller stödja sig på icke-fysiska sådana, och hans vetande eller vetenskap kommer nu att höra hemma inom vad vi kallar ”filosofin”. *Filosofi är sålunda i själva verket början till andlig vetenskap. Men innan filosofin kan bli till verklig visdom eller andlig vetenskap, krävs det av dess utövare, att deras andliga kroppar utvecklas till en sådan fullkomning, att de icke-fysiska realiteter de sysslar med kan upplevas icke blott och bart som tankar, föreställningar och teorier, utan som verkliga fakta. Men en sådan fullkomning får de andliga kropparna först när deras fattningskapacitet når kärleksenergin.*⁵⁶

Igenkännande

Som vi såg i avsnitt 3.c definierar Martinus skillnaden mellan det egentliga djuret och jordmänniskan så, att medan den förstnämnda enbart kan uppleva fysiska fakta (direkta ingrepp i djurets fysiska kropp), kan den senare även uppleva andliga fakta, d.v.s *kunskap*. Kunskap är detsamma som ”igenkännande”, eller förmågan att para ihop tidigare gjorda erfarenheter med ett objekt. När ett sådant igenkännande sker säger vi att vi har kunskap om objektet, och i samma mån som detta igenkännande är fullständigt kan vi förutsäga hur vår kontakt med detta objekt kommer att bli.

**All kunskap
förutsätter
tidigare
kunskap**

Förståendet av en sak är sålunda alltid identiskt med eller baserat på ett igenkännande.

.....

Varje form av andlig funktion eller medveten upplevelse baseras alltså på igenkänningsförmågan och denna på minnesmaterialet, som återigen betingas av föregående upplevelser.⁵⁷

Kampen för tillvaron och igenkänningsförmågan

Det primitiva djuret, för vilket intelligensfunktionen ännu inte kommit i bruk, upplever omvärldens påverkan endast rent fysiskt, vilket vill säga som en "odefinierad upplevelse av behag och obehag som verklighet".⁵⁸ Kontakten med naturen och medvarelserna medför emellertid efterhand att denna oreflekterade upplevelse av medgång och motgång blir allt mer detaljerad. Detta får som följd att igenkänningsförmågan tilltar, vilket sätter väsendet i stånd att på ständigt mer framgångsrikt sätt delta i kampen för tillvaron eftersom dess tidigare erfarenheter gör att det kan ana vad som är gynnsamt respektive farligt för dess överlevnad. När utvecklingen uppnått det stadium där intelligensen träder i funktion kan föraningarna bli till *förkunskap*, och väsendet har därmed överskridit gränsen till jordmänniskostadiet.

Intelligensen förstärker igenkännandet

Intelligensen (se 3.c, intelligensenergin) gör det möjligt för väsendet att utnyttja sina erfarenheter långt effektivare. I och med att detta andliga organ träder i funktion börjar de dagsmedvetna sidorna, som kunskap, analys och medvetet skapande att utvecklas allt snabbare. Från den renodlat fysiska förnimmelsen har väsendet en erfarenhetsmassa som innehåller en lång rad upplevelsenyanser på skalan mellan behag och obehag. Med hjälp av den begynnande intelligensen strävar väsendet härefter allt mer medvetet och målinriktat efter att förstå och få medveten kontroll över den värld i vilken det lever, genom att sortera och ordna minnesbilderna. Ett tidigt

uttryck för detta är t.ex de mytologiska och religiösa föreställningarna som man finner hos alla naturfolk. Med hjälp av dessa försöker människorna alliera sig med de goda och blidka de "onda" krafterna i världen.

När utvecklingen fortskrider förstärks igenkänningsförmågan succesivt och individen får en allt mer detaljerad och fullständig inre bild av naturens och livets sätt att verka. Och efterhand börjar individen också mera målmedvetet söka denna kunskap. Det tydligaste exemplet på detta är begreppet "vetenskap". Vetenskap är en verksamhet som medvetet strävar efter vetande, genom att insamla erfarenheter och systematisera dessa med hjälp av intelligensen. Drivkraften är, säger Martinus, "att göra sig jorden underdånig", d.v.s att få naturkrafterna att arbeta i sin tjänst. Detta har jordmänniskan också i hög grad lyckats med, problemet är att vetenskapen lika ofta använts i egoistiska som altruistiska syften.

Sökandet efter kunskap om världen baseras alltså i grunden på strävan efter att undgå obehag och lidande och skapa sig en behaglig och bekymmersfri tillvaro. Men naturens krafter och de tillbakavärandande verkningarna av ens eget handlande ser till att människan inte helt får slå sig till ro förrän hon genomskådat alla livets gåtor. Grunden för att det överhuvudtaget är möjligt att skaffa sig pålitlig kunskap om världen, är att denna är orubbligt lagbunden och att alla materier eller energier konsekvent följer sin egen bestämda reaktionsförmåga (se 2.b). Detta betyder att tankar och planer av en viss typ när de genomförs i praktisk handling leder till resultat som stämmer med planens syfte, och att andra planer misslyckas. När en handling på detta sätt ger re-

Vetenskapen är en följd av intelligensens utveckling

Att förstå och kontrollera omgivningens krafter

sultat som överensstämmer med syftet kallar vi den *logisk* (se 2.b). Eftersom överlevnaden ofta är beroende av att vår planering och vårt sätt att skydda oss mot t.ex klimatets verkningar fungerar, lär oss livet efterhand att tänka logiskt på område efter område.

Medvetna och omedvetna minnen

Även
erfarenheter
från tidigare
liv skapar
igenkänning

Erinringarna av dessa upplevelser ingår i individens nuvarande medvetande på två olika sätt: dels som medvetna, dels som omedvetna minnen. De medvetna minnena är minnena från den nuvarande inkarnationen, med plats och tid för upplevelsen och medvetandet om händelsen som en genomlevd självupplevelse. De omedvetna minnena är minnena från tidigare inkarnationer.

Här har både plats- och tidsangivelsen, ja, även den erinrade händelsens anknytning till jaget som dess egen personliga upplevelse, lämnat dagsmedvetandet. Endast bilden av själva smärtan eller lidandedetaljerna finns kvar i jagets medvetande i den nya inkarnationen..... och framkallas automatiskt var gång individen bevittnar händelser som är besläktade med lidandebilden i den från gångna tider nedärvda omedvetna erinringen.⁵⁹

Orsaken till
individuella
olikheter

Det är dessa omedvetna minnen, eller verkningarna av i tidigare inkarnationer gjorda erfarenheter som gör att vi redan från början i den nuvarande inkarnationen har olika igenkänningsförmåga. Eftersom igenkänningsförmågan ligger till grund för medlidandet visar sig detta bl.a i variationerna i moral hos olika individer (se även 3.c).

Enligt Martinus kan man inte ha kunskap om något som inte motsvaras av egna självupplevda erfarenheter. Om man har tillräckligt mycket och liknande erfarenheter, kan man emellertid även förstå en teoretisk beskrivning av en annans upplevelser. Ju mer besläktade de egna minnena är med det som återberättas, desto fullkomligare kan man förstå detta (jfr. Bertrand Russell: Kunskap genom bekantskap och kunskap genom beskrivning⁶⁰). När en person t.ex läser en text eller betraktar en bild sker en automatisk mobilisering av det minnesmaterial personen har tillgängligt. Om tillräckligt mycket motsvarande minnesmaterial finns, och detta gör det möjligt för personen att bygga upp ett igenkännande kommer denne att uppleva att han *förstår* bilden eller det skrivna. En person som saknar användbart minnesmaterial kan däremot endast uppleva bilden eller texten rent fysiskt. Om t.ex två personer läser samma text, varav bara den ene förstår språket, kan man säga att denne har både en andlig och en fysisk upplevelse, medan den som inte förstår enbart har en fysisk, vilket vill säga *"en odefinierad förnimmelensnyans av behag eller obehag"*⁶¹

Teori

Förståelse definierad som resultatet av igenkännande innebär att varje kunskapsakt kräver tidigare kunskapsakter. Konsekvensen av detta blir att kunskap överhuvud taget inte vore möjlig om inte livsupplevelsen vore en evig realitet. Ingen första kunskap är ju enligt detta sätt att se möjlig. Vidare innebär det att kunskap är något helt privat. Den kan bara existera som ett internt fenomen i ett levande väsens medvetande. Tolkningen av den värld vi lever i är därmed något helt individuellt, och man kan på sätt och vis säga

**Medvetande
kan bara
existera om
det är evigt**

Kommunikation förutsätter analoga erfarenheter

att varje individ lever i sin egen värld. Men eftersom alla växelverkar med samma värld, och därmed med samma lagbundenheter, blir våra erfarenheter av världen analoga med andra som har samma typer av sinnesorgan. Det är detta som gör kommunikation möjlig, och när våra erfarenheter med utvecklingen blir allt mer likartade blir även förmågan att kommunicera våra upplevelser allt bättre.

Vetenskap – ett förhållningssätt

Med intelligensen kan vi som tidigare nämnts, sönderdela och sortera minnena, t.ex så att de som tillhör samma område förs samman, vilket gör att de mera effektivt kan tjäna igenkännandet. När vi ställs inför en okänd företeelse eller ett problem, säger vi kanske att vi "tänker efter" eller "funderar" på saken. Detta innebär att vi genom söker minnesmaterialet för att finna motsvarigheter i detta som kan utlösa ett igenkännande. Om sådana saknas eller är ofullständiga måste vi skaffa oss nya erfarenheter, d.v.s prova oss fram eller experimentera. Detta medvetna mobiliserande av minnesmaterial i syfte att åstadkomma igenkännande är Martinus definition av begreppet *analys*.

Analys

Vetenskap är med andra ord en verksamhet med hjälp av vilken människan strävar efter att skapa överensstämmelse mellan sin tankevärld och den yttre världens sätt att fungera. Genom att använda sina praktiska erfarenheter från växelverkan med omvärlden, och genom att bearbeta, sortera och organisera dessa bringas den yttre och den inre världens strukturer i harmoni med varandra, vilket gör att förmågan att skapa på ett logiskt sätt utvecklas. Men för att detta skall vara framgångsrikt måste eventuella hinder för läropro-

Hinder för kunskap

cessen avlägsnas. Och här är vi tillbaka till begreppet moral. Det största hindret för denna process är nämligen enligt Martinus brist på *ödmjukhet*. För att en person skall kunna skaffa sig kunskap på ett visst område, måste han eller hon först erkänna sin okunnighet. Om vederbörande enbart p.g.a personliga fördelar, prestige, eller liknande håller fast vid en ståndpunkt eller uppfattning han eller hon tror är riktig, har han eller hon naturligtvis därigenom förhindrat sig själv att skaffa sig ny kunskap på detta fält. En utpräglad dogmatisk inställning skapar på så sätt oemottaglighet för nya erfarenheter, och kanske till och med medför att man försöker tolka om dessa för att de skall passa den på förhand befintliga förklaringen. Detta sätt att förhålla sig finns inte bara hos fundamentalistiska religiösa grupper, utan också hos s.k vetenskapsmän som har mycket att förlora på att få sina teser motbevisade.

Ödmjukhet

Dogmatik

På de områden där man inte har självupplevda erfarenheter och därför inte *kan* ha kunskap, kan naturligtvis även en verklig forskare ha trosföreställningar. Genom besläktade kunskaper kan man skapa en förklaring som förefaller sannolikast – det vi kallar en "hypotes". Skillnaden mellan dogmatisk tro och hypotetiska förklaringar är att medan den förra hålls fast av andra skäl än erfarenhetsmässiga, t.ex känslomässig övertygelse, är den senare alltid möjlig att förändra eller förkasta om den praktiska verkligheten kräver det.

Hypotes

Att vara vetenskaplig eller att vara forskare är alltså enligt Martinus inte detsamma som att tillhöra en viss fakultet eller institution, utan det är att ha en inställning till upplevelsen av livet som befrämjar kunskap om och förståelse av vad livet

**Vetenskap –
att forma
medvetandet
efter natu-
rens sätt att
verka**

och världen är. En sådan person präglas av ödmjukhet, fördomsfrihet, öppenhet och förmåga att tänka i nya banor. Vetenskap är inte heller enbart att insamla och bokföra faktauppgifter. Det är att lära sig tänka i harmoni med, eller på det sätt som naturen fungerar. Naturen är ju som vi tidigare sett (se 3.a), enligt Martinus, Guds organism. Den utgör en fysisk manifestation eller ”kopia” av Guds tankevärld. Naturens och livets lagar är detsamma som Guds vilja och sätt att tänka. Genom utvecklingen i den fysiska världen internaliseras dessa lagar genom kampen för tillvaron. Denna kamp motiverar oss att försöka förstå och handla i överensstämmelse med naturlagarna, vilket på lång sikt innebär att naturens verknings-sätt inpräglas i medvetandet, och att vår psykiska struktur blir en avbild av det medvetande som skapat naturens former. Denna utveckling genomgår alla levande väsen i sin vandring från djur till människa. Vetenskap är därför inte något som några få akademiskt utbildade ägnar sig åt, utan är ett förhållningssätt till världen som visar att individen lämnat tron på auktoritära känslobaserade läror, och i stället börjat bygga upp en självständig och medveten ståndpunkt i livet.

Mening

Medvetandets innehåll och sätt att fungera – den inre världen – är sålunda enligt Martinus en ”kopia” av den yttre världen, och denna är i sin tur en ”kopia” av världsalltets medvetande – Guds inre värld. Hur denna ”kopiering” går till, d.v.s. vad relationen mellan ”kopia” och ”original” egentligen är, går Martinus inte i detalj in på, men man kan indirekt utläsa en hel del om det – vilket är av språkfilosofiskt intresse.

Vad är språk?

Eftersom den jordiska människan ännu framför allt förnimmer fysiskt, har hon ett behov av att manifesteras sina andliga upplevelser i fysisk form för att göra tankarna så påtagliga och realistiska som möjligt, och för att kunna kommunicera.

När en sådan "kopiering" av ett "andligt föremål" är färdig, framträder "kopian" på det fysiska planet som ett realistiskt fysiskt föremål, medan det andliga originalet däremot endast uttryckes som föremålets "idé" eller "plan".⁶²

Allt som existerar på det fysiska planet, såväl i naturen som människoskapade, är "kopior" av andliga förlagor. Människan har t.ex. tack vare intelligensförmågan lärt sig att sammanföra och bearbeta hörselminnen för att göra nyskapelser (musik) genom att skapa nya kombinationer av ljud. På liknande sätt kan hon uttrycka sina tankar och känslor visuellt (bildkonst) genom att bearbeta visuella erfarenheter. Det dominerande sättet att ge tankarna fysiskt uttryck är det verbala språket.

Allt fysiskt är kopior av tankar

Dessa uttryck blir inte kopior utan "tecken" och "kännetecken" för tankebilderna.⁶³

Genom att de vanligast förekommande tankebilderna givits bestämda kännetecken, är det möjligt att överföra sina tankar till en annan människa som talar samma språk. Dessa kännetecken får lärsarens eller lyssnarens sinnen att reagera.

Tankar tillordnas fysiska kännetecken

Reaktionen blir till en förnimmelseupplevelse i de varelsers medvetande, i vilkas sinnen den äger rum. Och denna förnimmelseupplevelse blir i

sin tur, i den mån den kan bringa mottagarväsendenas igenkänningsförmåga att reagera, till "igenkänning", dvs. till aning eller kunskap hos dessa varelser. Avsändarens tanke har då, mer eller mindre, blivit förstådd av mottagarväsendena.⁶⁴

Språkförståelse bygger på igenkänning

För att mottagaren skall kunna förstå avsändaren krävs alltså att han själv har de tankebilder som tecknen (orden) motsvarar. Hans eller hennes "bild" eller uppfattning av det som avsändaren säger eller skriver är alltså helt beroende av det egna erfarenhetsmaterialet. När jag t.ex. lyssnar på någons berättelse om sin barndoms gård, är det naturligtvis mina egna minnen av träd, cyklar, klätterställningar, gräsmattor o.s.v. som jag använder för att bygga upp den bild som berättelsen skall frammana. Informationen eller det nya i upplevelsen av berättelsen blir därför själva den ordning eller struktur som elementen i budskapet ingår i. Och detta betyder som tidigare nämnts att kommunikationen kommer att fungera allt bättre när människor genom utvecklingen uppnår allt mer överensstämmande livserfarenheter.

Aristoteles: Form/ materia

Både i synen på medvetandets innehåll som "kopior" av fysiska föremål, och i synen på kommunikation som beroende av begreppet "form", kan man dra vissa paralleller mellan Martinus och Aristoteles metafysik. Denne ansåg ju att perception var detsamma som att motta objektets form utan dess materia (jfr. begreppet 'informera'). Enligt Aristoteles är perception att lägga formerna i en annan materia, och tänkandet är en process som behandlar formerna i sig. Även moderna fi-

losofer (t.ex. R. Carnap) talar om tänkandet som strukturavbildning. I strukturalistisk filosofi har man ett meningsbegrepp som i hög grad är förenligt med Martinus analys. Det gemensamma är att strukturen är informationsbärande, och att elementen (tingen) definieras av sina inbördes relationer. Enligt Martinus är strukturen emellertid inte hela förklaringen på meningsproblemet. Det viktigaste i uppkomsten av mening är att orden är kopplade till självupplevda erfarenheter. Genom att han har tanken om reinkarnation och utveckling från djur till människa, kan Martinus förklara *all* uppkomst av mening, både genom verbalt språk, konst, naturupplevelser, empati o.s.v. på samma sätt – genom igenkännande. Såväl medvetna minnen, d.v.s. erfarenheter som ingår i det nuvarande dagsmedvetandet, som omedvetna minnen (t.ex. från tidigare inkarnationer) kan ligga till grund för igenkännande och därmed meningsupplevelse. Som vi senare skall se blir det därigenom inte heller någon skillnad på semantisk mening och problemet med livets mening.

Det grundläggande materialet för medvetandet och tänkandet är enligt Martinus alltid egna praktiska livserfarenheter av sorg och glädje, medgång och motgång, smärta och välbehag. Med hjälp av språket kan vi emellertid påverka varandras tankevärldar genom att projicera nya former och strukturer i varandras medvetanden. Genom att begreppen är kopplade till självupplevelser kan denna påverkan gå in i djupt liggande känslomässiga skikt i psyket. Martinus hävdar t.ex. att det finns djupa sanningar i gamla folksagor och berättelser av det slag som man möter hos H.C. Andersen. Inte minst framhåller han Bibeln som en stor källa för sanningar om livet – formulerade i symbolisk form.

Reinkarnationstanken är nödvändig för att förklara meningsbegreppet

Icke-verbal mening

I modern antropologi kan man finna argument för att en sådan syn på mytologi och religiösa urkunder är riktig. I den strukturalistiska traditionen finns flera analyser av myten som språk, t.ex. hos Roland Barthes. Inte minst har Claude Lévi-Strauss bidragit till att klargöra mytens roll genom sina undersökningar av naturfolks religioner. "Magi" är enligt honom ett sätt för medicinmän eller shamaner att kommunicera med omedvetna skikt hos människor, och därigenom manipulera dem i terapeutiskt syfte. Han hävdar att myten är ett språk med hjälp av vilket medicinmannen kan tala till människors undermedvetna på samma sätt som den moderne psykoanalytikern, och därvid bota både psykiska och fysiska sjukdomstillstånd. I boken *Structural Anthropology*⁶⁵, artikeln *The Effectiveness of Symbols*, analyserar han en besvärjelse hämtad från det panamanska Cuna-indianerna, som shamanen använder för att hjälpa en kvinna under en svår förlossning. Besvärjelsen som består av en lång berättelse, börjar med barnmorskans oro och besök hos shamanen, och handlar om hur kvinnan förlorat sin själ i "Muu's" boningar (Muu är kraften bakom fosterskapelsen). Shamanen ger sig i berättelsen iväg dit för att återerövra och bringa tillbaka själen, varvid kvinnans tillstånd återställs. Muu's boning symboliserar också livmodern, och shamanens väg tillbaka blir därför även en symbolisk framställning av förlossningen.

Besvärjelsen är alltför lång och invecklad för att återges här. Vår poäng här är att den genom sin utformning påverkar kvinnan psykiskt så starkt att hennes födsloarbete kan underlättas. Kvinnan lever i en kultur där man tror på de mytologiska

element som ingår i besvärjelsen. Berättelsen är alltså en del av kvinnans verklighet. Den ger henne därför inte bara ett språk som kan uttrycka de svårigheter och den smärta hon har. Genom att hennes kaotiska upplevelse kläs i symboliska begrepp blir den ordnad och förståelig – vilket leder till att det naturliga förloppet återupprättas. Myten fungerar som ett språk, som visserligen inte beskriver de fysiska realiteterna, men som genom sin struktur berör de djupare psykologiska verklighet som patienten lever i. Den kan av denna anledning påverka och frigöra människors undermedvetna krafter – och Lévi-Strauss konkluderar därför att parallellen mellan shamanens arbete och den moderne psykoanalytikern är mycket tydlig. Skillnaden är att medan shamanen använder en i samhället etablerad gemensam myt, använder psykoanalytikern en individuell ”myt” – personens egna minnen och erfarenheter.

I utvecklingen från djur till människa spelar enligt Martinus mytologin och den religiösa föreställningsvärlden en mycket stor roll. Utvecklingen är inte endast en självgående process av erfarenhetsinhämtande, den leds medvetet på liknande sätt som skolutbildningen med sin läroplan. Denna ledning tar sig uttryck i att religiösa och andliga förgrundsgestalter föds i tider när det finns ett andligt behov, för att formulera ett svar på människornas livsfrågor och en lära som kan utgöra ledning i den förestående utvecklingsfasen. Martinus kallar denna ledning ”världsåterlösningens principen” (se 3.c). Den religiösa lära som ”världsåterlösaren” formulerar fungerar som ett språk med hjälp av vilket människorna kan strukturera, förstå och kommunicera sina känslor och erfarenheter. Alla dessa mytologier uttrycker en-

Den religiösa myten och mänsklighetens ledning

Vad är språklig sanning?

ligt Martinus sanningen på sitt sätt, och avpassat för den kultur i vilket den inkarnerat. I förbindelse med ämnet språk och mening kan det vara värt att uppehålla sig vid i vad denna "sanning" består.

Begreppet "avbild"

Ett begrepp som spelar stor roll hos Martinus i detta sammanhang är "avbild". Livets mål på det fysiska planet är, säger han, att bli till Guds avbild. Martinus skriver också ofta om att lycka och välbehag uppstår när man "är i kontakt" med livet eller omgivningen. Han skriver t.ex. att kunskapen om utvecklingsstegen

.....avslöjar för oss *varifrån vi kommer*, – *varhän vi går*, – *vilka vi är* och *hur vi skall leva* för att bringa vår egen energiutlösning i kontakt med den manifestation, naturen riktar mot oss, och därigenom göra oss själva till föremål för *den absoluta lyckan*.⁶⁶

När han behandlar salighetsriket talar Martinus om den inre världen som en "kopia" av den yttre.

En "upplevelse", vilken som helst, är nämligen i verkligheten i sin högsta instans en i den "yttre världen" förekommande skapelse av "erinringar". En "upplevelse", som inte skapar "erinringar", är inte någon "upplevelse". Den har inget inflytande på individen och är därmed i hans medvetenhetsskapelse lika med "intet", vilket alltså betyder att en sådan "upplevelse" är en total omöjlighet. En "upplevelse" kan i enlighet

härmed omöjligt existera eller uppstå utan att just vara en i individens inre framträdande "bildskapelse" eller "kopiering" av den "yttre världen". Hela "det levande väsendets" "inre värld" är sålunda en i "salighetsmateria" materialiserad "återgivning" eller "kopia" av den "yttre världen"; så som ifrågavarande väsens sinnen har reagerat på den.⁶⁷

När det gäller Martinus eget verk är det klart att han anser att den utgör ett uttryck för den eviga sanningen. Men hur kan sanningen om livet och de eviga realiteterna överhuvudtaget skrivas ned i en bok? Måste inte varje formulering av sanningen vara en tolkning, utesluta något och ta med något annat, och i motsvarande grad vara ofullständig? Martinus har själv denna invändning:

**Kan
"sanningen"
skrivas ned?**

Ett enskilt väsens manifestationer, hur strålande och fullkomliga de än må vara, kan sålunda i sig själva aldrig vara mäktiga nog att överflödiggöra alla övriga former av Försynens eller Allmaktens påverkan på väsendena. Vi har därför aldrig sett och skall aldrig någonsin få se att ett s.k. "heligt väsen" eller en s.k. "helig bok" kan utgöra mera än en enstaka nyans eller en bråkdel i det mäktiga samspel av krafter, som varje dag visar sig för oss som ett levande bildgalleri, där världsallt, solar, planeter och väsen med sina skilda skönhetsformer och inspirationsvärden svävar förbi våra – allt efter utvecklingsnivå och uppfattningsförmåga – mer eller mindre undrande ögon.⁶⁸

Den absoluta
sanningen
finns inte i
någon bok

Martinus är alltså noga med att framhålla att hans verk inte är "allena saliggörande" och att "*den gudomliga visdomen*" utstrålar genom många vitt skilda former av "*väsen, vetenskaper, religioner och konstarter*"⁶⁹. Den absoluta och eviga sanningen kan nämligen inte vara annat än livet självt.

Hela tillvaron i sig själv, i alla sina detaljer eller livsyttningar, är identisk med *den enda existerande, slutliga och absoluta sanningen*, eftersom alla i tillvaron förekommande ting och manifestationer *i absolut lika grad är nyttiga* och därför i motsvarande grad oundgängliga för den bestående utvecklingsbasen eller individordningen. Att vara mera sympatiskt eller erkännansamt stämd gentemot ett än mot ett annat, betyder därför att *endast delvis vara i kontakt med den verkliga sanningens helhetsmanifestation*.⁷⁰

Världen är sanningen

Livets Bok
och
sanningen

Vilken är då Livets Boks relation till denna sanning? Och vad motiverar Martinus att kalla den för ett "*universaluttryck för Livets egen, levande religion*"⁷¹? I företalet definierar han själv sitt verk på flera ställen:

Livets bok är ett resultat, frambragt av de materiella verkningarna av alltets överfysiska tillstånd från ett så stort område eller av en så ingripande natur, att endast det medvetande som observerar från en utvecklingsnivå eller utsiktspunkt av *fullt utvecklad kärleksförmåga*

är i stånd att förmedla en renodlad, självupplevd och opartisk överblick.⁷²

Livets bok utgör ett för den jordiska människans nu gryende kosmiska medvetenhetsnivå avpassat, samlat uttryck för världsalltet, livet eller tillvaron.....⁷³

När Martinus kallar Livets Bok för "ett samlat uttryck för världsalltet" är det helt i linje med det ovan refererade resonemangen om "avbild", "kopia", "att vara i kontakt med" o.s.v. Man kan betrakta hans verk som ett eget "universum", där alla de kosmiska principer, energier och lagar som han beskriver utgör detaljer. Detta "universum" är enligt honom själv "ett samlat uttryck för världsalltet", d.v.s. utgör en *isomorf* avbildning av det verkliga universet – men i en annan materia (språket). Sanningskriterium skulle med andra ord vara isomorfin. Om en skapelse, ett konstverk, en bok eller ett musikstycke har en sådan intern struktur att det utgör en isomorf avbildning av universum – då kan man säga att det är ett uttryck för sanningen. Därmed kan vi konkludera att isomorfi är det sätt på vilket andliga realiteter inkarnerar i fysisk materia. Och därmed kan vi också konstatera att det är isomorfi som skapar språklig *mening*. Denna åsikt delas av andra moderna tänkare, här är ett citat av fysikern och professorn i datateknologi Douglas R. Hofstadter:

Ordet "isomorfi" är på sin plats när två komplexa strukturer kan avbildas på varandra på så sätt att det för varje element i den ena struk-

En avbild av den kosmiska verkligheten

Isomorfi

turen finns ett motsvarande element i den andra, varvid "motsvarande" innebär att de två elementen spelar liknande roller i sina respektive strukturer. Denna användning av ordet "isomorfi" bygger på en mera preciserad matematisk föreställning.

Det är en källa till glädje när en matematiker upptäcker en isomorfi mellan två strukturer som han är förtrogen med. Ofta kommer det som en "blix från klar himmel" och väcker stor förundran. Upptäckten av en isomorfi mellan två kända strukturer innebär ett väsentligt kunskapstillskott – och jag hävdar att det är den sortens isomorfiupptäckter som skapar *betydelser* i människors medvetanden.⁷⁴

Ett exempel på "avbild"

I avsnitt 3.c såg vi att Martinus anser att universum är organiserat som "liv inuti liv". Han kallar denna organisation "livsenhetsprincipen". Denna innebär att varje levande organism, t.ex. människokroppen, hjärtat, cellerna, jordklotet, solsystemet o.s.v. utgör en struktur som är uppbyggd av delar som är levande organismer, vilka i sin tur är uppbyggda på samma sätt. Varje nivå utgör s.a.s. en ask i en oändlig serie av askar inuti varandra. Och varje nivå har därför också en principiell likhet med varje annan nivå. Eftersom denna bild av universum som en oändlig serie av mikro- och makrokosmiska nivåer enligt Martinus gäller på alla nivåer kan man säga att den utgör en bild av helheten, d.v.s. Gudomen. Här har vi alltså ett exempel som visar på vilket sätt en viss utsaga enligt Martinus kan vara en evig sanning. Livsenhetsprincipen uttrycker något som är fallet vid varje tidpunkt och var man än riktar blicken. Och för att den skall kunna sägas ut-

trycka eviga sanningar måste alltså detsamma gälla Livets Bok.

Tanken att universum skulle vara "holografiskt" ordnat som berördes i 3.c, öppnar möjligheten att man som Martinus påstår kan ha kunskap om realiteter som går utöver tid och rum. Om man tänker sig att helheten på något sätt finns närvarande i varje del, är det ju inget som logiskt hindrar att man utifrån kunskap om delen kan erhålla kunskap som är universell. Denna tanke ingår i det som kallas "det holografiska paradigmet":

Eftersom varje aspekt av universum uttrycker sig i form av vibrationer, och eftersom alla vibrationsuttryck blandar sig med varandra inom huvudhologrammet eller huvudhologrammen, så rymmer varje aspekt av universum kunskap om helheten eller helheterna där den existerar. Eftersom dessutom varje holografisk enhets vibrationsuttryck också uttrycker ren information, kan vi vänta oss att varje enskild aspekt har förmåga till intim kunskap om varje annan aspekt inom huvudhologrammet eller huvudhologrammen.⁷⁵

Vilka sanningskriterier kan man då använda för eviga eller universella sanningar? Martinus tar själv upp frågan hur man skall kunna skilja på en uppfattning av tillvaron som är sann och andra som blott är föreställningar om sanningen. Ändamålslösa handlingar brukar vi betrakta som "onormala" säger han, och detta kan även tillämpas på världsåskådningen.

Om denna kunskap avslöjar vibrationer, rörelser eller manifestationer i tillvaron, som är helt planlösa eller ändamålslösa och därigenom i

Holografisk kunskap?

Martinus kriterium för absolut sanning

motsvarande grad visar på planlösa områden i tillvaron, är detta endast ett tecken på att den inte är identisk med den verkliga eller oföränderliga analysen av tillvaron. Den utgör då endast en föreställning, som måste vika efter hand som analysen av verkliga fakta eller den verkliga kunskapen om livet växer fram, där det överhuvud taget inte finns några ändamålslösa manifestationer, rörelser eller planlösa områden. Där avslöjas tvärtom allt som absolut ändamålsenligt. Där arbetar varje enstaka realitet fullständigt i kontakt med de övriga realiteterna i universum och skapar därvid ett samspel i harmoni med högsta förnuft eller intelligens. Livet och tillvaron visar sig för oss som en gudomlig, intelligensmässig världsplan, vilken avslöjar varje detalj, mikrokosmisk såväl som makrokosmisk, det s.k. "onda" såväl som det s.k. "goda", såsom varande i fullkomligaste överensstämmelse med begreppet "allt är mycket gott". En kunskap som visar oss tillvaron på detta sätt, kan aldrig någonsin förändras utan utgör ett evigt, orubbligt facit för alla livets vibrationer, rörelser och företeelser. Den är den högsta förklaring, som överhuvud taget kan ges på den eviga sanningen. Den är analysen av själva fakta vid avslöjandet av tillvarons mysterium. Den är det absoluta vetandet om världsalltet, Gudomen och de levande väsendena.⁷⁶

Det är ologiskt att tro att något ändamålslost kan existera

Eftersom Martinus både påstår att "allt är mycket gott" och använder det som sanningskriterium, kan man naturligtvis här hävda att han gör ett cirkelbevis. Han tycks emellertid mena att världsalltet endast *kan* existera om det är fullkomligt. Om det inte vore fullkomligt hade det inte kunnat finnas i evig tid – ofullkomligheterna

hade för länge sedan förorsakat dess undergång. Att det existerat evigt följer av att "något" inte kan tillkomma av "intet". Härtill kommer det teleologiska argumentet som leder till ståndpunkten att alla rörelser är avsiktsstyrda, och att allt liv i universum är ett enda – Gudomens. Eftersom det ligger i medvetandets natur att söka behag och undvika obehag betyder detta att allt måste vara till glädje och välsignelse i sin slutanalys – för så vitt inte Gudomen är en pervers skojare och sadist.

En slutsats man måste dra av denna typ av resonemang hos Martinus, är enligt min mening att han inte vänder sig till *alla* människor med sitt vetenskapsanspråk. För dem som är övertygade om att livet saknar mening och att världen är ond eller neutral blir hans argument för eviga sanningar baserad på fromma förhoppningar eller ounderbbyggda antaganden. Martinus framhåller själv på flera ställen i sitt verk, att detta är skrivet för människor som inte kan tro att slumpmässighet, lidande och orättvisa är livets slutliga analys, utan som törstar efter rättfärdighet och logik. För dem som redan har en känsla av att det måste finnas en för rättvisesinnet tillfredsställande förklaring på det s.k. onda i världen är det möjligt, skriver han, att ge en logiskt sammanhängande, motsägelsefri och helhetsomfattande världsförklaring. Denna förklaring kan alltså bara ha ett värde om den bekräftar vad läsaren på ettoreflekterat sätt redan *har* kunskap om som en följd av sina egna livserfarenheter. Detta förhållande visar sig t.ex. i det jag redan flera gånger gjort gällande, nämligen att Martinus världsbild blir omöjlig att förstå om man inte först accepterar det teleologiska sättet att argumentera. För de människor

**Martinus
målgrupp**

som har denna inställning blir resonemanget ovan inte ett cirkelbevis, utan en logisk bekräftelse på en spontan, intuitiv känsla.

Martinus Kosmologi är alltså en vetenskap som inte grundar sig på upprepbara experiment i den yttre världen, utan istället på individens privata livserfarenheter. Men eftersom alla individer lever i samma värld, och dagligen konfronteras med samma lagbundenheter – såväl fysiska som mentala – uppstår en efterhand allt större intersubjektiv kunskap som genom analysarbete kan föras tillbaka till generella, objektiva lagbundenheter. I detta individens arbete med de egna erfarenhetstillgångarna kan Martinus världsbild tjäna som ett verktyg eller en teoretisk vägledning för dem som redan närmat sig hans sätt att tänka och uppleva världen.

Sammanfattning

Det kan nu vara dags att sammanfatta den syn på fenomenen kunskap och mening som man kan utläsa ur Martinus verk. Att vi kan ha kunskap om eller förstå något, beror enligt min tolkning av Martinus för det första på att vi från djurriket (i vilket vi fortfarande befinner oss) förvärvar en värderingsskala, eller ett upplevelseregister som spänner mellan det fruktansvärdaste lidande och det underbaraste behag. Detta är en konsekvens av att vi i kampen för tillvaron stundom mött motstånd för vår överlevnadsvilja, stundom övervunnit naturkrafter och medväsen så att våra behov kunnat tillfredsställas. Detta upplevelseregister innebär för oss att nya upplevelser har ett latent värde av behag eller obehag – med andra ord att de har *mening* för oss. Upplevelsen av livet grundar sig alltså på att denna kon-

Alla upplevelser finns på en skala mellan resp. kulminerande behag och obehag

trast mellan ljus och mörker i livsupplevelsen existerar – och det är kanske inte utan relation härtill som Bibelns skapelseberättelse börjar med att Gud skiljer ljus från mörker.

För det andra beror förmågan att ha sann kunskap om världen på huruvida tillräckliga erfarenheter av erforderligt slag finns för att ett igenkännande skall kunna bli möjligt. Det är alltså återigen den praktiska, fysiska kontakten med världen som ligger till grund för kunskapsförmågan. I det egentliga djurriket är erfarenhetsskapelsen av mer renodlat fysisk natur, d.v.s. en följd av kroppens rent fysiska kontakt med omgivningen. Efterhand som väsendet får ett vaket dagsmedvetande, kan hon i allt större utsträckning skapa livserfarenheter av andlig eller psykologisk natur. Idag upplever t.ex. många människor problem på samlevnadens område, i relationer, och beträffande etiska avgöranden. Och när man har ett problem, är detta ett omiskänligt bevis för att erfarenheter saknas. Men genom sina försök att bemästra problemen skapas nya erfarenheter, och därmed skapas förutsättningar för ett igenkännande nästa gång problemet dyker upp. På så sätt växer erfarenhetsförrådet inom allt fler områden, för att till sist vara så komplett att vi har en fullständig kunskap om livets lagbundenhet. Detta stadium kallar Martinus "Guds avbild" (den färdiga människan).

I vilken mån våra föreställningar är sanna, beror alltså på i vilken grad de utgör en riktig avbild av livets sätt att fungera. Begreppet sanning – antingen det handlar om vetenskap, konst, litteratur eller annat – har alltså med isomorfier att göra. När Platon säger att en god människa har del i det godas idé, skulle vi om vi översatte det till

**Självupplevda
erfarenheter**

**Struktur-
överensstämmelse mellan
yttre och inre**

Martinus terminologi kunna säga att denna mänskliga handlar i kontakt med livet, eller på ett sätt som är en avbild av livets sätt att verka. Förbindelsen som Platon sökte mellan idé och ting är således hos Martinus strukturlikhet.

Utvecklingen mot det riktiga människoriket och kosmiskt medvetande innebär alltså att den inre världen bringas till överensstämmelse med den yttre. Okunskap – d.v.s. oöverensstämmelse mellan inre och yttre – skapar en livsupplevelsform som är rent fysisk. Och vi är alltså här tillbaka till det som berördes i inledningen till detta avsnitt. Där diskuterades den timliga och den eviga aspekten av världen, och de båda varaformerna relativitet respektive identitet. Uppdelningen (vilken egentligen som nämnts är skenbar) av världen i detta par är konsistent med definitionen av kunskap och okunskap som respektive strukturidentitet och strukturavvikelse mellan medvetande och värld. Även om detta är att gå utanför vad Martinus explicit säger, kan man kanske hävda att identiteten mellan inre och yttre är det sätt på vilket jaget är närvarande i kunskapsprocessen – och därmed det som gör medvetandet till medvetande för *någon*. Sett på detta sätt blir nämligen sammaheten i den isomorfa relationen mellan yttre och inre en instans av jagets vara – som ju är identitet. På motsvarande sätt blir avvikelse detsamma som okunskap eller materialitet. Medvetande och materia skulle på detta sätt kunna definieras som identitet respektive relativitet – vilket leder tillbaka till Martinus slutsats att allt går att återföra på den treeniga principen: jaget, det skapade och skaparförmågan (identitet, relativitet och relationen mellan dessa respektive varasätt). I detta sammanhang kan det vara intres-

**Kunskap/
okunskap –
identitet/
relativitet**

**Jaget är
kunskap**

sant att återknyta till Platon, här med ett citat ur Timaios:

Världens kropp är synlig. Men dess själ är osynlig, och den är delaktig av förnuft och harmoni; och av den bäste bland skapare är den skapad som det bästa av allt, som är frambragt i tankens oförgängliga värld. Och eftersom den är bildad genom förening av *det enahanda*, *det olikartade* och *väsendet*, dessa tre, och således är på en gång delad och förenad i riktig proportion samt välver sitt kretslopp inom sig själv, så är det tydligt, att den, när den möter något föremål vare sig med delbart eller odelbart väsen, därvid i och genom hela sin rörelse ger sig tillkänna, vilket detta är likt eller olik, samt i vilket avseende, huru och när det inträffar, att något står i förhållande till eller mottager intryck av något annat vare sig i den ändliga världen eller i den eviga och oföränderliga. Och när förnuftet, vars sanning alltid består, vare sig det sysslar med det enahanda eller med det olikartade, och som i stum tystnad rör sig framåt under sin självrörelse, träder i förbindelse med det för sinnena förnimbara, och när det olikartades cirkel på sin väg fram underrättar hela själen om detta, så uppstår tillförlitliga och sanna meningar och föreställningar. När åter förnuftet träder i förbindelse med det tänkta och när då det enahandas snabblöpande cirkel ger meddelande om detta, så fulländas med nödvändighet förnuft och vetande. Men om någon säger, att det, i vilket dessa två (mening och vetande) förekomma, är något annat än själen, han säger raka motsatsen till sanningen.⁷⁷

(originalets kursiveringar)

**Självför-
ståelse – den
högsta kun-
skapen**

Avslutningsvis kan tilläggas att eftersom det levande väsendet (jaget) ytterst är detsamma som världen (evigheten och oändligheten) blir den högsta form av kunskap man kan ha, kunskapen att jaget är identiskt med sig självt, d.v.s att det levande väsendet är *ett* med det levande världsalltet eller Gudomen.

**Livets direkta
tal till
individen**

Eftersom allt enligt Martinus är livsyttningar är all upplevelse av livet kommunikation med något levande. Därför har också allt vi upplever i stort och smått, och antingen vi är medvetna om det eller ej, enligt honom en *mening* – det har ett budskap till oss personligen. Varje individ upplever ju livet på sitt eget unika sätt och varje sinnesförnimmelse är därför unik för den som upplever den. Livet kan aldrig existera på annat sätt än som en växelverkan mellan omvärldens och mina egna energier. Och världen är ett levande världsallts samlade livsyttning. Att förstå livets mening är därför enligt Martinus detsamma som att lära sig tolka dessa livsyttningar. Och det är i princip ingen skillnad på detta "livets språk" och språk i konventionell bemärkelse. I båda fall rör det sig om avbildningar i fysisk materia av andliga ting – tankar, idéer, önskningar o.s.v. Allt vad vi kommer i beröring med i vårt dagliga liv, antingen det är genom andra människor, i naturen eller genom till synes slumpmässiga sammanträffanden, om det är motgång eller framgång, i form av sjukdom, krig, naturkatastrofer eller hälsa, njutning och lycka, är enligt Martinus budskap eller meddelanden riktade till oss personligen från den levande världen, Gudomen. Dessa meddelanden handlar om vad livet är, vilka konsekvenserna av vårt sätt att vara blir, vad som är rätt och fel att göra om man vill uppnå fred

**Livets
mening**

och lycka, hur livets lagbundenhet är beskaffad o.s.v. Det vi enligt Martinus kan göra för att skapa en bättre tillvaro, är att försöka lära oss förstå och tolka detta livets egna språk. När människor talar om att livet saknar mening, är det ett bevis för att de inte har lärt sig ”läsa” livet. Och en viktig förutsättning för att man skall kunna lära detta är naturligtvis att man *vet om* att denna kommunikation äger rum.

Här är vi tillbaka till vad som är Martinus ”projekt”. Den materialistiska och de trosreligiösa världsbilderna har inte varit kapabla att erbjuda en grammatik eller ett tolkningsmönster som kunnat göra det möjligt för den framskridne sanningssökaren att intellektuellt förstå livet – med andra ord uppleva meningen med det. Martinus har – för de individer som har behov av det – med sina analyser av den andliga verkligheten velat skapa en solid förståndsmässig grund, som kan göra det möjligt att själv lära sig förstå livets korrespondens i ödet och det dagliga livet. Denna korrespondens kan bli mera intim, realistisk och detaljerad än vilket som helst samtal med en annan människa, påstår han. När den fungerar riktigt är den en garanti för att mörka moln som depression, ångest, missmod, meningslöshetskänslor m.m. permanent avlägsnas från den mentala himlen.

Jag vill därför avsluta denna översikt över huvuddragen i Martinus Kosmologi med att understryka att Martinus avsikt går långt utöver att producera ännu en spekulativ metafysisk teori. Martinus Kosmologi går dessutom över de vanliga gränserna mellan filosofi, psykologi, vetenskapsteori, utvecklingslära, samhällsvetenskap och liknande jämförbara discipliner. Det jag har försökt

**Vikten av att
förstå livets
tal**

**Martinus
Kosmologi –
en förening
av teori och
praxis**

göra i denna översikt är att belysa vissa filosofiska problem med utgångspunkt i Martinus lära. Jag har därvid medvetet underlåtit att behandla många andra intressanta områden av Martinus Kosmologi som inte haft direkt relation med dessa problem. Det ligger i denna läras natur att den inte slutligt kan bevisas eller motbevisas på annat sätt än genom att provas av individen i det praktiska livet. Martinus Kosmologi är med andra ord inte främst en teoretisk produkt, utan ett verktyg för att skapa förändring och utveckling i det individuella livet. Och det är därför också i detta perspektiv man skall se de metafysiska analyser som jag försökt sammanfatta. Jag har här särskilt velat redogöra för den filosofiska överbyggnaden till den praktiska, etiska livsåskådning som Martinus lära mynnar ut i, och som är huvudsyftet med hans arbete. Men även om detta tillvägagångssätt inte är helt i överensstämmelse med andan i hans författarskap, hoppas jag att det kan bidra till förståelsen av den världsbild och det sätt att leva som Martinus sett som sin mission att befrämja.

4.

Avslutande kommentarer

Som avslutning på detta arbete om Martinus förklaring av världsgåtan vill jag uppehålla mig vid några av de centrala tankar hos honom, som enligt min mening är nödvändiga för hans läsare att acceptera, om läran skall bli logisk och sammanhängande.

Martinus gör redan i företalet till sitt huvudverk klart att han inte vänder sig till *alla* människor. Hans målgrupp är den kategori som känner ett starkt behov av förklaring på livsmysteriet och meningen med tillvaron, men som inte kan tillfredsställas av vare sig religiösa trosföreställningar eller naturvetenskapliga, materialistiska utredningar. Martinus talar om en växande grupp människor som har en stark humanistisk ådra, som s.a.s. har kristendomen i blodet utan att vara bekännande kyrkobesökare, men som i stället har utvecklat ett självständigt, kritiskt, logiskt tänkande. För dessa är de religiösa dogmerna ”stenar i stället för bröd”, eftersom dessa inte är avsedda att tillfredsställa en forskande själ. Men eftersom de naturvetenskapliga kunskapsvägarna inte kan ge en förklaring på livs- och moralfrågorna lämnas dessa humana individualister till ett slags existentiellt tomrum. Och det är detta behov av en logiskt hållbar världsbild som även tillfredsställer ett känslö-

mässigt behov av mening och rättvisa som Martinus vill tillgodose.

Som jag berörde i inledningen är Martinus Kosmologi något som enligt min mening måste bedömas på sina egna villkor. Martinus har sitt eget begrepp om logik, vetenskap, kunskap o.s.v., och det är därför förmodligen föga fruktbart att t.ex. tillämpa andra vetenskapskriterier på hans lära. För att kunna bedöma den måste man s.a.s. ”gå in i den” för att uppleva hur den tar sig ut inifrån. Detta är också det synsätt som är mest konsistent med Martinus syn på den manifesterade verkligheten (som jag berörde i 3.d är denna verklig inom sitt eget område – men utifrån (”utanför livet”) en illusion). Men eftersom det endast är de som kan tänka på åtminstone *ganska* liknande sätt som Martinus själv som kan ”gå in i” detta tankeuniversum, blir varje försök att övertyga eller övertala någon annan om hans kosmologis riktighet fåfång. Och detta är också ett av skälen till att Martinus själv aldrig gjorde någon slags reklam eller propaganda för sitt verk.

Martinus hävdar t.ex. att hans kosmologi är vetenskap. Men samtidigt förklarar han att vad som är vetenskap och inte beror av utövarnas organiska förmågor att uppnå vetande. På samma sätt som t.ex. Pytagoras sats inte kan vara ett vetande för ett barn som är för litet att förstå den, kan Martinus Kosmologi inte vara vetande för dem som inte har de organiska förmågor som krävs för att uppleva sanningen i den. Den är med andra ord vetenskap för dem som upplever den som vetenskap. Men liksom en vuxen förstår att barnet (om det är normalbegåvat) kommer att förstå Pytagoras sats när det uppnått en viss ålder, påstår Martinus att alla människor kommer att uppnå ett stadium i sin utveckling där de eviga sanningarna blir ett vetande på samma sätt som det var för honom. Det enda som slutligt kan ge Martinus rätt eller fel i detta är således den verkliga historiska utvecklingen.

Vilken slags lära är Martinus Kosmologi?

Martinus Kosmologi är alltså ingen ideologi, den är ingen urkund med någon slags totalitetsanspråk eller ambition att kunna utgöra grund för sekterism, partibildning eller monopolisering av något slag. Det finns i Martinus verk inte heller några antydningar vad som skulle kunna vara ett subkulturellt beteende för människor som ansluter sig till hans världsåskådning. Redan i företalet till Livets Bok understryker Martinus att sanningen om livet är världen i sig själv, och att ingen beskrivning av den kan överflödiggöra alla andra. Detta är också konsistent med hans syn på världen, som ju innebär att allt och alla har samma existensberättigande och är lika nyttiga i helheten. Var och en bör därför hålla sig den förklaring eller de rättesnören i livet som han eller hon får största inspiration och livslust av, framhåller han. Och den som finner denna inspiration i Livets Bok skall inte heller känna sig dogmatiskt bunden av denna bok. Livets Bok, säger Martinus, har tillkommit för att hjälpa individen att utveckla sitt självständiga tänkande, sin förståelse av vad som är verkligt och överkligt, vad man bör företa sig och inte – men ”inte med utgångspunkt från Livets Bok utan *med ledning av livets eget språk*”⁷⁸.

Livet Bok är alltså inte ”den sanna läran”, men vägen till den. Och som bevis för att den är detta, och att alla till sist kommer att inta de ståndpunkter som Livets Bok är uttryck för, anför Martinus som tidigare nämnts det faktum att den visar att allt som existerar är berättigat och ändamålsenligt. Martinus anser visserligen att alla ”har rätt” – alla ser livet på det enda sätt som de *kan* se det utifrån det perspektiv ur vilket de betraktar – men menar ändå att det finns ett övergripande perspektiv där man kan tala om rätt och fel i absolut bemärkelse. I detta perspektiv kan man se hur gott och ”ont” förhåller sig till varandra och

var de hör hemma i helheten. Intolerans, förföljelse av oliktankande och liknande är t.ex. bevis för att man inte har upptäckt detta perspektiv, och att man har en bit kvar på utvecklingen mot en sann världsbild.

Finns det då ingen risk för ”övermänniskotänkande” i förbindelse med Martinus utvecklingslära? Om man studerar vad han säger om utveckling framgår det mycket tydligt att han gör en viktig sak av sammanhanget mellan begreppen tolerans och utveckling. Utvecklingstanken stöder toleransen, vilken i sin tur är garantin för att utvecklingstanken förstås på rätt sätt. För att förstå detta måste man komma ihåg att Martinus utvecklingslära inte skildrar en vandring från en startpunkt till en slutpunkt, utan en *evig* process. Detta betyder att varje utvecklingssteg så att säga har samma position i helheten; var man än befinner sig på utvecklingsskalan är man ”mitt i” evigheten. Rätt förstått leder alltså denna tanke till – inte att man ser sin position i förhållande till utvecklingens ”mål” (som ju inte finns) – utan att fokuseringen på nuet ökar, och att en livskänsla av tidlöshet och närvaro stimuleras. Allting är enligt Martinus synsätt i varje ögonblick precis på det sätt som det utifrån sina förutsättningar i det förflutna och som ett led i den fortsatta utvecklingen måste vara. Martinus anför på detta sätt ofta utvecklingstanken som argument för en tolerant inställning till andra människor. Samtidigt är det ganska klart att såväl tolerans som förmåga till empati är egenskaper som är nödvändiga för att förstå reinkarnation, karma och utveckling på ett riktigt sätt. Cynism och likgiltighet inför andras lidande som ursäktas med att var och en är ansvarig för sitt eget öde är i sig omisskännliga bevis för att de verkliga konsekvenserna av denna livssyn inte förstås.

Martinus och darwinismen

Martinus världsbild bygger som tidigare framgått på ett teleologiskt sätt att betrakta naturen. Detta synsätt skiljer sig kraftigt ifrån det som väl måste sägas vara det helt dominerande idag, nämligen Darwins evolutionslära. Enligt denna har utvecklingen inget mål eller förut existerande plan, utan fortskrider av sig själv genom en mekanism som innefattar det s.k. naturliga urvalet.

Evolutionsläran är i vår tid det gängse sättet att förklara livets och medvetandets ”uppkomst”. Den bygger på iakttagelsen att det finns långt fler organismer i naturen än som kan överleva, att dessa har en variationsrikedom som är ärftligt betingad, att anpassningen och överlevnadsförmågan i en miljö avgör vilka som för anlagen vidare och att för överlevnaden positiva egenskaper på detta sätt ackumuleras respektive negativa sällas bort. I våra dagar talar man även om ”neodarwinism”, vilket betecknar evolutionsläran kompletterad med modern ärftlighetsforskning och genetik. Utifrån iakttagelserna av kampen för tillvaron i naturen, har teorin utsträckts till att gälla som förklaring för den biologiska utvecklingen, organismernas tilltagande komplexitet, medvetandets uppkomst, liksom den ibland även läggs till grund för politisk eller social teori.

I sin bok *Den tidlösa utvecklingen* skriver Jan Adrianson att Darwin har visat att principen om det naturliga urvalet verkligen gäller på mikronivå och att evolution verkligen gäller på makronivå – men att det inte är bevisat att det senare är en följd av det förstnämnda. Det rör sig alltså om en tveksam extrapolering när man påstår att det naturliga urvalet är själva motorn i utvecklingen. Adrianson gör gällande att denna förklaring tillkommit för att legitimera en dold metafysik, nämligen materialismen. Den är ett uttryck för en önskan att upprätthålla en naturvetenskaplig och empiriskt underbyggd världsbild och att evolutionslä-

rans popularitet grundar sig på en rädsla för att denna "vetenskapliga världsbild" skall hotas.

När man talar om "evolutionsläran" menar man i allmänhet just tanken att det är det naturliga urvalet som driver utvecklingen framåt. Trots att denna tanke är mycket spridd, är det enligt Adrianson påfallande stora problem med den – liksom stor oenighet bland biologerna själva om dess giltighet. Denna oenighet rör sig inte om detaljer utan om själva grundvalarna för teorin. Adrianson anför bl.a. en rad inomvetenskapliga argument som talar mot den. Om evolutionsläran är riktig måste det t.ex. ha funnits övergångsformer mellan det som idag är olika arter, släkter och familjer. Trots stora mängder fynd av fossil saknas emellertid nästan helt exempel på sådana enligt Adrianson.

Ett annat omdiskuterat problem är problemet med övergångsformernas överlevnadsvärde. Enligt evolutionsläran sker utvecklingen stegvis, och nya egenskaper utvecklas succesivt. Dessutom måste varje organism vara så livskraftig att den klarar kampen för tillvaron, d.v.s att den är anpassad till sin miljö. Anpassningen av organismen till nya sätt att leva innebär ofta mycket stora och komplexa förändringar av organfunktionerna. Problemet är att varje stadium i denna process måste ha ett överlevnadsvärde som är så stort att organismen klarar kampen för tillvaron om teorin skall vara riktig. När det gäller t.ex. utvecklingen av ögat, finns det exempel på ljuskänsliga organ av olika komplexitet, men det finns enligt Adrianson inga empiriska bevis för att dessa går att inordna i en genuin evolutiv sekvens.

Ett närbesläktat problem gäller övergångsformernas funktionsförändringar. En organism är en komplex och integrerad helhet, och det finns gränser för ett organs förändring för att organismen skall fungera. Förändringen måste

dessutom vara samtidig och koordinerad för flera olika funktioner. Man kan t.ex. försöka föreställa sig alla mellanformer som måste ha existerat i övergången från reptil till fågel (kanske jämförbart med tanken att ett mekaniskt ur förvandlas till en digitalklocka). Ännu mera svårförståelig blir evolutionen om man tar i betraktande anpassning som inbegriper flera organismer, t.ex. insekter och växter. För att inte tala om de totala morfologiska förvandlingar som vissa insekter och parasiter genomgår under sin livscykel, liksom ”uppfindingar” som ekolod, fågelns navigeringsförmåga, binas danskommunikation o.s.v.

För att lösa dessa problem hävdar några att den gradvisa förvandlingen inte räcker som förklaring, och tillgriper då tanken på språngvisa förändringar. Detta försök faller emellertid enligt Adrianson på statistiska orimligheter. Det är helt enkelt alltför liten sannolikhet att så många fullträffar i slumpmässigt styrda mutationer skulle kunna ha skett att de nu existerande livsformerna kan ha uppstått på detta sätt.

Adrianson avslutar sin kritik av evolutionsläran med följande slutsatser:

Såväl den gradualistiska som den språngmässiga utgångspunkten förefaller alltså ohållbara. Men att båda – och varje kombination av dem – skulle vara orimliga kan likaledes te sig orimligt, eftersom ett tredje alternativ förefaller uteslutet. Resultatet tycks m a o själv-motsägande. Men det är just i detta paradoxala förhållande som jag menar att en mycket viktig och avgörande poäng ligger. Ty håller den tidigare kritiken av gradualismen och språngteorin streck för detta med sig, såvitt jag kan se, att själva grundvalen för dessa teorier – den *materialistiska* verklighetsuppfattningen – måste överges. Enligt denna världsbild är ett *tredje* alter-

nativ definitionsmässigt otänkbart – utöver slump och naturligt urval gives inget fundamentalt ytterligare. De båda problemformerna framstår alltså som två sidor av *samma* grundtanke – den materialistiska verklighetsuppfattningen.⁷⁹

Även om man ofta talar om utvecklingsläran som om den vore ett bevisat och etablerat faktum, finns det således betydande tveksamheter omkring den. Betraktar man den i ljuset av Martinus utvecklingstanke, finns det såvitt jag kan se inget som talar mot de *empiriska* fakta som samlats om organismernas utveckling på jorden. Däremot är tanken på att fungerande och livskraftiga organismer skall kunna uppstå spontant, med hjälp av slump, eller som resultat av en mekanisk evolutionsprocess helt absurd (det är ju också denna tanke som Adriansons bok sätter i tvivel). Martinus brukar åberopa hur sådana tankar strider mot den erfarenhet som alla människor har beträffande ting som hon har en helhetsöverblick över, från tillkomst till upphörande. I våra dagliga liv antar vi ju att ett ting med ändamålsenlig struktur – och i synnerhet vid hög komplexitetsgrad – alltid är resultat av en medveten varelses viljeakter och tankeaktivitet. Detta sätt att argumentera behandlades i 3.a, och jag återkommer nu till det i samband med att jag dröjer vid några av de olika typer av argument som Martinus använder.

Martinus argument: Det teleologiska argumentet

Om jag skall ange något enskilt element i Martinus världsbild som det som världsbilden står och faller med, så skulle valet troligen falla på *jaget*. Utan detta försvinner just det som är unikt för hans lära, nämligen evighetsdimensionen, och med accepterandet av dess existens följer alla viktiga hörnstenar – det eviga livet, gudsbegreppet,

kärleksläran, reinkarnation, karma, utveckling, den universella rättvisan o.s.v. Det kan därför vara av intresse att avslutningsvis ta upp de argument Martinus anför för att det han kallar jaget är en realitet.

Det helt dominerande argumentet är utan tvekan det som i andra sammanhang brukar kallas det *teleologiska* argumentet. En typisk formulering hos Martinus är följande:

Men då denna direkta upplevelse av livet visar sig vara logisk skapelse, som återigen är detsamma som viljeförd rörelse, så uppenbarar denna skapelse alltså indirekt för våra sinnen ett bakom skapelsen existerande viljeförande "något".⁸⁰

Upplevelsen av livet, d.v.s. världen som den framträder för våra sinnen, visar på logik. Logik är i Martinus begrepps värld det sätt att skapa som leder till resultat som uppfyller avsikterna med skapandet, genom att anpassa sig till de givna lagbundenheterna. När naturen frambringar sådant som vi upplever som skönt, behagligt och livsbefrämjande visar detta på logik – eftersom det måste anses vara ett värde i sig att uppleva livet. Livsupplevelsen kan alltså sägas vara ett naturens ändamål, och skapelser (som t.ex. vår fysiska organism) kan tack vare den lagbundenhet som råder i naturen uppstå som är logiska d.v.s. uppfyller ändamålet. Logik, lagbundenhet och ändamål hör med andra ord oupplösligt samman enligt Martinus sätt att se. Tror man att världen domineras av slump och kaos, eller anser man att upplevelsen av livet är av ondo, kan detta argument naturligtvis inte ha någon vikt. Men jag gissar att ytterst få verkligen skulle hålla med om detta.

Lagbundenheten i naturens sätt att verka är alltså av avgörande betydelse i det teleologiska argumentet hos Martinus. Utan denna skulle planer aldrig kunna sättas i verket, och begrepp som "ändamål" sakna betydelse. Lagbundenheten visar sig däri att en viss typ av handling, t.ex. blandning av olika ämnen, alltid ger en och samma typ av efterföljande resultat. Vi kan därför sammanfatta lagbundenheten i begreppet "orsak och verkan". Tolkat på detta sätt liknar det teleologiska argumentet i hög grad det som Richard Swinburne i sin bok *The Existence of God* kallar det teleologiska argumentet om världens temporala ordning. I sin bok går Swinburne igenom de viktigaste argumenten för Guds existens och värderar dem enligt en särskild metod. Eftersom många av argumenten för Guds respektive jagets existens är identiska, kan det vara intressant att jämföra hans slutsatser med Martinus.

Swinburne skiljer på två typer av teleologiska argument, dels argumentet om rumslig ordning, dels argumentet om temporal ordning. Det förstnämnda bygger på den simultana ordning som kan iakttas, t.ex. de biologiska organismernas strukturer, medan det senare bygger på universums lagbundenhet. Båda dessa används även av Martinus. Swinburne anser dock att det senare är av mycket större kraft.

The temporal order of the universe is, to the man who bothers to give it a moment's thought, an overwhelmingly striking fact about it. Regularities of succession are all-persuasive. For simple laws governs almost all successions of events. In books of physics, chemistry, and biology we can learn how almost everything in the world behaves. The laws of their behaviour can be set out by relatively simple formulae which men can understand and by means of which they can successfully predict the future. The orderliness

of the universe to which I draw attention here is its conformity to formula, to simple, formulable scientific laws. The orderliness of the universe in this respect is a very striking fact about it. The universe might so naturally have been chaotic, but it is not – it is very orderly.⁸¹

Swinburne tar upp några motargument mot att använda naturens ordning som gudsbevis. Man kan t.ex. påstå att ordningen inte finns i naturen själv utan läggs på naturen av oss som iakttar den. De iakttagna ordnade mönstren skulle då vara ett sammanträffande mellan det sätt på vilket världen varit tills nu, och de regelbundenheter människan har förmågan att se och beskriva, vilket då kan förklaras med det naturliga utvalet. Men Swinburne menar att kärnan i argumentet är att saker och ting har betett sig på ett visst sätt – och kommer att fortsätta att göra det oavsett människans ingripande, och argumentets värde blir därför en fråga om vilken tilltro man sätter till induktionsbevis*. Deras validitet är kanske inte helt klarlagd, men Swinburne intar common-sense-ståndpunkten – att induktionsbevis är giltiga. Därmed verkar det som om Swinburne kommer till samma position som Martinus när han vädjar till erfarenheten. Erfarenheten säger antagligen varje individ att gravitationen *kommer* att verka även i morgon, och att solen verkligen *kommer* att gå upp. Ordningen finns alltså (om man litar på induktionsbeviset) i naturen själv, inte som en av människan projicerad egenskap.

Ett annat sätt att argumentera emot lagbundenhetsargumentet är att påstå att vi naturligtvis måste konstatera lagbundenhet – om den inte fanns vore det ju ingen möjlighet för oss att överhuvudtaget iaktta. Mot detta argument – det som brukar kallas den antropiska principen – andrar Swinburne att det finns en hel del mera

ordning i världen än vad som skulle behövas för att medvetet liv skall kunna existera. Dessutom, säger han, innebär det faktum att vissa svåruppfyllda villkor måste vara förhanden för att medvetet liv skall kunna existera *inte* att förklaring inte är nödvändig. Frågan är inte varför vi *ser* ordning, utan varför ordning finns och inte kaos. Swinburne hävdar att förekomsten av ordning i universum är en fråga som inte går att förklara rent vetenskapligt, den är "för stor" för naturforskningen (jag återkommer senare till detta). Endera måste förklaringsförsöken upphöra här eller återstår det att anta en agent med gränslös makt, kunskap och frihet, d.v.s. Gud.

Om nu Gud existerar säger Swinburne vidare, så skulle han ha skäl att hellre skapa ett universum som är lagbundet än ett som är kaotiskt. Lagbundenheten gör nämligen att medvetna varelser kan bearbeta materien och skapa artefakter – och därmed förändra den skapelse som de lever i. De kan därmed också utveckla sina kunskaper, få kontroll över världen och fälla moraliska och etiska avgöranden. Han har dessutom anledning att skapa ett vackert universum hellre än ett fult, eftersom skönhet är något gott i sig. Och få skulle förneka att den befintliga världen med sin flora och fauna har stor skönhet. Poeter, målare och vanliga människor har beundrat och lovprisat naturens skönhet i alla tider. *Om* Gud existerar finns det större skäl att vänta sig att världen är vacker än ful – vilket leder Swinburne till slutsatsen att också skönhetsargumentet är giltigt. Detta är ett argument som även Martinus ofta återkommer till. I bl.a. flera av hans mindre skrifter uppehåller Martinus sig mycket vid naturens skönhet, och beskriver den som ett oemotsägligt tecken på en skapares existens.

För Swinburne blir det teleologiska argumentet om den temporala ordningen tillsammans med skönhetsargumentet ett tungt vägande argument för Guds existens.

So I suggest that the order of the world is evidence of the existence of God both because its occurrence would be very improbable *a priori* and also because, in virtue of his postulated character, he has very good, apparently overriding, reasons for making an orderly universe, if he makes a universe at all.⁸²

Argument om medvetande och materia

Både när det gäller det teleologiska argumentet och skönhetsargumentet liknar Swinburnes resonemang i hög grad Martinus. Ett annat argument för Guds existens som Swinburne tar upp, och som liknar Martinus resonemang om jagets existens, är ett argument som utgår från svårigheten att förklara medvetandet i materiella, naturvetenskapliga modeller. Martinus säger att relationen mellan jaget och hjärnan är analog med relationen mellan skomakare och skor; hjärnan är en produkt och ett redskap på samma sätt som ett par skor är det, och upphovet till den måste liksom skomakaren ha existerat innan produkten kom till. Därför kan man aldrig förklara medvetandet med hjärnans processer.

Swinburne menar att tanken att medvetande inte kan uppstå ur den medvetlösa materien är ett argument som teologer och lekmän ibland använder, men att argumentet inte har behandlats efter förtjänst av fackfilosofer. Materialismens projekt, säger Swinburne, är att förklara alla mentala händelser genom fysiska händelser. En mental händelse är något som logiskt omöjligt kan inträffa utan att vara erfaren av någon (tankar, känslor, förnimmelser o.s.v.) medan en fysisk händelse är något som är logiskt möjligt att inträffa utan att erfaras. Hjärnprocesser är fysiska händelser. I modern materialistisk teori påstår man att mentala händelser är identiska med fysiska och att begreppet ”men-

tal” därför är överflödigt. Allt kan förklaras med hjärnans egna processer.

I evolutionsläran tas denna ståndpunkt (den materialistiska monismen) för given. Och Jan Adriansson tar därför upp en rad argument mot denna i den bok jag tidigare refererade till. En tanke som framförs av materialisten är att medvetandet är en *emergent** egenskap som uppstått som följd av att nervsystemets struktur uppnått en viss komplexitetsgrad. Enligt denna teori skulle medvetandet vara ett epifenomen* av hjärnprocesserna. Adriansson ställer motfrågan hur det skulle vara möjligt att något av en viss ontologisk kategori uppstår ur något av en annan kategori. Kvalitativa språng kan visserligen äga rum från ett tillstånd till ett annat (som t.ex. vattnets övergång till is eller ånga) men dessa tillstånd har i de fall där vi empiriskt har erfarenhet av dem en gemensam ontologisk grund (i fallet med vattnet – materien). Detta är inte fallet när det gäller medvetandeproblemet. Vidare är det absurt att tänka sig att *alla* medvetandeprocesser skulle vara epifenomen av fysiska processer; av vilka fysiska skeenden är t.ex. tanken att medvetandet är ett epifenomen ett epifenomen av? Överhuvudtaget anser Adriansson att begreppet ”emergens” används som förklaring utan att det egentligen förklarar något, men i stället snarare skapar nya frågetecken.

Liknande motargument kan riktas mot tanken på förhållandet medvetandet/materia som aspektidentitet. När det gäller s.k. aspektbilder som kan tolkas på två distinkt olika sätt beroende på betraktarens inställning finns det ju en gemensam grund för de båda betraktelsesätten, nämligen den fysiska bilden. Att påstå att medvetande och hjärna skulle vara en yttre respektive en inre aspekt av samma sak medför problemet att detta som de skulle vara aspekter av saknas.

Om epifenomenalism eller identitetsteori är riktiga får man enligt Adriansson ytterligare ett problem. De innebär

ju att medvetandeprocesserna på det ena eller andra sättet är identiska med fysiska processer, vilket betyder att de även är delar av den fysiska kausaliteten. Vilken status får i så fall begrepp som fri vilja, kreativitet, rationalitet o.s.v.? Och vad menas med ett begrepp som "sanning"? Om alla medvetandefenomen, som t.ex. teorier, påståenden, hypoteser o.s.v. är delar av en fysikalisk kausalitet, vari ligger då deras sanningsvärde? Och vad blir det då för mening med att argumentera för epifenomenalismens riktighet? Om föreställningar om fakta om världen saknas finns det ju heller inte någon mening i ord som "sant" och "falskt". Den materialistiska monismen leder med andra ord till en deterministisk och passiv människosyn som strider mot vad vi intuitivt uppfattar som det genuint mänskliga.

Även Swinburne har en rad argument mot teorin om identitet mellan fysiska och mentala händelser. Det vore egendomligt om man sade att tanken "idag är onsdag" var lokaliserad på en bestämd plats i hjärnan, eller om man kunde konstatera att tanken på Napoleon I motsvarade ett visst hjärntillstånd och tanken på Napoleon III ett klart urskiljbart annat. Men det stora problemet för identitetsteoretikerna är enligt Swinburne det faktum att mentala tillstånd är något som en person har privilegierad tillgång till. Ingen kan uppleva en annan persons upplevelse av blåhet, smärta, rosors doft etc. Detta betyder att identitetsteoretikern fortfarande har att göra med en dualism – trots att teorin genom att avskaffa "mentala händelser" avsåg att förenkla teoribildningen. Det existerar nämligen – även om man går med på att mentala händelser är identiska med hjärntillstånd – fortfarande två former av fysiska händelser: sådana som är "offentliga" och sådana som är "privata", d.v.s. har mentala egenskaper. Vi kan nämligen aldrig komma undan det faktum att något sådant som "blåhet", "smärta" o.s.v. finns, och en teori som inte kan förklara hur de finns kan därför inte helt förklara hur världen är.

Liksom Adrianson kommer också Swinburne in på de problem med identitetsteorin som determinismen leder till. Denna teori säger ju att varje mentalt tillstånd motsvarar ett specifikt hjärntillstånd. Detta skulle betyda att det vore möjligt att upprätta en katalog över hjärntillstånd och de mentala tillstånd de motsvarar. Om teorin är riktig måste det dessutom vara möjligt att formulera en lag eller en uppsättning lagar som förklarar sambandet mellan hjärnans processer och mentala händelser. Det betyder att varje mental händelse (tanke, känsla, önskan, avsikt o.s.v.) kunde förutsägas baserat på iakttagelser av hjärnprocesser, vilka i sin tur är en följd av andra fysiologiska processer i kroppen. Men vad händer då med den mest fundamentala egenskapen hos medvetandet – känslan av frihet och valmöjligheter? Blir inte följden att människan reduceras till en biologisk maskin som är determinerad av sina kroppsliga processer? Denna syn på medvetandet strider bjärt mot den erfarenhet varje människa har av sitt handlingsliv. Den förklarar inte heller det viktigaste i medvetenhetslivet – förmågan att skapa, fatta rationella beslut, välja mellan olika alternativ o.s.v.

Den allra största svårigheten för identitetsteorin anser emellertid Swinburne vara problemet med att bevisa en sådan teoris riktighet. Om vi har en katalog av det ovan nämnda slaget och de lagar som förklarar förhållandet mellan fysiska och mentala händelser, och om vi skapar en maskin som fungerar exakt efter dessa – hur kan vi då veta om denna maskin har medvetande eller inte? Den kanske reagerar exakt som en människa på tilltal, hot, fysisk påverkan o.s.v., men kan vi av detta dra slutsatsen att den är medveten? Betyder det med nödvändighet att den har tankar, känslor och liknande? Swinburnes poäng är att detta är omöjligt att veta eftersom medvetande är något som bara den som är medveten själv kan ha kunskap om. Han konkluderar att det materialistiska projektet att förklara

medvetandet i termer av fysiska händelser verkar vara utsiktslöst. Detta är en fråga som är för ”udda” för att kunna förklaras av naturvetenskapen menar han. Alternativen till den materialistiska förklaringen är enligt Swinburne att nöja sig med den dualistiska synen på kropp-själproblemet, vilket ger många olösta problem, eller att välja teismens ståndpunkt. Genom den senare kan problemet förklaras med att Gud har skapat människan sådan. Den förbindelse mellan fysiskt och mentalt som materialisten svårigen kunde förklara blir hos teisten – Gud. Och Swinburne anger detta därför som ytterligare argument för Guds existens.

Det problem som Swinburne anger som motargument mot materialistiska förklaringar av kropp-själproblemet är detsamma som ibland också kallas ”kvaliaproblemet”: I en artikel i *Filosofisk Tidskrift* nr. 2/1990: *Materia och medvetande*, behandlas olika teorier om kropp-själförhållandet av Gunnar Svensson. Han redogör för olika teorier som på olika sätt försöker förklara medvetandet ur fysiska processer, och tar upp kvaliaproblemet som kritik mot dessa.

Termen ”kvale/kvalia” infördes i detta sammanhang ganska nyligen som en teknisk term. Den används för att referera till den subjektiva, eller kvalitativa karaktären hos en upplevelse, d.v.s. till hur upplevelsen ter sig just för det upplevande subjektet, t.ex. vad som ibland kallas ”the raw-feel of a sensation”. Termen refererar till ”hur det är” att ha en viss upplevelse. Kvaliaproblemet rör, den åtminstone skenbara, oförmågan hos *alla* de ovan nämnda teorierna att redogöra för kvalia, ja t.o.m. att ens ta i beaktande förekomsten av kvalia. Det förefaller därför som om alla teorierna lämnar en väsentlig aspekt av våra mentala tillstånd helt obeaktad, och detta måste naturligtvis uppfattas som en allvarlig brist.⁸³

Det är detta problem Martinus löser genom sin analys av det levande väsendet och jaget. Detta innebär nämligen som beskrivits i 3.b och 3.d att han påstår att det finns en typ av relation som skiljer sig från relationer mellan materiella ting, och det är relationen mellan jaget och rörelsen. Detta förhållande liknar inget i den materiella världen, och det är detta förhållandets speciella natur som är förklaringen på medvetandet. Det faktum att relationen jaget – rörelsen är speciell förklarar också svårigheterna att finna förklaringen på medvetandet i teorier som enbart utgår ifrån fysiska strukturer och processer. Att vara medveten är helt enkelt att förhålla sig till tingen på ett sätt som materiella ting inte kan förhålla sig till varandra. Det är denna unika relation som vi upplever som ”jag-det-relationen. Jag går inte närmare in på detta på denna plats eftersom jag behandlat det tidigare. I detta sammanhang är det emellertid av intresse därför att det visar på en fråga där det enligt Martinus blir nödvändigt att söka svar *utanför* den tidsrumsliga världen. De problem som Swinburne och Adrianson riktar uppmärksamheten på angående materialistiska förklaringsmodeller, t.ex. identitetsteorin, och det problem som kvalia representerar, styrker i hög grad antagandet att Martinus tillvägagångssätt är rimligt.

Det kosmologiska argumentet

Swinburne anser som nämnts att vissa egenskaper hos världsalltet inte går att förklara med naturvetenskapliga metoder. Sådana är t.ex. den överallt rådande lagbundenheten och skönheten i naturen. Vi kan konstatera att ordning och skönhet råder, men vi kan inte svara på frågan Varför? utan att gå in på rent personliga förklaringar. Att det finns en gräns för naturvetenskapens möjligheter att förklara hur världen är beskaffad blir kanske mest tydligt i Swinburnes diskussion av det *kosmologiska* argumentet.

Swinburne konstaterar att vetenskaplig förklaring är något som kan förklara ett visst fenomen genom tidigare fenomen via vetenskapliga lagar. När det gäller dessa lagar kan vi förklara mera specifika lagbundenheter genom mera generella. Vi kan t.ex. förklara Keplers lagar med Newtons mekanik, och vi kan förklara Newtons lagar med Einsteins fältteori. Men just därför kan man med vetenskapliga lagar *inte* förklara den mest generella lagen, den som förklarar *alla* fenomen. Problemet är nu följande: Eftersom de naturvetenskapliga lagarna förklarar universums nuvarande tillstånd ur ett tidigare tillstånd, och detta tidigare tillstånd ur ett ännu längre tillbaka o.s.v., kan dessa endast förklara följden av tillstånd i universum. Om denna följd har en början eller inte vet vi inte, säger Swinburne. Om den har det kan vi endera förklara universums första tillstånd med ett ingripande av Gud eller också får vi finna oss i att någon förklaring på universums existens inte finns. Swinburne uppehåller sig inte mycket vid möjligheten att universum har haft en början, eftersom han inte anser det särskilt sannolikt att detta kommer att kunna bevisas. Om vi antar att universum funnits i evig tid, har vi en full (natur-) vetenskaplig förklaring på dess nuvarande tillstånd, om vi känner det tillstånd som omedelbart föregick det, samt de lagar som förändringen följer.

Det finns nu två punkter där oförklarbarheten visar sig. För det första gäller det de lagar som förklarar det sätt på vilket förändringarna från den ena tidpunkten till den andra äger rum. Materialisten hävdar här att dessa inte har någon förklaring – de bara finns. Den andra möjligheten är att naturlagarna är uttryck för en personlig agents – Gud – handlande. Den andra frågan som inte får någon förklaring i den naturvetenskapliga teorin är helt enkelt frågan varför det överhuvud existerar ett universum. Naturvetenskapens område är s.a.s. *inom* den materiella verk-

ligheten, den kan bara förklara ett fenomen genom ett annat fenomen. *Varför* fenomenen överhuvudtaget finns är alltså en fråga utanför naturvetenskapens kompetens.

Men varför måste man anta att det *finns* en förklaring på universums existens? Leibnitz kunde inte nöja sig med universum som ett oförklarbart faktum p.g.a. hans teori om "den tillräckliga grundens princip". Denna för honom till ståndpunkten att något icke metafysiskt nödvändigt måste ha en förklaring i något som är metafysiskt nödvändigt. Med "metafysisk nödvändighet" menar han något vars existens följer av dess essens. Swinburne ger som argument för att förklaring krävs universums komplexitet. Om något skall tillkomma utan förklaring, säger han, är ett okomplicerat universum mycket mera sannolikt än ett komplext. Eftersom världen är så komplex, lagbunden och vacker är därför sannolikheten högre för att universum tillkommit som en följd av en medveten varelses handlande. Swinburne sammanfattar detta argument så här:

There is quite a chance that if there is a God he will make something of the finitude and complexity of a universe. It is very unlikely that a universe would exist uncaused, but rather more likely that God would exist uncaused. The existence of the universe is strange and puzzling. It can be made comprehensible if we suppose that it is brought about by God. This supposition postulates a simpler beginning of explanation than does the supposition of the existence of an uncaused universe, and that is grounds for believing the former supposition to be true.⁸⁴

Krävs en högre förnimmelseförmåga för att lösa världsgåtan?

Swinburnes resonemang omkring naturvetenskapens gräns och existensens mysterium bekräftar Martinus ståndpunkt beträffande den materiella vetenskapens roll. Denna är enligt honom hänvisad till att arbeta med fakta insamlade med fysiska iakttagelsemetoder, vilka underkastas intelligensens operationer, d.v.s. analys, systematisering o.s.v. Eftersom man med intelligensen bara kan bearbeta erfarenheter som de fysiska sinnena förmedlat kan den *andliga* verkligheten och dess lagbundenhet inte klargöras så länge inte andliga sinnen är utvecklade. Martinus understryker detta på flera ställen, kanske tydligast formulerat i två föredrag:

Man kan inte lösa världsgåtan med intelligens – det är helt uteslutet.⁸⁵

Intelligensen kan inte förklara de gudomliga lagarna för människorna, den kan inte förklara för människorna de andliga världarna. Det kan de först få veta något om när de får intuition. Och när de får intuition så kan de med sin intelligens börja forska och iaktta och uppleva de gudomliga detaljerna och realiteterna.⁸⁶

(min övers.)

De frågor som ligger utanför naturvetenskapens område är just de som har med begreppen *mening* och *kvalitet* att göra: Varför finns allt, vad är meningen med existensen, vad är ont och gott, finns det en rättvisa i tillvaron, orsaken till skönheten o.s.v. Martinus menar ju inte att dessa andliga aspekter av livet är något som är sekundärt, d.v.s. att det materiella skulle finnas ”först” och de kvalitativa as-

pekterna tillkommer dessa. Han menar att världsalltet först och främst är en andlig realitet, och att den materiella sidan är världen betraktad med en viss typ av sinnen. Den fysiska världen och dessa lagar är med andra ord något som är underordnat en mera generell lagbundenhet, analogt med att Newtons fysiska lagar är en underavdelning av Einsteins fältteori. Enligt detta synsätt är det naturligt att naturvetenskapen har en gräns som den inte kan över-skrida så länge dess objekt är materiella samband.

Enligt Martinus är alltså universum inte först och främst ett fysiskt sådant – utan ett *etiskt* universum. Martinus uttrycker det genom att säga att världsalltets grundton är kärlek. Som jag redogjorde för i 3.d är det enligt honom "livsyttringsfacit" som är det absoluta i en annars relativistisk värld. Därför är det också moral som är den utan jämförelse viktigaste kvalifikationen för att kunna lösa livets mysterium. När moralen utvecklats till en viss nivå uppstår efterhand också en förmåga att transcendera de gränser som den fysiska förnimmelsen sätter. Och det är som tidigare framförts detta som är den intuitiva förmågan vilken i sin fullkomligaste form av Martinus kallas kosmiskt medvetande.

För den skeptiske läsaren kan det vara svårt att acceptera att det finns ett sätt att uppleva som de flesta människor saknar, och som är en nödvändighet för att förstå sanningen om världen. Det finns emellertid många andra vittnesbörd än Martinus' om att en människa kan uppleva en verklighet utanför den "vanliga" av tid, rum och materiella ting. Historien har många exempel på människor som haft "mystiska" upplevelser som uppenbarat för dem en värld hinsides den fysiska. Deras upplevelser avfärdas ofta på grund av svårigheten att förstå dem i konventionella psykologiska och filosofiska termer. Men deras förekomst är i sig en påminnelse om att det kan vara oklokt att avfärda

något enbart för att det inte passar in i vår moderna, materialistiskt naturvetenskapliga världsbild. Emanuel Swedenborg är ett exempel på en person med sådana upplevelser som rönt intresse från både Kant och Strindberg. I vår tid kan nämnas Rut Dahlén som beskrivit sina visioner i boken *Mystiker i Vällingby*. Den amerikanske psykiatrikern Richard Bucke hade en upplevelse av detta slag som han redogör för i sin bok *Cosmic consciousness*. I denna går han även igenom en rad historiska personers verk som han anser vara bevis för en upplevelse av verkligheten som liknar hans egen. Enligt honom är förmågan till intuitivt, mystiskt skådande väl dokumenterat hos många författare, filosofer och religiösa förgrundsgestalter i historien.

En idéhistorisk genomgång av intuitionens roll i tänkandet finner vi hos den danske författaren John Engelbrecht. I sin bok *Den intuitive tanke, fra Lao-tse til Martinus* beskriver han intuitionen i orientaliskt tänkande, hos antika filosofer som Herakleitos, Pythagoras, Platon och Plotinos, liksom senare tänkare som Thomas av Aquino, Nicolaus Cusanus, Jacob Böhme, Baruch Spinoza, Vladimir Solowjew, Edmund Husserl, Rudolf Steiner och Henri Bergson. Engelbrecht beskriver intuitionen med ord som identifikation, varande-ett-med, idé symbios, holism, syntes, i motsats till "det horisontella tänkandet" som är diskursivt, atomistiskt och isolerande. Detta är tids- och rumsbundet medan intuitionen är förmågan att uppfatta utöver tidpunkt och plats.

Hverdags-jeget behøver det allerede tænkte for overhovedet at kunne bestå som bevidsthed. Men evigheds-jeget behøver ingen støtte, ingen begrundelse. Det hviler i sig selv og er selv årsagernes årsag og alle begrundelsers urgrund. Intuition er således en åndlig iakttagelsesevne, men den betyder som nævnt ikke en ståen

overfor, men en identitet. Altså er intuition en forståelse indefra. Den ligger således uden for det blot forstandsmæssige, ja, befinder sig på et overrationelt bevidsthedstrin.⁸⁷

Om man vill lära sig förstå vad världen är, kan man inte på förhand utesluta möjligheten att den är betydligt mer än vad det krassa praktiska vardagstänkandet ger vid handen. Inte minst konst och musik konfronterar ofta människan med upplevelser som inte låter sig förstås med rationell, logisk intelligens. Men denna sida av vår upplevelse av verkligheten är därför inte mindre verklig eller viktig. Därför menar jag att man inte kan avfärda Martinus kosmiska analyser blott för att de är tillkomna med hjälp av en förnimmelseförmåga som gemene man saknar. Om han har rätt eller fel i sin beskrivning av världsalltet kommer ju att visa sig för den som vill pröva hans teser i det praktiska livet.

Jag har i detta avsnitt inte tagit upp alla de motargument som man kan tänkas rikta mot Martinus idéer. Jag har i stället velat visa på några paralleller mellan hans sätt att argumentera och andra författares arbete, samt att hans verklighetsbeskrivning råder bot på vissa grundläggande problem som den materialistiska världsbilden skapar. Många av idéerna i Martinus världsbild känner den som är bevandrad i filosofihistorien säkert igen. Det som ur rent filosofisk synvinkel är unikt för Martinus är – förutom vissa centrala principer som är genuint nya – den helhet som får delarna att sammansmälta på ett nytt sätt. I vår tid, som ju idémässigt präglas av dekonstruktion och fragmentisering, är detta på många sätt en tendens som går tvärs emot tidsandan. Men det strukturalistiska projektet och liknande strömningar har också i hög grad dekonstruerat människans egen identitet och jagmedvetande – vilket sä-

kert inte av en slump i tid sammanfaller med den etiska och existensiella kris som går genom den västerländska kulturen. Martinus projekt är det motsatta: han återupp-rättar individens identitet och återför människan till sin hemvist som delar av en levande helhet. I den politiska och kulturella situation som vi för närvarande lever i, kan jag inte se annat än att behovet att genomföra detta projekt ständigt ökar.

Litteraturhänvisningar

1. Richard M. Bucke: Cosmic consciousness
Dutton
2. Martinus' erindringer
Zinglersens forlag
3. Livets Bok I: Företal
Kring min missions födelse
4. Kring min missions födelse: kap. 20
5. Livets Bok I, st. 6
6. Livets Bok II, st. 301
7. Livets Bok I, st. 2
8. Livets Bok II, st. 542
9. Livets Bok III, st. 808
10. Paul Davies: Gud och den nya fysiken, s. 136
Prisma
11. J.M. Koller: Oriental Philosophies, kap. 12
Macmillan
12. Livets Bok III, st. 679
13. Livets Bok III, st. 680
14. Livets Bok III, st. 681
15. Livets Bok II, st. 318
16. Platon: Timaios Doxa: Platon, Samlade skrifter,
band IV, s. 18, 24
17. Husserl, Expositions and Appraisals:
J.J. Kockelmans: Husserl and Kant on the pure ego,
s. 271
University of Notre Dame press

18. Husserl, Expositions and Appraisals:
J.J. Kockelmans: Husserl and Kant on the pure ego,
s. 272
University of Notre Dame press
19. J.M. Koller: Oriental Philosophies, kap. 3, s. 32
Macmillan
20. Konrad Marc-Wogau: Filosofin genom tiderna, del I,
s. 26
Bonniers
21. Jean-Paul Sartre: Varat och Intet i urval, Inledning av
Dag Østerberg, s. 12
Korpen
22. Jean-Paul Sartre: Äcklet, s. 114
Bonnier pocket
23. Livets Bok III, st. 672
24. Umberto Eco: Den frånvarande strukturen, s. 381
Bo Cavefors Bokförlag
25. Umberto Eco: Den frånvarande strukturen, s. 383
Bo Cavefors Bokförlag
26. Umberto Eco: Den frånvarande strukturen, s. 383
Bo Cavefors Bokförlag
27. Livets Bok II, st. 540
28. Livets Bok II, st. 534
29. Livets Bok II, st. 542
30. Livets Bok IV, st. 1066
31. Livets Bok IV, st. 1078
32. Livets Bok II, st. 549
33. Livets Bok IV, st. 1079

34. J.M. Koller: Oriental Philosophies, kap. 5, s. 54-55
Macmillan
35. Livets Bok IV, st. 1075
36. Umberto Eco: Rosens Namn, Foucaults pendel
Brombergs
37. Livets Bok I, st. 86
38. Konrad Marc-Wogau: Filosofin genom tiderna, del II: G.W. Leibnitz: Monadologin, st. 53-55
Bonniers
39. Livets Bok I, st. 177
40. Konrad Marc-Wogau: Filosofin genom tiderna, del I: Aristoteles: Om Själen, s. 208-209
Bonniers
41. Livets Bok II, st. 355
42. Livets Bok II, st. 355
43. Livets Bok I, st. 178
44. Livets Bok I, st. 130
45. Det Evige Verdensbillede I, sid. 72
46. Det Evige Verdensbillede I, sid. 73
47. Livets Bok II, st. 368
48. Ken Wilber (red.): Det Holografiska Paradigmet,
s. 13
49. Ken Wilber (red.): Det Holografiska Paradigmet,
s. 41
50. Konrad Marc-Wogau: Filosofin genom tiderna, del II: G.W. Leibnitz: Monadologin, st. 65-66
Bonniers
51. Livets Bok I, st. 34
52. Augustinus: Bekännelser

53. Livets Bok IV, st. 1066
54. Livets Bok I, st. 243
55. Livets Bok I, st. 178
56. Livets Bok I, st. 238
57. Livets Bok I, st. 222
58. Livets Bok I, st. 222
59. Livets Bok II, st. 455
60. Bertrand Russel: Filosofins problem, kap. 5
Natur och Kultur
61. Livets Bok I, st. 222
62. Livets Bok I, st. 190
63. Livets Bok I, st. 190
64. Livets Bok I, st. 190
65. Claude Lévi-Strauss: Structural Anthroplology
Penguin
66. Livets Bok I, st. 6
67. Livets Bok IV, st. 1121
68. Livets Bok I, st. 10
69. Livets Bok I, st. 16
70. Livets Bok I, st. 13
71. Livets Bok I, st. 15
72. Livets Bok I, st. 11
73. Livets Bok I, st. 19
74. Douglas R. Hofstadter: Gödel Escher Bach, s. 55
Brombergs
75. Ken Wilber (red.): Det Holografiska Paradigmet,
s. 116
76. Livets Bok I, st. 92

77. Platon: Timaios Doxa: Platon, Samlade skrifter, band IV, s. 26
78. Livets Bok I, st. 15
79. Jan Adrianson: Den tidlösa utvecklingen, s. 88
Nya Doxa
80. Livets Bok IV, st. 1064
81. Richard Swinburne: The Existence of God, s. 136
Clarendon press
82. Richard Swinburne: The Existence of God, s. 147
Clarendon press
83. Gunnar Svensson: Materia och medvetande
Filosofisk Tidskrift nr. 2/1990
84. Richard Swinburne: The Existence of God, s. 131
Clarendon press
85. Föredrag av Martinus: Kosmisk bevidsthed 590413
86. Föredrag av Martinus: Den gode jord 680331
87. John Engelbrecht: Den intuitive tanke, fra Lao-tse til Martinus, s. 31
Borgen

Ordförklaringar

Common-sense-filosofi: Uppfattningen att filosofin bör bygga på vardaglig verklighetsuppfattning. Common-sense-mening – ett ords mening i vardagligt språkbruk.

Doxa, episteme: I grekisk filosofi: doxa: antagande, tro; episteme: vetande, insikt. Hos Platon: kunskap om fenomenvärlden resp. den värld som nås genom tänkande.

Emergens: Att en egenskap dyker upp i en helhet, vilken inte kan förklaras med blotta summan av delarna i denna helhet.

Epifenomen: Följdfenomen, biprodukt.

Etisk naturalism: Uppfattningen att kunskaper om hur världen är beskaffad leder till slutsatser om moraliska värderingar.

Fenomenologisk reduktion: Ett begrepp i den fenomenologiska filosofin (Husserl), som innebär att man lämnar det naturalistiska studiet av tingen och i stället vänder sig mot de medvetandeakter i vilka vår erfarenhet om tingen konstitueras. Att sätta alla förutfattade meningar om tingen ”inom parantes”, och metodiskt reducera dem till de mera fundamentala medvetandeakter som är konstituerande för erfarenheten, och slutligen till det transcendentala jaget.

Homologi: Överensstämmelse, strukturlikhet.

Homo-mensura-satsen: Protagoras: Människan är alltings måttstock. Alla sanningar är subjektiva upplevelser och sanningen är alltid relativ.

Identitetsteori: Teorin att mentala preocesser är identiska med hjärnprocesser.

Induktion: Härledning av det allmänna ur det enskilda. Ex.: Om samtliga undersökta fenomen av typen X har egenskapen Y dras slutsatsen att alla X har egenskapen Y.

Isomorfi: Strukturlikhet. En struktur S1 sägs vara isomorf med strukturen S2 om mot varje element E1 i S1 svarar ett och endast ett element E2 i S2, och om mot varje relation R1 mellan element i S1 svarar en analog relation R2 mellan de motsvarande elementen i S2. Isomorfi kan t.ex. sägas råda mellan en karta och den geografi kartan beskriver.

Manifestation: Uppenbarande, ådagaläggande. Hos Martinus alla former av resultat av levande väsens skaparakter.

Materialistisk monism: Åsikten att det endast existerar en substans: den fysiska materien.

Monism: Uppfattningen att det endast existerar en enda substans, eller att allt tillhör samma typ resp. kan förklaras ur en enda princip.

Naiv realism: Uppfattningen att verkligheten är oberoende av medvetandet och att vi kan få säker kunskap om den genom sinneserfarenhet.

Ontologi: Läran om det varande.

Performativ inkonsistens: En utsaga som genom att den görs bevisar sig själv vara falsk. Ex. utsagan: "Jag talar inte".

Teleologi: Ändamålsstyrt, målbestämt.

Teodicéproblemet: Problemet att förena tron på en allsmäktig och kärleksfull Gud med förekomsten av ondska och lidande i världen.

Litteraturförteckning

Här följer en sammanställning av tillgänglig litteratur om Martinus Kosmologi. Listan innehåller även ett urval av andra författare som helt eller delvis behandlar Martinus tankar.

Martinus egna verk

På svenska:

Huvudverk:

Livets Bok, band I-VII

Logik

Bisättning

Den Eviga Världsbilden I

Mindre böcker:

Mänsklighetens öde

Påsk

Vad är sanning?

Kring min missions födelse

Den fullkomliga födan

Blad ur Guds bilderbok

Den längst levande avguden

Mänskligheten och världsbilden

Mellan två världsepoker

Kosmiskt medvetande

Bönens mysterium

Vägen till invigning

Julevangeliet

Kosmiska glimtar

Meditation

Livets väg

De levande väsendenas odödlighet

Kulturens skapelse
Vägen till paradiset
Genom dödens port
Kosmiska Lektioner
Ej översatta:
Det Evige Verdensbillede II-III
Hinsides dødsfrygten
Verdensfredens skabelse
Djævelbevidsthed og Kristusbevidsthed
Bevidsthedens skabelse
Ud af mørket
Reinkarnationsprincippet
Verdensreligion og verdenspolitik
Livets skæbnespil
To slags kærlighed

Förlag: *Borgen*. I Sverige: *Världsbild förlag*

Övriga författare

Per Bruus-Jensen:

På svenska:

Människan och livsmysteriet

Projekt liv

Ej översatta:

X – en komplet indføring i Martinus Kosmologi, I-IV

Eksistens og udødelighed, I-II

Slangens død

Gud på anklagebænken

Det levende væsen og livets oplevelse

Hvordan kan jeg gøre Guds vilje?

Förlag: *Nordisk Impuls, Borgen, Logos*. I Sverige: *Världsbild förlag, Zindermans*.

John Engelbrecht:
Den intuitive tanke. Fra Lao-Tse til Martinus.
(da) *Borgen*

Gunner Frederiksen:
Lyckan och lidandet
(sv) *Världsbild*

Mogens Møller:
Kosmiske rejsende
(da) *Kosmos*

Svend Åge Rossen:
Døden eksisterer ikke
Livets mening
(da) *Borgen*

J.G. Hanneman:
Er Gud en realitet?
Mennesket, det absurde robot
(da) *Borgen*

Nils Kalén:
Kosmisk livssyn
Tio Guds bud och tredje testamentet
Kristendomens hedendom
(sv) *Världsbild*

Gunnar Carlsson:
Kosmiska energier
(sv) *Världsbild*
Verkligheten
(sv) *Vattumannen*

Nils-Olof Jacobsson:

Liv efter döden?

(sv) *Zindermans*

(Innehåller ett avslutande kapitel om Martinus världsbild)

Akademiska uppsatser om Martinus Kosmologi

Här är en sammanställning av svenska uppsatser som helt eller delvis behandlar Martinus Kosmologi, eller tar upp Martinus tankar i ett särskilt problemområde.

Sören Grind, Marie Thorselius, Göran Willner:

Nödvändigheten av att som terapeut ha en medveten världsbild

CD1-uppsats 1978, Lunds Universitet,
Beteendevetenskapliga Institutionen

Lars Lundell:

Moral och vetenskap. En analys av förhållandet mellan upplevelse och beteende

CD1-uppsats 1980, Göteborgs Universitet,
Beteendevetenskapliga Institutionen

Per Lundén

Telepati och hypnos

CD 1-uppsats 1981, Göteborgs Universitet
Psykologiska Institutionen

Annette Billhäll

Försök till avmystifiering av rollbegreppet

1981, Sociologiska Institutionen, Göteborgs Universitet

Viljo Mentu:

Narkotikamissbrukets orsak – en ny utgångspunkt

1981, Sociologiska Institutionen, Lunds Universitet

Sfinxens Gåta. Människans förutsättning för teoretisk bildning och tillvarons problem som en följd av ensidig kunskap. Om nödvändigheten av en organisk helhetssyn

1981, Pedagogiska Institutionen, Lunds Universitet

Människans inre kamp

1982, Institutionen för tillämpad psykologi, Lunds Universitet

Bo Edvinsson:

Martinus Kosmologi. En ny världsbild

CD1-uppsats 1984, Psykologiska Institutionen, Göteborgs Universitet

Olav Johansson:

Arbetslöshet och framtidsvisioner

1988, Lärarhögskolan, Stockholm

Pia Hellertz:

Tänk om...! Om kunskapsutveckling ur ett ett-livs- och ett fler-livs-perspektiv

1989, doktorand-paper, Högskolan, Örebro

Omsorg eller rättvisa? Omsorgsetiskt och kosmologiskt perspektiv på socialt arbete och på socialarbetare-utbildningen.

1990, doktorand-paper, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs Universitet

Madelaine Krook

Martinus Kosmologi. Dess användbarhet för den yrkesverksamma psykologen

Examensarb. 20 p. 1993, Umeå universitet, psykologlinjen

Den danske författaren Martinus (1890–1981) har i sitt verk Livets Bok skapat en kosmologi och en livsåskådning som framställer världen som en levande helhet och som sätter in individen i ett meningsfullt sammanhang. Denna bok ger en sammanfattning av Martinus syn på de klassiska filosofiska problemen om varat, medvetandet, om utveckling, kunskap, förhållandet med vetande-materia o.s.v. I boken diskuteras även Martinus sätt att argumentera för sin världsbild, och paralleller dras till framträdande tänkare inom den klassiska filosofiska traditionen.